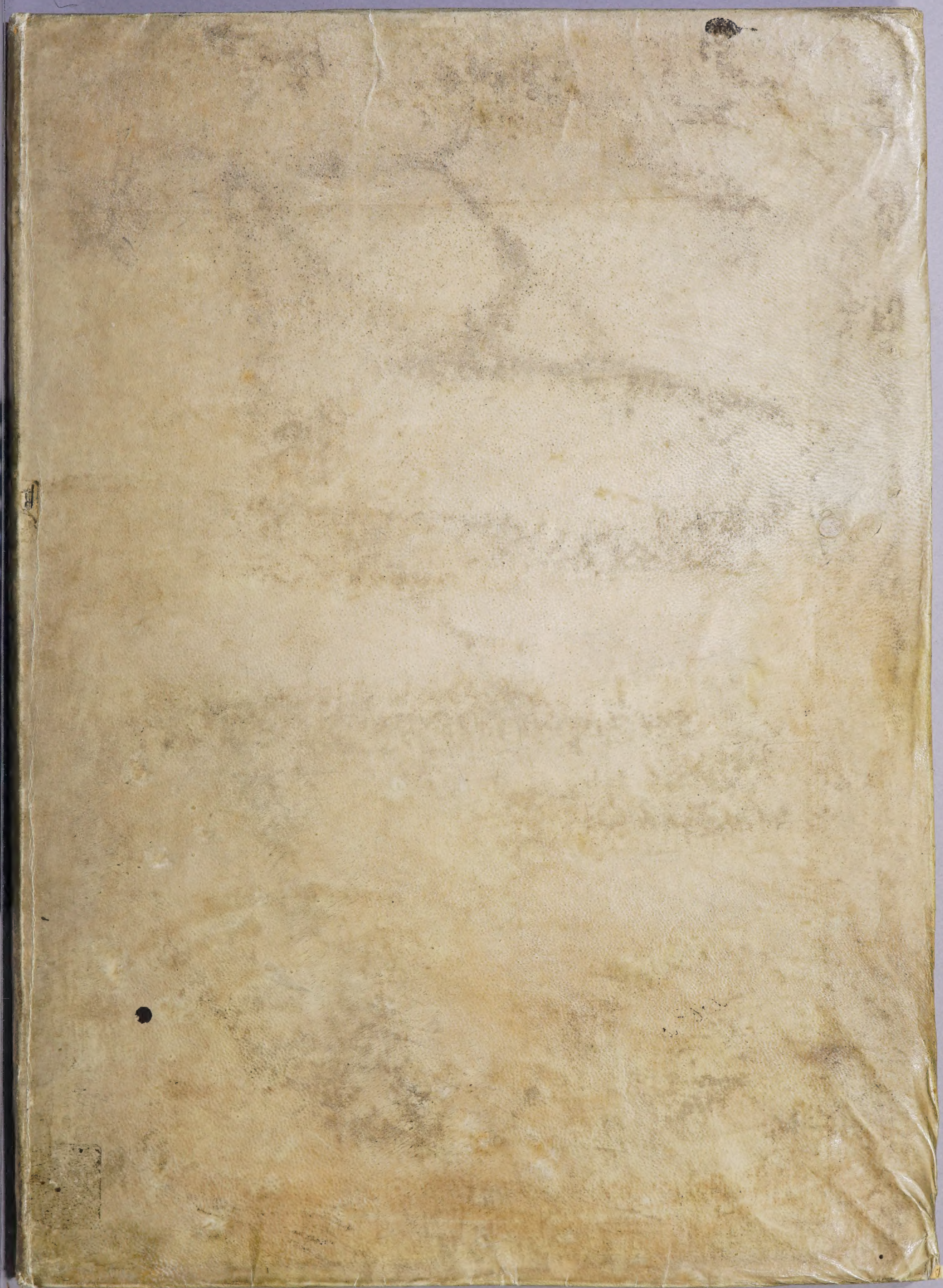
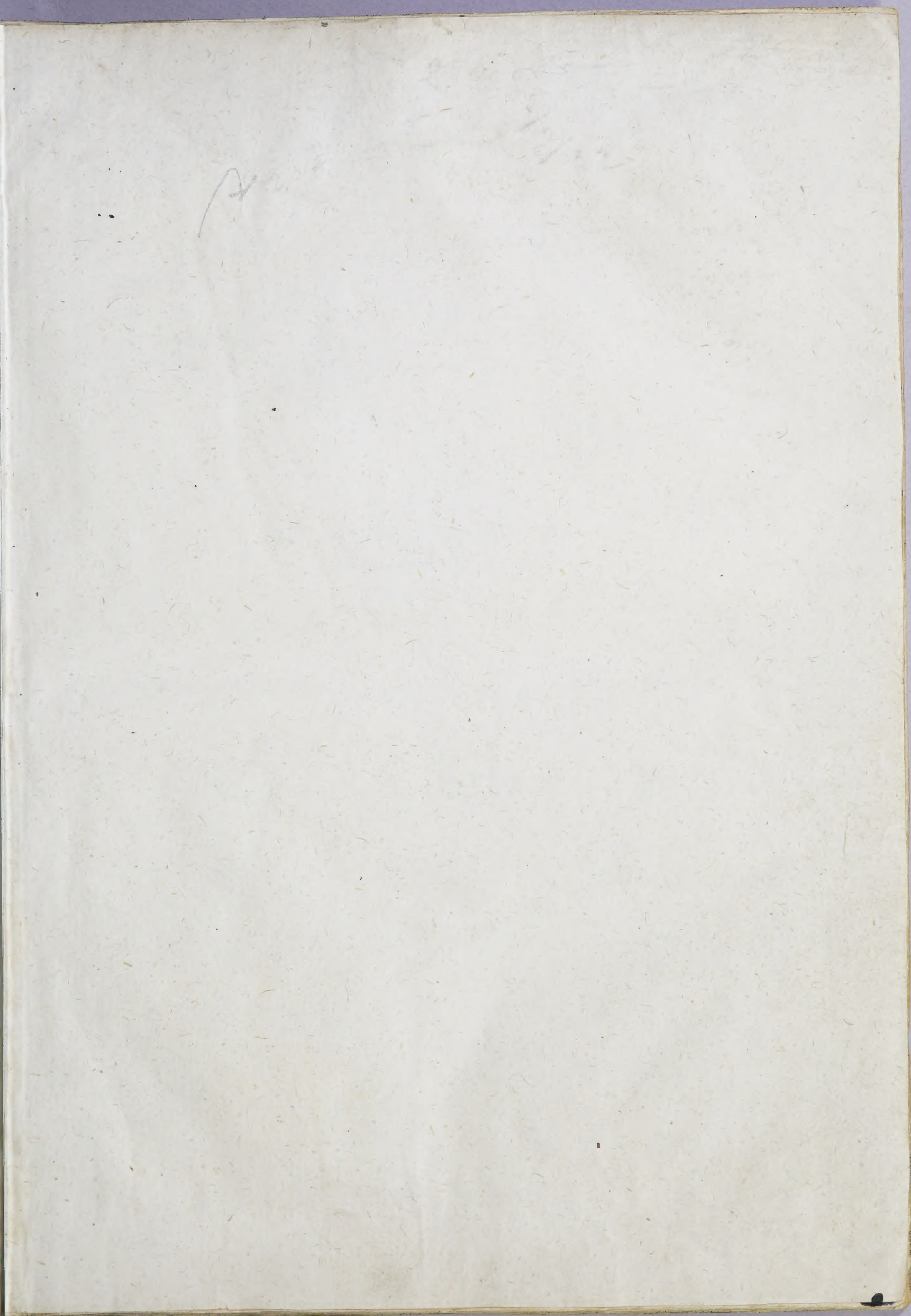

DE ALOYSII CADAMVSTI ITINERIBVS AD TERRAS INCOGNITAS.

Ex Libris Josephi de Marco Antonio Fabroni Cive Aretino anno 1729.

AD LECTOREM.

EX italica in linguam latinam iſta itinera traduxi ut Latini omnes intelligant quam multa miranda in dies reperiantur, & eorum comprimatur audacia qui cœlum,& maieſtatem ſcrutari, & plus ſapere quam liceat ſapere uolunt: quando a tanto tempore quo mundus cœpit, ignota ſit uaſtitas terræ & quæ in ea continentur.

64.

CAVTVM EST NE QVIS IN DOMINIO
ILL.S.V.IMPVNEHVNCLI
BRVMQVEAT-
IMPPRIME
RE.

NAVIGATIO AD TERRAS IGNOTAS ALOYSII CADAMVSTI E PATRITIIS VENETIS VIRI PRAESTANTISSIMI.

CAPVT I.

VM EGO Aloyſius Cadamuſtus è Venetis patritiis primo animum induxerim ſulcandi eius Oceani, qui à freto Gaditano per inſulas Fortunatas, & AEthiopas inferiores uerſus Auſtrum tendit: cúmq; ibi pleraque ſcitu cognitúq; non indigna deprehenderim, ut fiat teſtatum poſteris, animo mihi hæſiſſe, hactenus incomperta quærere, & adire inacceſſa, prout rebus memoria ſuppetet, excipiam & proſequar calamo, donec earum memorabilium rerum quæ uidi, & locorum quæ coram adiui, ueram prorſus efficiam hiſtoriam: quæ omnia ſi noſtris conferantur, alterum profecto orbem efficient. Et ſi ea forte minus ordinate abs me deſcribētur in rerum tantarum uarietate, non ſum tamen defuturus, quin hiſtoriam ueram denarrem, & ubi fere incredibilia & prodigioſa occurrent, licet uera, temperabo tamen de induſtria, & ſciēs citius nonnulla ſum prætermiſſurus, quàm uel minima citra ueritatem relaturus. Primus igitur qui memoratum Oceanum & AEthiopiam ſupradictam adire eſt aggreſſus, poſt protoparentem noſtrum Adam (unius Plinii hiſtoriam excipio) is fuit noſtro æuo illuſtriſſimus D. infans Don Huric natus Luſitaniæ rege illuſtriſſimo Don Ioanne: qui quidem princeps infans, licet ſui nominis præclara, & propè innumerabilia percenſeri poſſent, prudēs præteribo omnia in præſens: id unū haud prætermiſerim, quod Chriſti ſeruatoris noſtri almæ fidei eximie ſtuduit, & nihil magis in uotis geſſit, quàm nomen Chriſtianum à barbaris & dei hoſtibus aſſerere, matrimonii expers fuit, adoleſcentiam ſuam caſtitate mira honeſtauit, domi & militiæ ſtrenuus. Mauros ſæpenumero fudit, & bello clarus euaſit. Cum itaque eius genitor diſſolutionem corporis ſibi imminere conſpiceret, annorum iam plenus, prius naturæ non conceſſit, quàm ſaluberrimis præceptis filium monuerit, ut uidelicet ſacratiſſimam Chriſti fidem animo inconcuſſo illibatóque coleret, nec deeſſet ſuis uotis, quibus inſtituerat Chriſti hoſtes debellare, & ſancto nomini reddere ſubiectos. Adiecit etiam ad hæc, ut Luſitaniæ gentis, & in primis patritiæ Cordatæ meminiſſet, & ut paucis abſoluam, ſæpe dictus illuſtriſſimus Don Huric patris monitis libens audiuit: fato iam functo parente, fratre tamen patrocinante, qui regno ætatis conceſſu ſucceſſit. Huic nomen fuit Don Daruth, cuius auſpiciis Mauros male accepit, qui id regnum occupant, quod Feſſe dicitur: quod quidem regnum incipit ab Ampeluſia promontorio Mauritaniæ, non longe à Gadibus, & mari Atlantico alluitur, & uergit ad Auſtrum. Singulis igitur annis ex inſtituto. Mauros

lacessens, celoces suas mittebat, quo ad id promontorium deuentum est, quod Caput de Non appellatur ab incolis, argumēto, quod qui ultra dictum promō-torium iuere, non sunt regressi, & ibi prisci nautæ terminum semper constitue-rant suæ nauigationis. Hucusque itaq; celoces principis deuenere, nec ausæ sunt ueterem terminum excedere. Quæ ubi principi sunt renuntiata, animum accē-dunt magis peragrandi orbis. Instituit propterea rursus cœptam prouinciā per-sequi, & promontorium Capitis de Non aliquando transcendere diis fauenti-bus quoniam celoces Lusitanæ omnibus Oceani Liburnicis eximie præ-stant, Et cum iam ad id opus nauandum præsto essent nonnullæ Celoces, cen-suit non difficulter posse nauigare uastum Oceanum, cupiens admodum loca hactenus inaccessa adire, & nouos populorū Africæ ritus uidere: quibus omni-bus exploratis, in promptu haberet Mauros pro arbitrio profligare, & suæ ditio ni addere. Iussit itaque celoces ternas expediri, cum armamentis, cum etiam co-meatibus ferè omne genus, quibus uiros strenuos præfecit. Qui dicto principis audientes profecti sunt, & dictum promontorium Capitis de Non, littus haud deserētes, per centum ferè miliaria præteriere, & cum nihil præter incultam tel-lurem, ac omni habitatore uiduam comperissent, domum regrediuntur. Cum igitur princeps de nouis populorum Africæ moribus ac locorum sitibus, ex his nauigationibus nihil adhuc comperti haberet, rursus classem communit om-ni genere annonæ, & rebus omnibus, quibus hostes propulsare quirent, & suos diutius alere, data lege ut tandiu nauigarent, donec superiores suorum nauiga-tiones per centum & quinquaginta miliaria excederent, & ultra (si eis uisum fo ret) progrederētur, quos pro labore tanto innumeris promissis onerat. Qui prin cipi obsequentes, uela dedere, & cum nihil nacti fuissent nisi uastum & sterile so lum, rediere, Quibus non obstantibus, princeps indies fit auidior nouarum re-rum, animúsque accendebatur magis, ut assolet, in rebus uetitis: quare iam ter tio mittit, qui terram huiusmodi explorent. Et ut breue faciam, tantisper annis singulis nouos expediuit nautas, donec ab Arabibus cultam terram inuenit, qui in desertis uitam trahebant: & paulo ultra progressi, nouos populos inueniunt, qui Azanegi appellantur: uiri coloris subcinericii, de quibus in sequentibus la-tius dicturi sumus. Et postremo iam ipsis adnauigantibus, tellus AEthiopum inferioris Africæ, quæ Oceano adiacet Australi, apparuit, rursúsque indies no-uos populos, cum idiomate, tum etiam ritu & moribus differentes nanciscūtur, ut lectori diffusius deinceps liquebit.

Cap. II.

CVM IGITVR ego Aloysius forem Venetiis, quæ urbs mihi solum est patrium, anno à partu uirginis MDIIII annum agens alterum & uigesimũ: & cum iam ferè nostri maris, quod Mediterraneum appellant, littora omnia lustrauissem, decreui in Celtogalliam iterum contendere, quò aliàs iueram commercii gratia: ea enim est regio Galliæ, quæ ab Oriente terminũ habet Rhenum fluuium, à Septentrione Oceanũ Britanicum, in quem exonerat Rhenus prædictus, & ibi nobile emporium uisitur. Brugim appellãt, nullis emporiis Septentrionalis regionis postferendum, & eò lucri causa contendebã. Cum ergo illò proficisci decreuissem, accinxi me itineri, non quidem multis onustus pecuniis, nam paucissimi census erant, & Liburnicas, quæ eò tendebãt, conscendi duce Marco Zenone equite splendidissimo, prius Christi nomine inuocato: Venetiis soluimus anno Christi memorato, Augusti octaua luce, & prosperis auspiciis uetus institutum inter nauigandum obseruantes, iter agentes per certa hospitia, hoc est, ad consueta loca applicuimus semper, donec in Hispaniam deuentum est. Et cum ui ingentis tempestatis ducti applicuissemus ad id promontorium, quod Sacrum Ptolemæus appellat, in Oceanum uaste prominẽs, nunc Caput sancti Vincentii: forte fortuna non longe ab hoc portu princeps infans per id tempus in oppido, cui nomen est Reposera, agebat animi causa. Is ut accepit nos aduentauisse, ad classem nostram internuntium mittit uirum, à suis secretis egregium, Antonium Conzallem nuncupabant, comite patricio Veneto, qui illic consulem Venetæ gentis agebat, ut diplomata Venetorum principum sigillo insignita declarabant: quíque sub principe infante stipendia merebat. Adiuere itaque nos ex præscripto principis saccarum ferentes promercale, sumptum ex insula Mederæ quæ Oceano Atlantico innatat, è regione Mauritaniæ: tulere etiam commercii gratia sanguinem draconis, & alia pleraque sumpta ab insulis principis prædicti. Dum igitur de saccaro, & aliis mercimoniis sermo fit inter nos, ut assolet merces commutantibus, percunctamur Lusitanos, unde hæc tam præclara eruerint, & regiones locáque sciscitamur: plura referunt, principem suum subegisse gentes innumeras, Christiano nomini hactenus incompertas, unde & saccarum & draconis sanguis & alia quamplura naturæ conducentia exportantur: addidere etiam ad hæc, parua esse quæ retulissent, si conferantur cum aliis rebus, quas præclare dictus princeps egerat: aperiúntque nobis hunc principem egregium inaccessa maria sulcauisse per internuntios nautas, nouásque regiones peragratas, domitas prodigiosas gentes, res miratu dignas repertas: unde innumera lucra comparantur: adeo ut ex nummo denos efficias, nullúmque fœnus esse, quod lucrum superet huiuscemodi. Hæc illi sedulo denarrabant, mirantibus nobis & obstupescentibus præ rerum euentu conspicuo. Ea igitur me inter cæteros accendunt lucri auidissimum: statui propterea hunc principem coràm adire, ut si forte & nobis sulcandi dicta æquora potestatem faceret: quoniam suum est eius freti uectigal, custodit propterea ipse Gaditanum fretum non incuriose. Responsum habui ab eis, qui classem nostram, ut præfeci, adiuerant, me non difficulter impetraturum à principe, ut meo desiderio fiat satis: uerum scirem duorum optionem principem daturum, utrum uellem, sumerem. conditio hæc est, Qui celoces sua impensa expe-

dit, ſuôque periculo agit omnia, is earum mercium quas ferret, principi quartam det partem, ex uetere inſtituto: aut princeps ſuo impendio claſſem expediat, quo ad armamenta & illa omnia quæ tueri poſſunt naues ab incurſu hoſtium, reliqua ageret qui merces ducit, & cum rediiſſet, principi dimidium daret omnium: & ubi nihil mercis ex nauigatione allatum fuiſſet, omnem impenſam & operam luderet mercator: licet haud dubie conſtet, eos qui illò contendent, conſequuturos lucrum non mediocre: adiecit etiam principem, ſiqui è Venetis regiones prædictas inuiſere uoluerint, id facillime conceſſurum, imò fauturum plurimum: quandoquidem ſibi perſuadebat, aromata omne genus, & alia pleraque mihi nautas reperturos, quæ in primis Veneti ſuper omnem gentem callent ad amuſſim. Propterea principem prædictum adiui, qui me etiam ultra quàm par erat, honorifice excepit, & ea omnia quæ ex relatu ſuorum acceperam, præſens comprobauit: hoc etiam plus addidit, modo cœptam prouinciam non desererem, ſe ingentiſſimis fauoribus & gratiis proſequuturum hoc celebre uotum. Quibus auditis, apud me hæc omnia penſitatius reuoluebam, uegetam ætatem, habilitatem corporis, uires & ingenium, quæ omnem laborem ſubire poterant: & peragrandi orbis percupidus, accendebar magis, cum præſertim nullus è conterraneis meis hæc aggreſſus eſſet, non diffidens ex his magnis laboribus me aliquando, & honorem & emolumentum reportaturum. Decreui prorſus uotum meum abſoluere, percunctaturus primo negociatores Luſitanos, quas merces magni facerent Nigritiæ, AEthiopes & Auſtraliſſimæ gentes. Redii demum reuiſum eos, qui Liburnicas in littore habebant, & ea quæ in Celticam Galliam uehere inſtitueram, uni affini meo commendo, & mercatus Liburnicas, quæ nauigando itineri facerent ſatis, ad continentem applicui. At naues Venetæ in Galliam uela fecere.

Quando abierint Liburnicæ, & quibus uentis uela fecerint.

Cap. III.

CVM IGITVR eò loci me adhuc continerem, quem Caput ſancti Vincentii appellant, aliter promontorium Sacrum, ut præfati ſumus. Id gratum principi admodum fuit, excipiebat me propterea ſolito magis honorificentius, & elapſis quampluribus diebus, iubet celocem armari, quæ uehere dolia nonaginta queat: cui præfectus erat Vincentius Lagus incola oppidi cuiuſdam à dicto promontorio diſtantis miliariis ſedecim. Celocem uero muniunt omni commeatuum genere, & earum rerum præſertim, quæ nautis uictum diuturniorem ſuppeditarent. Deorum itaque implorato auxilio à promontorio ſoluimus die uigeſimo & altero Martii, anni M D V flante uento Apeliote & Borea: & primo uela dedimus uerſus inſulam Mederæ iter agentes, eundo ad quartam Lebegii Occidentem uerſus itinere recto: Die uigeſimoquinto Martii applicuimus Mederæ per Portum ſanctum circiter meridiem. Diſtat dicta inſula à Sacro promontorio ferè miliariis ſexcentis.

Descriptio Portus sancti & rerum in eo memorabilium.
Cap. IIII.

HAEC INSVLA Sancti portus parua admodum est, utpote quæ uiginti quinque miliarium circuitu patet, circa septimum & uigesimum annum à nauibus prædicti principis reperta. Hanc Lusitani iussu sui principis incolunt, aliàs à nostris nunquam cognitam. Huic moderatur Bartholomæus Polastrus dicti principis alumnus. Fert hæc insula innumeras fruges, triticum, siliginem, & alia id genus, boues, iuuencos, apros, & in primis cuniculis scatet, & ibi sanguis draconis, qui lachryma est arboris: nam stato anni tempore arbores ferro sauciant, quæ ubi sunt incisæ, anno sequente gummam emittunt per incisiones. Gumma uero ahenis decocta & defecata, sanguis efficitur, quem appellant draconis. Eius arbor producit fructũ cerasi instar mense Martii gustu eximium, coloris Veneti. Insulam circunuectis constat piscium ubertatem maximam esse, in primis dentalium, & ostrearum. Portu caret, stationem uero habet perquam commodam ab omni uentorum afflatu tutam, excipio Subsolanum & Vulturnum, quibus haud tuto nautæ se freto committerent. Hæc Portus sanctus appellatur: mel gignit suauissimum, adeo ut nullibi sit præstantius: ceram quoque producit abunde: nam ibi apum confertissima cernuntur examina innumeraque.

Moncrhicus portus insulæ Mederæ.
Cap. V.

ILLINC DIE uigesimo septimo soluimus, uidelicet ab insula Sancti portus, & eadem die Portum Monchricum applicuimus: is est insulæ Mederæ portus, qui abest à Portu Sancto miliariis quadraginta, & ni nubes cœlum inumbrauerint, altera alteram uidet.

De insula Medera, eiusque præfectis.
Cap. VI.

MEDERA insula auspiciis & opera infantis principis colitur, frequens est habitatore. Hæc igitur à Lusitanis incolitur ab annis quatuor & uiginti, aliàs incognita: huic præfecit princeps uiros duos egregios equites: primo nomen est Tristanseræ, & hic mediæ iusulæ moderatur: alteri Ioanni Gonzalæ, qui insulæ quod superest moderandum suscepit. Et huic insulæ nomen inditum est à copia lignorum, id enim indigenarum lingua Medera significat, argumento quòd quicquid inibi erat soli, totum id syluis opacum condensissimis conspiciebatur. Operæpretium igitur fuit his, qui primo coluere insulam, ut igni multo compurgarent: qui adeo grassatus est aliquando, ut etiam uiros corripuisset, ni prope aquis humerotenus immersi sibi consuluissent. Nam dictus Ioannes Gonzales, ut ignem euaderet cum coniuge & natis, famem bidui iugiter in aquis tolerantissime sustinuit. Igne igitur expurgata insula, semini præparatur idonea. Hæc quatuor è partibus colitur, una appellatur Mõchricus, altera Sanctæ crucis: tertia Fonzala, ultima Iouis camera. Et licet quamplurimas alias habitationes habeat, hæ sunt tamen potissimæ. Si uiri percensendi forent, hi

proculdubio octingenti essent, è quibus seligi possent equites centum. Insula circuitu patet quadraginta miliarium, portum non habet, uerum peropportunas stationes: feracis est soli, licet saltuosa, instar Siciliæ, scatet tamen frugibus ferè innumeris, legit quotannis tritici scaria 30000 Venetorum. Desiit tamen, esse feracissima, licet fertilis adhuc plura producat, nam frequentiore semine attrita est: quoniam indies aratur, atteritur magis. Regio est irrigua fontibus, & amnibus conspicua, octo uisuntur ibi, qui insulam interfluunt: & ibi aquaticæ serræ, quibus in assamenta secantur ligna, & alia id genus efficiunt, ut sunt mensæ, tripodes, quibus ferè Lusitania omnis condecoratur eximie, necnon circumadiacentes regiones exornantur. Assamenta ibi multiiuga uisuntur, aliàs dedolantur in mensas ex cedro miri odoris, nec absimiles cupresso. Ex aliis fiunt abaci, tripodes, cophini, scrinia, & ferè omne genus receptacula, & in primis ex nasso fiunt pulcherrimæ, quæ quasi purpurei sunt coloris. Quoniam uero hæc insula frequentioribus irrigatur fluminibus, memoratus princeps saccareum harundinetum ibi plantari iussit, ex quo saccari quamplurimum legit: inde ueniunt scitissima saccara toto orbe præcipua, primæ decoctionis, necnon mixta, & quantum ex aliorum relatu colligere quiui, indies meliora saccara sperant: quoniam ea insula temperie cœli meliore saccarum suapte natura gignit: nam ea qualitas est plagæ illius, quæ Cypri & Siciliæ: nunquam algent, & ibi bellaria, & tragemata ex saccaro omnium generum, mellísque plurimum. Ceræ quidem satis, sed non tantum: uineas habet non despicabiles, in quibus taleas & malleolos maluatici plantare iussit princeps infans, afferuntur ex Creta insula, quam hodie appellant Candiam: uberes sunt uineæ, cœlo ad id inclinante: uites plus uuæ quàm foliorum ferunt, racemi proceriores, ut mensuram quatuor palmarum excedant, res uisu conspicua miráque uoluptate afficit intuentes: & ibi uuæ quibus color est niger, in arcuatis pensiles. Inde etiam exportantur ex nasso arcus celebres, qui feruntur in Occidentem, & fiunt ligna apta arcubus conficiendis. Et ibi paui quàm plurimi syluestres, colore ad albedinem inclinato. Perdices neque id genus alia ibi uidebis, præter coturnices, & apros innumeros in montibus. Memini etiam ab indigenis accepisse, ibi cum primo culta est insula, copiam maximam columborum fuisse: quibus capiendis non alia arte usi sunt aucupes, quàm alligato perticæ uncino ex arboribus, quibus illic insident, traherentur ad se non pauentibus auibus, sed mirantibus ueluti ad rem non uisam hactenus: quoniam nullo habitatore humano culta fuerat insula, à solis auibus & feris habitata. Fidem huic rei maiorem adstruit altera insula nostris temporibus reperta, natura non absimilis, præsertim in auium aucupio, ea utraque humani ritus expers fuerat: animalia ibi quamplurima usui humano apta: uiri illic etiam census non mediocris, complusculi dites ac locupletes: omnis insula adeo culta est, ut uiridarium & hortum repræsentet amœnissimum: quicquid ibi legitur ueluti aurum est. Et ibi celeberrima diui Francisci cœnobia uitæ obseruantioris sanctiorísque. Accepi etiam ab incolis fide haud indignis, uuas etiam maturescere circiter sanctam hebdomadam.

Canariæ

Canariæ insulæ numero decem.

Cap. VII.

A' DICTA insula Mederæ Austro flante soluimus, quo duce iter confecimus, donec insulas Canarias applicuimus, quæ absunt à Medera ferè miliariis CCCXX. Hæ sunt decem numero, septem cultæ, tres desertæ. Quæ coluntur hæ sunt, priuis priua nomina. Primæ nomen est Fractælanceæ, secundæ Magnæsortis, tertiæ Grancamariæ, quartæ Teneriffæ, quintæ Gieneræ, sextæ Palmæ, septimæ Ferro. Nec id est prætereundũ, quòd ex memoratis septem insulis, quatuor Christianum nomen colunt, uidelicet Factalencea, Magnasors, Gienera & Ferrum. Tres uero quæ supersunt è septem, idolis seruiunt. Christianis insulis præest eques nobilissimus, qui Ferrara nuncupatur, oriundus ex urbe Sibilia, ditionis Hispaniarum regis. Qui colunt has insulas, uiuunt pane hordeaceo, carnibus, & lacte plurimo, & in primis caprino, quibus abundant. Hæ uini & tritici impatientes sunt, nisi aliunde importetur eis, prorsus carent: fructus ferè nulli, reliqua uero optima: scatet onagris, id est, syluestribus asinis, præsertim ea quæ dicitur Ferrum. Distant inuicem hæ insulæ miliariis quadraginta: atque ita alia respicit aliam, ut de industria continentérque subordinatæ uideantur, & Orientem prima, ultima uero Occidentem respicit.

Quarum sint rerum feraces Canariæ.

Cap. VIII.

EX HIS insulis aduehitur herba, quæ oricola dicitur, cuius colore uestes inficiuntur, quæ quidem herba Gades in sinu Sibiliæ comportatur, & illinc in Orientem, & demum in Occidentem itur: exportatur etiam inde corii hircini copia ingentissima, quod cæteris præstat: seui plurimum, casei uero multum: & incolæ harum quatuor insularum nomini Christiano parent, & Canarii dicuntur. Idiomate differunt, adeo ut alter alterum haud intelligat: mœnia non habent, sed uicos undequaque patentes, uerum in eminentissimis montibus specus excauant, ubi degunt tuti ab omni impetu hostili. Sunt hi montes suapte natura ferè inaccessi, ideo inexpugnabiles, perinde ut nulla uis eò penetret, nisi una fames aditum præberet: & ambitus minoris harum insularum non minus patet miliariis nonaginta. Tres uero quæ idola colunt uastiores sunt, & frequentiore habitatore, præsertim Canaria magna, quæ hominibus circiter octo milibus exornatur. Teneriffa autem trium maior est, hominum quindecim milia, si utrunque sexum spectes, emitteret. Palma uero rarissimo est habitatore, uisu tamen conspicua, & delectabilis admodum. Id etiam apprime est dignum scitu, quòd nulla alia de causa hæc regio est propè inexpugnabilis, nisi ob situs locorum propè inaccessos, & strenuam gentem: fitque propterea ut subdita sit nemini, licet pluribus sit lacessita præliis. Nec silendum puto de insula Teneriffæ, quæ & eximie colitur, & inter orbis insulas est eminentior. Nam cœlo sereno eminus conspicitur, adeo ut qui absunt ab ea ad leucas Hispanas sexaginta uel septuaginta, non difficulter eam intueantur: & si leucarum rationem colligas, miliaria ducenta quinquaginta excedunt. Quòd cernatur à longe, id efficit acuminatus lapis adamantinus, instar pyramidis in medio. Qui metiti sunt lapidem, aiunt altitudine leucarum quindecim mensuram excedere ab imo ad summum uerticem. Is lapis iugi-

ter flagrãt instar AEtnæ montis, id affirmãt nostri Christiani, qui capti aliquando hæc animaduertere. Hi præfectos habent nouem, quos duces appellant: nec iure hæreditario succedunt, sed ius est in armis: inuicem digladiantur, & sæuiunt ut beluæ: armis carent, quia ferrum non habent, uerum lapidibus & scipionibus res geritur inter eos: nam lignis acuminata cornua adfigunt, ut uicem ferri gerãt: nudi ferè omnes incedunt, tamen nonnulli auerse & aduerse pellibus caprinis teguntur: carnem inungunt seuo hircino condito herbarum quarundam succo, ut cutis effecta densior algorem toleret facilius: licet ibi uix algeant, quoniam ad Austrum sunt positi: domos non habent, neque mapalia, nec quidem uiles casas, uerum specus & cauernas montium incolunt. Hordeo, carnibus, & caprino lacte pascuntur, abundant nonnullis fructibus, & in primis ficis, metunt fruges mense Martii & Aprilis: fidem habent nullã, nec deum norunt, sed alii alia idola colunt, solem nonnulli, & alii lunam, & planetas, superstitiose admodum idolis seruiunt: mulieribus quidem in promiscuum non utuntur, sed pro arbitrio ducunt innumeras. Virgines coniuges prius non accipiunt, quàm à principe deflorentur, & id apud eos ingens decus & honos ducitur. Verum siquis forte argutulus diceret, unde hæc nosti? Id pro responso nobis erit, Incolas uidelicet conterminarum insularum quæ Christo parent, ex instituto uitæ consueuisse hos infideles crebris incursionibus lacessere, noctu præsertim: & ubi aliquando in congressu succumbunt infideles, captiui ducuntur sexus utriusque, qui sic capti in Hispaniam mittuntur, hæc nos docuere. Vsu euenit aliquando, ut è nostris corripiantur aliqui, quos Canarii ad contumelias seruant, & ut publico sint ludibrio, lanii officio fungi eos cogunt, eisque exenterandis bobus & suibus addictis, quod apud eos ignominiæ specimen & dedecoris ducitur magnum: tantisper captiuitatem tolerant, donec permutatione aliqua redimantur.

Seruant etiam alium morem Canarii in augurandis principibus. Nam cum sceptra suscipiunt, complusculi sese offerunt certatim in memoriam & honorem noui principis morituros, & sponte quispiam uitam deuouet: congregantur propterea in ualle deuexa, & ibi peractis nonnullis ceremoniis, ac prolatis uerbis quibusdam, ille qui sua morte festum principis est exornaturus, se dat è rupe præcipitem, perinde ut ferè in frusta concisus exanimetur. Pro qua re quoniam fit in gratiam principis, debet princeps superstitibus agnatis defuncti, prosequitúrque eos beneficiis, ac fauoribus innumeris. Hunc morem licet ipsimet improbent, seruant tamen, & pro comperto habemus uerum esse quod retulimus: saliunt mirum in modum agiles supra quàm referre queam, instar funambuli & petauristæ corpora librant, & ut hinuli de saxo in saxum migrant, licet multum distent, & id nudis pedibus. Lapidem iaciũt ultra aliorum iactum, & quicquid pro scopo ac signo dederint, nusquam aberrant: uim maximã ac propè incredibilem lacertis inferunt, adeo ut uno uel altero ictu umbonem infringant. Memini dum illic agerem, uidere è Christianis Canariis quendam hoc ludicri genus agentem: conditionem proponebat, propositámque sanciebat pignore, uiris tribus mala Assyria duodena dabat, ut omnes ea iacerent in eum, nec propius accederent quàm ad octo uel decem passus, aberraturos omnes asseuerabat: nec ipse eorum poma medica tangere uolebat, nisi manu

repercutiendo

repercutiendo, alioquin inanes illorum iactus futuros prædicabat. Ille uero duodecim sumebat, & in uiros prædictos uibrabat, nullo aberrante. Abnuêre conditionem omnes, quandoquidem probe nouerant quantum præstaret corporis dexteritate, nec eos latebat ipsum etiam plura facturum quàm iactauisset. Hæc summa est igitur, ipsos Canarios mobilitate ac agili natura fere omnes anteire mortales. Hi etiam eximium cultum censent, herbarum succo tingere corpora colore multiplici, modo Puniceo, Prasino modo, nonnunquam Veneto, aliquando ceruleo, & nihil cultius ornatiusue ducunt colorum uarietate, & hæc pictura est eius ornatus apud eos, cuius ornatiores uestes apud nos sunt. Ex his insulis, igitur Canariis, duas ego Aloysius præsens inuisi Gomorram uidelicet & Ferrum. Palmæ quidem applicui, uerum nusquam classem deserui, ut cœptum iter consummarem.

Descriptio Capitis Albi cum insulis proximioribus.
Cap. IX.

SOLVIMVS ab hac insula flante Austro AEthiopiam uersus, & breui peruenimus ad id loci, cui Capiti Albo nomen est, abéstque à Canaria miliariis fere septingentis septuaginta: & illud præsertim est sciendum, quòd qui à Canaria insula ad Caput Album proficiscuntur, hi littora Africæ nonnihil deserunt: quoniam qui Austro ducuntur, ad læuam Africam relinqunt, quantóque magis quis ducit naues in altum, tanto minus continentis uidet, quia Canariæ insulæ plurimum absunt ab littore Africæ Occidentem uersus. Igitur nautæ tamdiu absunt à littore dum nauigant, quoad ultra medietatem itineris peregerint, quo insula Canaria à Capite Albo abest: & demum obliquant ad læuam tantisper, donec Caput Album speculentur à longe, ne prius appellant terram, quàm eminus explorauerint: quoniam ultra dictum caput nihil nisi uastum mare conspicitur, quoad peruenias ad id littus, ubi cum dicto Capite fit sinus, qui dicitur Forna Dargin, cui ab insula quadam sinus eiusdem dicta Dargin, nomen inditum est: quod quidem nomen habet originem à parua insula in eodem sinu sita. Intra sinum per miliaria quinquaginta, & ibi etiam tres insulæ, quibus indita sunt hæc nomina à Lusitanis: primam Albam appellarunt, quia harenis strata est: alteram Garzararum insulam, argumento, quòd Lusitani qui primo coluerunt eam, magnam marinarum auium copiam ibi nacti sunt, adeo ut inde duas naues onustas omni genere auium in Hispaniam duxerint. Tertia insula Cori dicta est: & hæ tres insulæ paruæ sunt admodum, harenosǽque ac desertæ. In illa quæ dicitur Dargin, aqua potu dulcis inuenitur, in aliis uero non nisi marina. Et signanter animaduertendum est, quòd hi qui à freto Gaditano soluunt, & uersus hanc AEthiopiam, quæ Austrum respicit, tendunt, nihil culti reperiunt, etiam à Barbaris, donec ad id loci uenias, qui Caput de Chantin dicitur, & ab eo uersus Caput Album semper à latere, & tunc tellus harenosa, quæ est deserta, & Septentrionalem partem respicit, præsertim eam, quæ montibus adiacet, quæ est nostra Barbaria citra Tunetum, & loca illa omnia à latere, quos quidem montes Barbari appellant Sarra, & uersus Austrum contermina est Nigritis AEthiopiæ inferioris: uasta est hæc regio, adeo ut si ex transuerso metiaris itinere, dierum sexaginta uel celeris ueredarii, haud conse-

quaris magnitudinem: non ſeruat tamen uaſtitatem hanc undequaque,& Oceano alluitur ab altera parte: quæ tota eſt alba & arida, ac plena harenis, depreſſa eſt, nec inæqualis,& uſque ad dictum Caput Album, miram præ ſe fert æqualitatem. Inuenerunt Luſitani primo hoc Caput Album,& in eo nihil præter harenas, nulla herbarum aut arborum ueſtigia: uiſu tamen eſt conſpicuum, quia triangulum repræſentat: nam in fronte efficit pyramides tres, quæ ſingulæ inuicem abſunt miliario. Id latus totum ſcatet piſcibus omnium generum, nec noſtris minoribus, forma tamen diſſimilibus. Totus is ſinus Dargin,& illa ferè omnis regio indigna eſt aquarum, & ibi arida & petrea tellus, & paulopoſt uaſtum æquor,& aquarum concurſus ingens: nec ſulcant hoc mare, niſi interdiu explorantes contis ſcopulos, qui ibi ſunt frequentiores: ob id quandoque obrutæ ſunt naues duæ ſecus aridam hanc. Et ſciendum eſt, quòd dictum caput de Chantin uerſus Auſtrum & Septentrionem Caput Album reſpicit. Et notandum, quòd poſt dictum Caput Album, in mediterraneis eſt locus, quem Hodenum appellant, introrſus ſitus ad diætas ſex, & is locus nullo muro clauditur. Sed eſt diuerſorium Arabum, & ſtatio Camelorum, quò appellunt Arabes & Dromedarii, quos uocant Carauanas, quæ de Sambut ueniunt:& etiam illàc tranſeunt, qui ab Nigritis proficiſcuntur,& noſtras Barbarias inuiſunt. Eius regionis incolæ uiuunt hordeo & cariotis, quibus ubertim abundant: alibi etiam in ſuis locis creſcunt prædicta, ſed parcius: potus illis camelorum & aliorum animalium lac, uino prorſus carent.
Boues fœminas habent & capras, uerum paucas, id efficit ſterile ſolum, & minime herbidum: boues ſunt parui, ſi cum noſtris conferantur. Mahumetem colunt, & odere Chriſtianos plurimum: nunquam quieſcunt, uagãtur ſemper per deſerta. Hi Nigritarum terras adeunt,& noſtras Barbarias uiſunt, frequentes ſunt,& Camelorum copiam ingentiſſimam habent, quibus comportant æs & argentum,& alia quamplurima. E' Barbariis noſtris in Atanbut,& ad Nigritas præfatos: inde uero exportant aurum, ídque ad nos aduehunt. His eſt colos niger, ueſtis alba, laciniis rubricantibus, abſque tunica interiore ueſtiuntur, eodem habitu & mulieres utuntur abſque camiſiis, ut præfertur. In capite, more maurico peplum gerunt, quo circunuoluunt caput. In his harenoſis locis uiſuntur leones, & pardi, ſtruthiones quoque, quorum oua ego comedi non inſuauiter. Id eſt etiam ſciendum, quòd princeps infans Luſitanus prædictus in hac inſula Dargin pactum fecit hoc modo, ut nemo ſinum intret mercaturus aliquid cum Arabibus, præter eos, qui fœdus inierunt,& dictam inſulam incolunt:& qui conuenerũt cum principe, in dicta inſula negociatores aſſiduos fouent, qui commercia exercent cum Arabibus, qui hæc maria mercium gratia frequentant, quíque uarias merces important, ut ſunt panni, telæ, argentum, tapetes,& id genus alia: & in primis triticum, quoniam fame propè iugi laborant, & commutant mancipia cum noſtris mercibus, dant etiam aurum. Qua de cauſa princeps infans illic oppidum erexit, ubi fabri quamplurimi degunt, ut hæc commercia non deſinant, ſed perpetuo conſeruentur: ob id propterea annis ſingulis eò contendunt Luſitanæ celoces, id eſt, ad Dargin inſulam ducunt etiam Arabes equos pernices, quos barbaros appellant, pro quibus ab eis Nigritarum ſeruos & uernas accipiunt, nec minore pretio eos uendunt equos quàm decem aut quindecim mancipiis. Eò etiam uidelicet ad

Nigritas plura ex ſerico elaborata contextáque Maurico more, argentum & alia pleraque comportant ex Illyberi, id eſt, ex Granata Hiſpaniarũ ditionis, & Beticæ regionis. Afferunt etiam plura ex Tuneto Africæ minoris, quod Barbariæ regiam appellant, & pro his omnibus rurſus mancipia, & auri copiam maximam conſequuntur. Hi ſerui primo appellunt ſtationes Hodeni, & inde ad mõtes Barchæ, illinc in Siciliam deueniunt: reſiduum uero uernarum ad inſulam Dargin ducunt, & Luſitanis uendunt, illis inquam, qui cum rege de mercimoniis conuenerunt, fitque propterea, ut Luſitani quotannis mancipiorum circiter mille ex Dargin aduehant ſecum, & id illis magnum commercium: nec hactenus, niſi à diebus paucis, inter eos commercia fiebant. Nam prius Luſitani infenſi erant his Arginenſibus, & eorũ ſinum ternis uel quaternis nauibus infeſtabant, & aliquando noctu mediterranea deprædabantur, & uicos piſcatorum aggreſſi, plura aſportabant, & gentis Arabum ſexus utriuſque quàm plurimos captiuos trahebãt, qui tandem in Luſitaniam ducti ſub haſta ueniebant: pari modo alterum latus ultra Caput Album deprædabantur uſque ad flumen Senegæ.

De regno Senegæ, & Azenagis populis,
Cap. X.

SENEGA flumen eſt, quod Azenagos à primo regno Nigritarũ diſterminat. Azenagi homines ſunt qui inter nigrum & ſubcineritium colorem ſunt dubii, incolunt quædam loca ultra Caput Album in latere illo quod mox poſt Caput prædictum decurrit, & introrſus per deſerta: plures ex Azenagis contermini ſunt Arabibus Hodeni. Hi uiuunt ordeo & cariotis, & camelino lacte: uerum quia proximiores ſunt regno Nigritarum, leguminibus aluntur: pauci ſunt admodum cibi, adeo ut polline hordei, uel minimo pulmẽto totam diem alacres uiuant: efficit eos inediæ patientes annonæ caritas. Hos aliquando captiuant Luſitani, uendúntque pro mancipiis domi: præſtant hi ſeruitute uernas ferè omnes, præſertim Nigritas. Vtcunque ſit, ab annis paucis rediere noſtri Luſitani ſecum in gratiam, & à ui temperãt omnes, & commercia inter eos magna fiunt, nec patitur princeps infans, ut eis de cætero inferatur iniuria, autumat eos propediem ſubituros Chriſtianam legem: nam in biuio & ancipiti adhuc hærent, utrum legi noſtræ, an Mahumetanæ ſeruitutem exhibeant, nihílque de lege huiuſmodi apud eos agitatum erat, niſi Azanegi eos edocuiſſent. Et hi Azanegi prauũ morem ſeruant. Faſcia lignea caput inuoluunt, demiſſo ſindonis capite per frontẽ, ita ut os totum cooperiat: pudet enim eos oris æque, ac inguinis uel cunni: os tectum ut rem pudendam circunferunt, argumento quòd ueluti ſentina quæpiam halitum tetrum ſemper emittat, nec detegunt niſi ſumendi cibi gratia. Principes non habent, uerum locupletiores inter eos eminent, his obediunt & obſequuntur. In uniuerſum pauperes ſunt, mendaces, & ſupra quàm referre poſſim, proditores. Mediæ ſunt ſtaturæ, capillum calamiſtro exornant ut Alamani, promittúntque plurimum, illúdque nigrum adipe piſcis inungunt, & olent peſſime, quod apud eos uirtus & honos ducitur.

Commutatio ſalis & auri, déque diſtantia, Cap. XI.

MAGNIFACIVNT etiã hi populi præpingues & obeſas mulieres, & in primis proceriores mammas habentes: propterea ubi annum circiter

ſeptimum & decimum attigêre, rumpuntur eis ui à uiris mammæ fune per medium, perinde ut feræ à pectore auulſæ penſiles remaneant: cum uero ſemel pepererint, longiores fiunt, & uiſu fœdiores turpioréſque: neque hi alios nouere Chriſtianos niſi Luſitanos, qui annis circiter quatuordecim eis multas clades intulere, captiuos ducendo plurimos, haſtæ demum ut mancipia eos ſubiicientes. Pro comperto etiam id habemus, quòd ubi hi populi primo Liburnicas & alias id genus naues conſpexere in mari uelificantes, antea illis incognitas & inuiſas, arbitrati ſunt aues eſſe albis alis aera ſcindentes, è remotioribus partibus aduentaſſe. Cum autem uela deprimerent, ut appellerent littus, credebant piſces eſſe eminus uiſis nauibus: nonnulli cenſebant fore phantaſmata cum noctu ſulcarent maria: & erant hæ naues eis terriculamēta non mediocria, utpote quæ modo huc modo illuc diſtrahebantur, inſtar phantaſmatis alicuius ui uentorum ductæ, uariíſque in locis eis inferebantur damna à nautis, noctu in primis, cum tamen inter ſe celoces abeſſent per miliaria propè centum, prout cō uenerat inter naucleros, & ut uentorum ratio patiebatur, huc atque illuc pulſæ, ſicque intra ſe ratiocinabantur, ſi hi eſſent mortales homines, quo nam modo quirent tantum itineris nocte una metiri, quantum nos nec triduo abſoluimus prorſus nauigationis expertes. Itaque loco phantaſmatis apud eos ducebamur. Huius rei certiorē me fecere ex Luſitanis quamplures, qui per id tēpus ea littora frequentabant cōmercii gratia. Accepi etiā id à captiuis, qui fere per eadē tempora capti fuerant, ex his teſtatū fuit nobis, quàm ſtupidi ad rerum noſtrarum conſpectum fuerint, quando de nobis talia ſtolide ſibi perſuadebant. Supra etiā ſtationem Edon introrſus ſex dierum itinere locus uiſitur, qui denominatur Tagaza, quod noſtri interpretātur Auri ſarcinā. Vnde aduehitur ſalis petrei ingens copia, id aſportatur camelis Arabum & Azanegorū uaria loca petentium, nonnulli Tambuto iter faciunt, & Amelum cōtendunt ditionis Nigritarū, quò ubi applicuere, mox ſal omne expediunt, utputa octauo die, quicquid aduectum eſt ſalis uenditur prope Mitigallum CC. uel CCC, demū ſuas repetunt caſas auro onuſti. Et id in primis eſt ſciendum, hoc regnū Mellis caloribus infeſtari, ut fere quadrupedia omnia illic fathiſcāt, cum nihil pabuli ibi pro quadrupede creſcat niſi peſtilens, fitque propterea, ut ex centum camelis qui eò onera ferunt, non redeāt triginta domum, hinc quadrupes fere nullum uidebis, ibi pereunt omnes æſtu nimio. Arabes etiam & Azanegi illic correpti morbo efflant animam, ægritudinem parit torrens ſydus, cui ſubſunt. Ferunt etiam Tagazam à Tambuto abeſſe itinere dierum quadraginta equitis unius, & inter Tambutam & regnum Mellis iter triginta dierum intercedit. Percunctatus ſum etiam hos quomodo mercatores regni Mellis tantum ſalis conſumant. Referebant Mellitæ nonnihil conſumere in regno ſuo Nigritarum, quoniam uerſus Meridiem poſiti, non longe ab æquinoctiali, ubi dies cum noctibus ſemper propè certant de pari, longiuſculi tamen dies, quoniam illorum Zenith de directo non eſt ſub æquinoctiali, non enim eſſent in Meridie. Sunt itaque ultra æquinoctialem nonnihil, & ideo plus diei quàm noctis habent, & ibi feruentiſſimus æſtus. Fitque propterea, ut ſtatis anni temporibus eorum ſanguis inficiatur, adeo ut ni ſibi ſale mederentur, protinus exuerent uitam. Modus medendi hic eſt, Salis modicum

aqua

aqua liquefactum singulo die hauriunt,& hoc eis pro medicina & remedio præsentaneo. Reliquum uero salis in glebas diminuunt tantillas, ut uiri unius humeris singulæ ferri possint, arte quadam ad id non inepta, usque ad regnum Mellis, quò cum uenerint, singulis camelis duas salis glebas imponunt: & id quadrat oneri, uidelicet ut singulis camelis duæ salis glebæ imponantur: & postremo in regno Mellis Nigritæ, qui Mauri nigri uulgo dicuntur, rursus id onus salis capite portant,ut priui priuas glebas ferant,numerosiores adeo ut propè ferentium uideatur iustus exercitus hominum peditum, qui per uastum iter salem humeris conuectant. Et hi pro leuamine laboris,& fessorum solatio, tridentibus quibusdam utuntur humi infixis, quibus salem fessi imponunt tantisper, donec uires reuocauerint. Hoc modo sal prædictum aduehunt usque ad quoddam flumen, cuius naturam non sum percunctatus, an salsum uel dulce esset,nec id ab re dixerim,quoniam æquor creditur à multis. Et his Nigritis operæpretium est sic salem suum conducere, quoniam quadrupedibus fere omnibus carent:id soli efficit iniquitas, quòd aut parum fert herbæ: aut si fert, id totum est pestilens,ut præfeci. Hinc non difficulter colligimus, quàm frequentiore hominum uehentium salem cœtu opus sit, cum tantum salis consumant. Cum uero applicuerint ad id flumen, quod mare propè creditur, qui salem detulerunt, singuli singulos ex suo sale monticulos erigunt: & ita disponunt,ut alter alteri succedat continenter recto tramite, & unusquisque quopiam signo suum aceruum insignit,& demum recedunt omnes itinere mediæ diei. Vbi igitur recessere,aduentant alii Nigritæ,qui cognosci nolunt, neque aliorum colloquia admittunt,& accedunt cum suis Liburnicis ac nauibus grandioribus ab insulis quibusdam,& littus appellunt, uisòque sale, pondus quoddam auri prope aceruum salis ponunt,prout sibi congruere commercio uidetur, nec ab æquitate absonum,& mox recedunt,salem & aurum relinquentes. Nigritæ uero qui itinere mediæ diei secesserant,rursus redeunt,& unusquisque suum aceruum uisit, & ubi aurum dimissum placuerit auferunt, salem relinquentes, & abeunt non reuersuri:si uero conditio auri relicti non placuit, utrunque dimittunt,uidelicet aurum & salem,& iterum abeunt infra prædictum tempus reuersuri. At Nigritæ qui cognosci nolunt, rursus accedunt, & eos aceruos à quibus sublatum aurũ uiderunt,auferunt aut eis quibus adhuc relictum est aurũ,addunt nonnihil auri: uel suum aurum (si ultra addere non libet)asportant, sale relicto. Et hoc modo sua commercia exercent,ut alter alterum non uideat uetere instituto. Et licet id forte à fide deuiet,utpote non credendum:illud tamen pro comperto habemus, quoniam à fide dignis est acceptum,à negociatoribus in primis.

Quomodo Imperator negociatorem quendam cognoscere uoluit.
Cap. XII.

NOVERITIS igitur me aliquando negociatores Nigritas regni Mellis percunctatum fuisse talia, cur princeps eorum qui & diuitiis & regno pollet plurimum,non nauasset operam ui uel amore,ut tandem aliquando sciret,quænam gens esset, quæ hominum forma,quod idioma, qui mores forent illorum,qui cognosci nolebãt: Id habui pro responso,Principem suum iampridem hoc conatum fuisse,ut cognosceret hos Nigritas, & excogitauisse talia, ut

hos caperet: asseuerabãt ipsum uidelicet habito consilio, tempus aduentus prædictorum obseruauisse, quo consueuerant commercii causa accedere ad littus, & per nonnullos dies præuenisse eorũ aduentũ, dispositis insidiis hoc modo: iussit nõnullis è suis prius quàm mercatores qui Carauanam ducunt, aduentarent, ad id loci accederent, ubi salis & auri permutatio fiebat, & effossa humo caueas struerent, in quibus ad tempus tandiu delitescerent, donec ex Nigritis qui cognosci nolunt, aliqui aduenirent, aurum deposituri pro sale: & demum erumperent impetum facientes in eos, tres uel quatuor caperent, adseruarentq; diligentissime, & ad principẽ ducerent regni Mellis. Et ut paucis expediã, successit principi ut disposuerat: cepere quatuor, reliqui fuga sibi consuluere: & ex his quos ceperant tres missos fecerunt, rati satis ac super fore, si unus ad principem duceretur gratia gentis cognoscendæ, ne Nigritæ indignabundi succenserent, & temperarent demum à commerciis. Capto itaque Nigrita, ac adducto ad principem adhibiti fuerunt quamplurimi uaria idiomata callentes, alii alia lingua captum interrogantes, ut eius linguam explorarent. Is uero captus ad omnem sermonẽ conticuit, & nusquam est locutus, nec cibum sumpsit unquam: triduo solum uixit. Quæ res regni Mellis Nigritas in eam opinionem adduxit, ut credant eos populos usu loquendi carere, & suapte natura mutos esse. Alii rentur id euenisse ex indignatione, quod uidelicet proditi fuissent. Retulere hæc principi ægre ferentes, quòd nequiuissent principis desiderio facere satis. Animo iniquo tulit princeps, & enixe auidéque percunctatus est suos, quæ hominum forma esset. Responsum est illi, uiros esse nigerrimos, & proceros adeo, ut suam staturam plus palmo excederent: & inter cætera referebant eos labrum inferius promissum ad pectus usque habere, rubrum & introrsus exulceratum perinde ut sanguis exeat, superius uero paruum instar nostri: fiebátque propterea, ut dentes omnes apparerent, quos habent nostris grandiores, duos etiam habent hinc & hinc reliquis eminentiores: lumina uero prominẽtiora, eadémq; nigra, torui aspectus admodum: ferunt etiam gingiuas ut labrum sanguinem emitteret semper. His uisis principes reliquos pœnituit facti huius, nec deinceps gentem huiusmodi infestarũt, quoniam ob unius mortem reliqui desiere mercari triennio, quod cedebat in damnum eorum. Nos autem censuimus eis sic labra putrefieri ob ardorem torridæ plagæ: & cum sale sibi medeantur, nequiuere diutius sustinere quin rursus ad institutum uetus redirent, cum sale carere non possent. Igitur rediere elapso triennio, & ex nostris incommodis & ægritudinibus metimur suas infirmitates: nec noster princeps magni facit loquantur uel ne, modo emolumentũ ab his sentiat. Id est totum quod à multis accepi eius regionis incolis, & quoniam plures hoc asseuerãt, non difficulter adduci possumus, ut multis credamus. Ego quidem quãtum in me est, hæc & alia non impossibilia credere uolo, cum ex usu multarum rerum plura didicerim. Id igitur aurum aduehitur in urbem Mellis, & ibi tripartitur, partem qui Carauanam ducunt, iter per regnum Mellis agentes, Cochium uersus Siriam ferunt: duas uero partes residuas Carauana ex Melle aduehunt Atambutũ, & ibi rursus diuiditur, partem ducunt ad eum locum qui dicitur Ato, & inde Tunetum Africæ minoris, quod est Barbariæ caput, & Regia per superius latus ad

Oceanum,

Oceanum, aliam uero partem deferunt ad illum locum qui dicitur Hodenum, ut ſupra memorauimus, & illinc ad Hona & portum Orarani, qui dicitur à Barbaris Marſacubi, à Latinis Portus magnus, Loca ſunt Barbariæ in Mauritania, non longe à Gadibus è regione Illyberis, id eſt Granatæ, aduehunt & aurum à Fezes & amarum, & Choos, & Argis, & Azafi, & Ameſa loca Barbariæ extima, id eſt, extra fretum Herculeum: illò contendunt Chriſtiani, præſertim Italiæ, empturi aurum, multiiugas merces aduehentes. Et ut eò congrediar unde ſum digreſſus: aurum prædictum quod aduehunt ab dictis Azanegis ſiue Subcinericiis cunctis mercibus præſtat: quoniam illud aurum aduehitur Hodenum, ut præfeci, ad littus maris comportant, & ibi Hiſpanis uendunt noſtris. Propterea Hiſpani frequentant inſulam Dargin, & ibi ferè iugiter habitant commercii cauſa. Apud hos ſubcinericios populos non ſignatur aurum, neque argentum, neque cuditur aliqua moneta, ſed res permutant, ac alteram pro altera ſuſcipiunt, dántque uiciſſim, & hoc modo uitam ducunt. Accepi tamen à nonnullis introrſus apub Azanegos & Arabes eam monetam, quam Luſitani expendunt eſſe in uſu, monetam appellant mitigal, ualoris unius nummi aurei.

Viri honorabiles ac diuites, & ibi mulieres & arma.

Cap. XIII.

QVI HAEC deſerta incolunt, hi regem non habent naturalem, deferunt tamen plus honoris ac reuerentiæ uni quàm alteri, colunt præſertim locupletiores, & hi maiores habent fautores: ut etiam uſu apud nos euenit pluribus in locis. Et licet diuites ſint, maiórq; ad eos hominum frequentia palpi & aſſentationis, ut aſſolet gratia eat, non ſunt tamen principes: Mulieres ibi ſubcinericiæ, ueſte cotonina utuntur. Id genus ueſtis mittunt Nigritæ. Veſtes etiam habent quaſdam, quarum in ſuperioribus iam meminimus, Alchizel appellant, tunicis interioribus, id eſt camiſiis non utuntur. Armorum genus apud eos hoc eſt: non enim habent arma quæ ad defenſionem induant, ut nos thoracem, & loricam, quoniam nullo alio euitant, ac propulſant uim illatam quàm clypeo. Haſtas igitur habent longiuſculas, eaſdémque leuiſſimas, & tela, non tamen ut noſtra uibrant, equis inſident ut Mauri: ſed non multos fert regio deſerta, quoniam herbidi ſoli non eſt. Nequeunt propterea multos equos alere, fit etiam iniuria candentis ſyderis, id eſt flagrantis ſolis, ut prope ſit exuſta. Aquarum eſt indiga, inde proueniũt tot incommoda, uidelicet ſterilitas ferè rerum omnium: ibi tantum ternis pluit menſibus, uidelicet Auguſto, Septembri & Octobri. In eiſdem etiam regionibus innumeroſiſſimam locuſtarum multitudinem aera uidimus inumbrantem: nam ferè ſingulis trienniis aduentant, & cœlum obſcurãt, cateruatímque uolitant, & ubi terras cooperuerint, corrodunt fere omnia, adeóque ſunt frequentes, ut ſpatio miliarium XII cœlum inumbrent, rubent, & maiores ſunt caualetis, non apparent niſi triennio uel quadriennio ſemel, quæ ſi quotannis aduenirent, corroſa ac deſerta iam forent omnia ego aliquando eas uidi cateruatim ſupra mare uolitare, numerus erat propè infinitus.

De ſinu Senegæ, diſterminante harenoſas terras à feracibus.

Cap. XIIII.

POSTQVAM dictum Caput Album præteriuimus, illud ſemper con-

tuentes, nostro itinere peruenimus ad flumen, quod sinum Senegæ appellant; illud enim est præcipuum flumen regionis Nigritarum introrsus per hoc latus; Disterminat itaque flumen prædictum Nigritas à uiris subcinericiis dictis Azanegis: separat etiam aridam & sterilem tellurem, hoc est, desertum ab irrigua & feraci terra Nigritarum. Quod quidem flumen patentioris est aluei, ostiúmq; habet spatio unius miliarii: altissimum est, & rursus aliud ostium: demum efficit in umbilico insulam, & deniq; ostiis duobus exonerat in mare: tunc uidebis breuia, ut in syrtibus harenis obductis, quæ abacos & scamna præsentant introrsus mare ad miliare: singulis sex horis crescit & decrescit instar flantis & reflantis Oceani: & ubi reuomit aquas, tanta ui immittitur, ut flumen retroagat ad sexaginta miliaria, ut retulerunt Lusitani, qui id corã conspexere aliquando flumen ingressi: at siqui dictũ flumen ingredi uoluerint, eis operæpretium est cauere à breuiis, & harenis obductis, ne immergantur, quoniam præbent speciem solidæ telluris, & tamen tactæ fatiscunt, & in uagam harenam dilabuntur. Id etiam est notandum, dictum Caput albũ abesse ab hoc flumine miliariis ferè CCCLXXX, & totum littus harenosum cernitur usque ad ostia fluminis introrsus per miliaria uiginti, & appellatur latus De ante rota, ditionis Azanegorum populorum subcinericii coloris. Id ante omnia miratu dignum est, quòd trans flumen memoratum, homines sunt nigerrimi, & proceræ staturæ, ac habilissimi corporis: & omnis illic regio uiret, ac uernat pomiferis arboribus referta. At citra fluuiũ contrarias uices cernas, uidelicet homines subcinericii coloris, staturæ contractioris: hoc flumen ferunt à Nilo deriuari, è quatuor præstantioribus fluuiis uno: easdem uices habet cum Nilo, ut ille AEgyptum, ita hic AEthiopiam reddit irriguam. Nam Nilus Babyloniam præterfluens totam AEgyptum madefacit. Hoc flumen alios amnes emittit, & præsertim eum quem Senegæ appellant, & magna sunt flumina, totum latus AEthiopiæ irrigant, cuius tamen latius in sequentibus meminisse est animus: huius etiam commeminit Plinius libro quinto naturalis historiæ.

Qui principes ad latus Capitis uiridis regnent. Cap. XV.

REGIO horum Nigritarum, qui primo loco regnum Senegæ obtinent, hi sunt in introitu regni AEthiopiæ, & omnis terra dicitur inferior uulgo dicta terra Bassa, complures populi accolũt prædictum fluuium, uocantur Zilophi, & ulterius per spatium immensum omnis regio dicitur terra Bassa usq; Achiaridam, & trans flumen. Si tamen Caput uiride excipias, ubi tellus est eminentior, quàm in toto latere ad miliaria ferè CCCC ultra dictum Caput uiride. Citra uero per miliaria ferè centum omnis terra est littus patens, depressius tamẽ. Noueritis etiam hunc regem Senegæ cum illic agerem, appellatum fuisse nomine Zuchalin. Ibi enim multiplices sunt principes, nos regulos nũcupamus, qui aliquando zelothipia regni conspirant, & regem quem libuerit præficiunt, clarum tamen stirpe, & eum precario dominari uolunt. Nam cum eis non est cõplacitum exautoratum è regia sede detrudunt: nunnunquã rex huiusmodi effectus potentior exurgit in electores, & inuicem digladiantur. Non est tamen firmum regnum, neque perennat, ut in Syria Soldanus. Nam assidua expectatione pendent ne regno priuentur. Lis est tamen de paupere regno. Inopes sunt

admodum ferè omnes,quibus reges dominantur:nullas urbes habent, ruſcula uero,& mapalia citius quàm domos,quandoquidẽ calcem non habent,qua parietes ferruminentur,carent lapidibus,& anguſta eſt regio,utpote, quæ à latere miliaria CC non excedit:Mare autẽ introrſus tantundem, ut mihi relatum eſt latitudine etiam uix dictã menſuram excedit. Rex igitur eorũ redditus non habet annuos:uerum tributa pendunt reguli illi quotãnis:efficit hoc metus,ne indignationẽ regis incurrant:donãt regem equis,qui illic magni penduntur ob raritatem, Carent etiam phaleris,& omnibus equorũ inſtratis. Rex etiã donatur quadrupedibus aliis,bobus fœminis,capris,& legumine multiplici. His uictitat rex eorum,adiicit tamen ipſe ad hæc multa:deprædatur complures,ſurripit mancipia conterminis ui uel amore,ſibi uictũ parat:mancipia uero nonnulla culturæ addicit,alia exponit mercatoribus Azanegis uenalia,qui eò contendunt cauſa commercii:equos præſertim adducũt,uendunt etiã Chriſtianis poſtquam cõſuetudinem habent cum Nigritis:huic regi licet tot ducere uxores quot uoluerit. Itidẽ regulis licet,& indigenis omnibus,modo alere queãt:nulla lex matrimonium multiplex prohibet. Rex uero ſupra XXX uxores ſemper habet:plus tamen unam quàm alterã caripendit. In his tamẽ ratio ſtirpis habetur maxime: quoniã quæ loco præclaro ſunt ortæ præſtãt cæteris. Rex itaq; hanc uiuẽdi conſuetudinẽ ſeruat:uxores ſuas ruri alit,& aſſeruat hoc modo:nam ſingulis coniugibus agros,& latifundia armẽtáque impartitur pro earũ uictu,mancipia etiam & ancillas elargitur eis. Mãcipia agros colunt,& alia nauant,quæ ad rem familiarem ſpectãt. Habent boues tam mares quàm fœminas,quibus arãt tellurem: cum uero uſu uenerit,ut rex rus cõcedat,diuertit pro arbitratu ad quácunq; libuerit:ſingulæ uero terna uel quaterna obſonia deferũt,adeo ut ipſe rex & omnes aulici qui cũ eo proficiſcũtur,uiuant dictarũ regis uxorum expẽſis. Nã uidebis ſingulo mane innumera mãcipia dapes multiiugas ferentia ad principẽ,quæ omnia Condo aſſeruãda dãtur. Condus uero Promo,hic uero Parocho per gradus ſubminiſtrat,perinde ut paruo temporis interuallo prope dapes innumeræ aduehãtur, Cum autẽ complacitum regi fuerit diſcũbere,ſeligit ex his obſoniis quæ uoluerit,reliquũ tribuit aulicis,uerũ uix unquã eximunt edendi amorẽ, eſuriunt ſemper,& nunquã ſaturi,modo huc, modo illuc regem ſequuntur, aliena ſemper impenſa. Nec quicquã penſi habet rex, quibus ſumptibus, & ſe & ſuos alat,huius rei cura ſpectat ad alios. Cũ uxoribus uices alternat,modo hãc,modo illã cõprimit:hinc natorũ infinitus prope numerus:quoniã ubi à ſe compreſſam mulierẽ pregnantẽ ſenſerit,aliã aggreditur. Hunc etiã morẽ & reguli ſeruant.

Nigritarum habitus & fides. Cap. XVI.

MAHVMETEM primi Nigritæ colunt:non tamen adhuc pertinaces ſunt in ea fide ut Leuco AEthiopes,quos Mauros albos appellãt, præſertim gregarii:principes uero tenacius colunt Mahumetem. Quippe qui ſentiunt cum ſacerdotibus Azanegis & Arabibus,qui principes legẽ huiuſmodi docent,& his argumẽtis perſuadent eis legem colendam,quod uidelicet ſit abſonum,nec principis ordini conſentaneum,ut cum uulgo imperitiore nullum deum colãt,ſitq; propterea ut non difficulter principes adducantur ut credãt Mahumeti,quoniã aliorũ gentiũ conſuetudinẽ neſciunt:ſacerdotes tantũ,ut præfecimus, Azanegos & Arabes nouere fidei magiſtros Mahumetanæ. Vbi uero cœpere uerſari cum

Christianis, & nostram fidem à nostris sanctiorem extolli, & prædicari eximie audiuere, minus Mahumeti credunt, nostris oblectantur moribus, & arguũt fidẽ nostram esse sanctiorem & meliorem, ob id quòd sumus ditiores ac locupletiores illis, exemplum sumunt ab his mortalibus ad æterna, addentes nos summopere à nostro deo amari, argumento quòd tot diuitias largitur suis, eósque tot animi ac corporis dotibus honestat: nec posse legem huiusmodi, nisi à bono conditore proficisci: nihil minus legem suam non deserunt, licet & nostram probent, aiúntque in utraque lege utrique locum esse salutis. Habitus istorũ talis est, Nudi prope incedunt, nisi quòd pro subligaculis corio caprino utuntur, hoc pudenda cooperiunt. At principes & locupletiores omnes camisiis cotoneis utuntur, quoniam regio pannis huiusmodi abundat, & ex filis mulierũ pensa fiunt: nam filum nent & pannum largiorem palmis binis efficiunt. Non fiunt ibi longiores panni, quoniã pectines non habent maiores, quibus texere queãt. Insuunt propterea ternas uel quaternas telas simul, & tunicas conficiunt largas quidem, sed genua non attingentes, uíxq; media tegunt brachia: femoralia etiam contonina faciunt, nos brachas appellamus, siue subligacula oblonga, adeo ut tunicã talarem credas. Is habitus est latissimus, perinde ut ora eius pateant circuitu palmorum XXX, uel XL: & ubi uestem subcingunt, innumeràs plicas efficiunt ob longitudinem ac latitudinem habitus: nam sinuat instar sagi præcincti: aduerse & auerse, id est, retro & ante terram uerrunt ueste: & cum sit res ridicula admodum, ipsi tamen rem putant honorificentissimam, uari quoque incedunt, id est, diuaricatis cruribus, instar micturientium mulierum. Percunctabantur quandoque nos ipsi, an uidissemus unquam honorabiliorem habitum, quippe qui decentiorem in uiris non credunt. Mulieres partem corporis superiorem, id est, à capite usque ad cincturam nudam circunferunt: inferiorem uero sindone usque ad crura media cooperiũt: pedibus ambulant nudis, is mos est, & uiris & mulieribus tam coniugatis quàm nubilibus: aperto capite incedunt, torquem ex capillis agunt, & eo exornantur uiri æque ac fœminæ: uiri etiam pleraque puellaria pensa exercent: nent enim, & pannos compurgant aqua. Ibi semper calores eximii, nec unquam magis algent uel Bruma, quàm nos Aprili mense.

Viri habitu elegantes, sed uictu immundi. Cap. XVII.

HVIVS plagæ homines corpora eleganter curant: nam ter uel quater singulo die aqua immersi lauantur, utpote qui balneis oblectantur plurimum: uerum in culinis adeo immundi ac turpes, ut dum eorum concinnant obsonia & dapes, stomachum suscitent & nauseam: & earum præsertim rerum quarum prorsus sunt expertes, non solum sunt simplices, uerum etiam stolidi: contrà, in illis rebus quas ex frequentiore usu nouere, ut nos, sunt accuratissimi: loquaces sunt admodum, adeo ut uix unquam desinant nugari: ante omnia mendaces, ac fallaces, alioquin hospitales, quippe qui biduo ac triduo domi sua impensa hospitem libenter alunt.

Quomodo inter se concertent principes Nigritæ & regni Gambræ.
Cap. XVIII.

HI PRINCIPES Nigritæ sæpenumero inuicem digladiantur: pedites bella conficiunt, quoniam equis carent ob iniquitatem soli: nam ob æstus

propè

propè diuturnos uix ibi herba crescit qua alantur equi: loricas nec thoraces habent, quibus uestiantur ad bella, eis prorsus carent: uerum clypeos & scuta ferè omnegenus habent. ut uero hostem feriant, telis utuntur quibusdam quæ iaciūt ueloci dexteritate. Nam id præsertim callent, uidelicet uibrare hastas, & iacere tela: his adfigitur acuminatum ferrum ad palmi mensuram, & mira arte fabrefactum, perinde ut cum quempiam sauciauerit, uix extrahi queat, ni carnes lancinentur & atrociter concerpantur, ferro reluctante ex opposito: ut apud nos sagittarum sunt quædam genera. Ferūt etiam enses & sicas quasdam more maurico obliquas, fiunt ex ferro absque calybe, quoniam in regione Gambræ Nigritarū ulteriore calybem non habent: & si forte habent id metallū, tamen effodere nesciunt. In bello etiam hastis quibusdam utuntur quæ lanceas præsentant, alia arma non habent: bella illorū sunt atrocissima, quoniam diloricati ut præfecimus, præliantur: hinc maxima hominum strages, audaces sunt maxime, utpote qui ultro sese periculis obiectant, malúntq; in bello oppetere quàm terga dare, licet fuga sibi consulere queant: nec eos perterrefacit sociorum clades, imò atrociores redduntur, mortem contemnentes, adeo assueuere præliis ac bellis, & cladibus innumeris.

De eo quòd natant eximie, & de regno Senegæ. Cap. XIX.

HI NAVES non habent quibus maria tranent, nec eas uidere ab orbe condito, nisi postquam Lusitani illò sunt profecti: accolæ uero fluminis utuntur cymbis quibusdam, quæ humeris trium hominū deferri possent: his piscantur, & traiecto fluuio uaria loca petunt: sunt etiam isti Nigritæ natatores acerrimi, prout ex usu didici, & accepi à nonnullis, qui ex lectione multiplici id didicere. Regnum Senegæ Nigritarum introrsus Orientem uersus conterminum est regioni dictæ Tuchmoræ: at uersus meridiem regnum Gambræ contingit, ad Occidentem uero respicit Oceanum, uersus autem Septentrionē Nigro fluuio clauditur, qui ut diximus subcinericios populos disterminat à primis Nigritis: & id flumen prius per annos circiter quinque quàm ego eò concederem, Lusitani nautæ iam explorauerant: qui quidem Lusitani cum Nigritis pacem iniere, & fœdus maximum, adeo ut deinceps magna inuicem exerceant commercia: frequentarunt propterea regionem huiusmodi annis singulis naues usque ad meum aduentum.

Quas merces Aloysius Cadamustus permutauerit cum principe Budomeli Senegæ. Cap. XX.

TRAIECI dictum flumen celoce mea, & tantisper nauigaui, donec deueni ad regionem quæ dicitur Budomel, & is est principum titulus, & dicitur terra de Budomel sicuti nos appellamus principum uel comitum regiones uario nomine. Cum igitur ad id loci perueni, immoratus sum illic nonnihil, quoniam idioma huius principis callebam, & ad id adducebar non difficulter, quoniam audiueram hunc principem esse candidissimæ fidei, & nemini imponere, magnǽque probitatis uirum esse, perinde ut tuto merces ad tempus huic uendi possent. Nam ad præscripta tempora ad unguem fidem seruare aiebant inconcussam. Cum igitur mecum adduxissem nonnullos equos, qui illic pretii erant non contennendi, licet plerasq; res alias detulissem, ut sunt

ex lana panni & ex ſerico ſindones more Maurico,& alia quamplurima. Decreui itaque apud principem efficere, ut eum locum adirem, quem ad Palmas dicunt,ditionis principis de Budomel,ubi non portus,ſed ſtatio uiſitur : quò cum ueni,reddidi certiorem principẽ aduentus mei, internuntio Nigrita meo mancipio,iuſſique ut meo nomine illi omnia mea offerret, & equos in primis, quibus ſciebam principem delectari plurimum. Vt ergo paucis expediam,Princeps memoratus certior iam factus rerum mearum , adit nos equis XV, ac peditibus CL comitatus , méque commonefecit , an liberet terram appellere uidendi principis gratia , addebátque me minime luſurum operam , nec me unquam pœniturum laboris ſuſcepti , gratum animum eundémque liberalem principem gerere . Quibus adductus littori applicui,& uiſi principẽ,nec uidiſſe pœnituit,nam facta non diſſimilia uerbis fuere:excepit me honorificentiſſime, poſt multa equos emit meos,& quicquid abs me deſiderabat,mox eſt conſequutus : fidi illi ingenue.Rogauit me propterea ut ſecũ irem in regiam ſuam,quæ introrſus eſt ad miliaria CCL.Pollicebatur enim inibi ſe equorũ pretium perſoluturũ, hortatúſque eſt enixe,ut dies aliquot præſtolarer, quoniam inter negotiandum conuenerat inter nos,ut centum mancipia pro mercibus daret . Abduxit itaque equos cum phaleris & alio ornatu,mercémque plurimam,quæ omnia emeram ego non pluris quàm CCC aureis. Decreui igitur ſecum ire,nec prius abiui,quàm ab eo perpulchra adoleſcentula donatus fuerim:nigra quidem erat,uerũ formoſa,& annũ non excedebat duodecimũ. Voluit eſſe cubili meo addictá uſquequaque:ſuſcepi puellam libens,& ad nauem ducendam uni ex meis tradidi. Iui igitur cum principe percupidus nouas res & uidere & audire,ſolicitabárque non minus hoc deſiderio quàm pecuniarum exigendarum ſtudio uel amore.

Quomodo Aloyſius Cadamuſtus conceſſit cum principe eò loci qui dicitur Budomel in Mediterranea. Cap. XXI.

CONTENDI igitur Budomelam regiam principis locum Mediterraneum , prius equis ac neceſſariis ad uiaticum à principe acceptis , & ubi ad quartum lapidem prope regiam principis deuenimus, commendauit me nepoti ſuo cuidam eius ruris domino quò iam deueneramus : nomen huic erat Biſboror , & is nepos ſuus me domi excepit honorifice, & ibi XXVIII diebus ſteti menſe Nouembri, & dum illic ago, ſæpenumero eo ad principem de Budomel nepote comite . Interea plura memoratu digna uidi mores regionis concernentia:ut etiam hæc attentius uiderim , id effecit , quod ad flumen Senegæ ubi mei me opperiebantur, terreſtri itinere ſum regreſſus:nam undabundo mari fidere nolui, quoniam per id tempus admodum ſæuiebat , adeo ut ad celoces meas prius redire nequiuerim , quàm naues fluminis littori applicuerint : & dum certiores meos reddere ſtudeo , natatorem quæro qui nando literas ferat , quibus meis nautis compertum fiat me non poſſe aliter claſſem repetere , ni prius ipſi naues ad flumen dirigant ,ob procelloſum mare . Scirent propterea me uſque ad id loci terreſtri itinere contendere . Quæro igitur ab incolis , an quiſpiam natator adſit , qui uice ueredarii fungi uelit , quíque calleat artem nandi , & ad meos ire non formidet , introrſus mare ad tria miliaria . Mox ſeſe multi ultro offerunt id nauaturos:uerum quia æquor incredi-

bili

bili feruore concitatum erat, uix mihi persuadebam hominem huiusmodi nando id consequi unquam posse, & eo minus adducebar ut crederem, quo breuia innumera conspiciebam prope littus iactu arcus: hi sunt harenæ acerui, qui ubi onera sentiunt quæpiam, mox euanescunt, & naues uorticibus obruuntur. Cum uero supra aquam eminent, uidentur abaci uel scamna, quibus si insederis ilico rues. Et inter hæc breuia feruet mare atrocius utpote coartatum, nihilq; adminiculi ibi comperies, quo innixus uires lassas foueas. Timebam igitur illis ne à profluente pessundarentur. Vtcunque fuerit, Nigritæ duo affuere nauaturi quod petebam. Quæro quam pro labore tanto mercedem cupiant, respondent maiulias duas ex stanno pro unoquoque petere: quatuor enim huiusmodi maiuliæ nummum nostrum aureum efficiunt. Acceptis igitur literis, se mari iactabundo credidere: horresco referens, quas difficultates subierint hi natatores, dum superare breuia contendunt, perinde ut crediderimus aliquando eos submersos. Nam urinabant sub aqua spatio horæ, nec uidebantur. Tandem alter illorum cessit uiribus undabundi maris, nec sæuientes undas domare potuit, rediit ergo uoti impotens. Alter uero maiorum uirium compescuit rabiem maris, & ad classem peruenit, responsumque retulit: quod factu uisum est mihi ferè impossibile. Hæc itaq; summa est, hos Nigritas uidelicet nando ferè omnibus mortalibus præstare. Quæ uero uiderim dum agerẽ apud hunc principẽ, hæc sunt: Primo nolim credas ibi esse urbes, neque oppida, licet dicantur principes ut præfecti: nam illorum rex rura tantum & mapalia possidet: & is princeps quo cum egi plura, partem regni eius tenet, quæ res est parui momenti. Nec principes habentur quia ditiores nummis uel thesauro aliquo inueniãtur: non enim in pretio est aurum, præsertim moneta, quæ nulla est apud illos: sed obsequio & fide præstant nostris principibus: mira est obedientia quam exhibent principibus subditi.

Mapalia, & rura Budomel, & mulieres. Cap. XXII.

VT NIHIL prætermittamus dignum scitu, noueritis hunc principem semper esse errabundo nõ absimilem: quiescit ferè nunquã: modo huc modo illuc cõtendit, & eò præsertim ubi sunt suæ coniuges. Nam ut retulimus, mapalia & ruscula habent, ubi multiplices adseruantur coniuges. Et id rus quò ego iui, domus principis nũcupatur: ibi uidebis circiter XL uel L humiles casas consertas paleis, id est mapalia in ordine continenterque dispositas, ut alterã sequatur mox altera: his circundedere sepes nõ ex tribulis uel spinis, uerũ ex proceris arboribus dimisso interuallo quod ostii uicem suppleat: quò cum es ingressus, aulam cõperies ruralem septã sepe arborea, Cortile appellatur à rusticis. Nouẽ ex huiusmodi aulis domum principis præcedunt eo ordine, ut ex altera in alterã aditus interior pateat, ibi nouem mulieres hic princeps habebat: sunt etiam in aliis ruribus coniuges quamplurimæ, quæ huic principi inseruiũt pro suo arbitratu. At quælibet ex his mulieribus quinque uel sex adolescentulas AEthiopas domi alit, quibus pro libito princeps potiri potest, citra omnem coniugis indignationẽ, quippe quæ haud ægreferunt uetere instituto principis, ut hac Veneris uarietate coniunx princeps oblectetur. Suntque hi Nigritæ admodum proni ac salaces in Ve-

nerem, nulláque ſatiantur libidine. Percunctatus eſt me propterea princeps, an aliqua noſſem, quæ Venerem excitarent frequentius: nam unus tot fœminis uix ſatis facere quibat. Induerat enim opinionem hanc, uidelicet Chriſtianos eſſe ingenii acerrimi, & ferè nihil neſcire. Adiiciebat ad hæc, ſi uoto huic ſuo turpi quidem feciſſem ſatis, me beneficia innumera ilico conſequuturum. Laborant zelotypia hi principes adeo atroci, ut nec ipſis natis ſatis ac ſuper fidant. Vni igitur principi patet ad mulieres aditus.

Quibus ſtipetur princeps lateronibus. Cap. XXIII.

HVIVS principis latus cuſtodiunt uiri CC quocunque pergere contigerit: & licet frequenter per uices ſuccedant qui principis habent cuſtodiam, nõ deſunt tamen uſquequaque innumeri, qui undequaq; ſalutatum ad principem ueniunt. Ante regiam igitur principis ubi ipſe diuerſatur diutius, præcedunt ſeptẽ atria, & ante ea plateæ quædam uiſuntur, in quorum diametro arbor eſt procera & umbroſa, quæ principis fores obſeruantibus, umbram amœnam præbet. Habet itaque princeps diſpartitam familiam, & qui propius regiam degunt, hi ſunt principi magis accepti, digniorésue: & quo magis elongantur à regia, tanto minoris cenſus, ac fere gradus nullius dignoſcuntur. Has igitur graduum differentias oſtendunt domus ex induſtria continenter in ordine diſpoſitæ, ut cognoſcas eos eſſe excellentiores qui regiæ principis ſunt proximiores, pauci tamen ad fores principis accedunt. Id enim fere ſolis Chriſtianis licet, & Azanegis ſacerdotibus, qui principem legem Mahumetis docent, quibus maior poteſtas agendi quæcunque eſt apud principem, quàm ipſis ſuis Nigritis.

Mos ſalutandi principem, & principis conſuetudo. Cap. XXIIII.

PRINCEPS igitur memoratus magnam præ ſe fert arrogantiã, quippe qui non prodit in publicum, niſi mane & ueſperi, nec tamen à ueſtibulo regiæ digreditur, ibi ſeſe mira ſuperbia ſpectandum ſuis præbet illuſtrioribus. Is igitur princeps cum uariis de cauſis quempiam admittit audiendum, tali dignatur reuerentia. Cum itaque hi qui ad principem petunt admitti, ad fores iam acceſſerint, utraque genua flectunt, & humi fere ſtrati harenam identidem nudi reiiciunt in terga, caput etiam harena aſpergunt, ut ſpeciem humilitatis præ ſe ferant: & is eſt mos adeundi principis. Nec ibi aliquẽ comperies eminentiæ tantæ, qui aliter principem adeat ſuum, quàm nudo corpore, uerendis tãtum corio tectis, humi reptans, ac harena aſperſus totus: & ubi ad principem iam deuenere, humi uolutantur, ut ſues in cœno: cum iam propius ad paſſus duos acceſſerit, ſiſtit gradum, rem ſuam principi explicans, harenam ſemper in terga proiiciens capite demiſſo in ingentiſſimæ ſubiectionis ſpecimen. Et princeps ſimulat ſupplicantem non uidere niſi furtim, nec propterea ab aliorum colloquio tẽperat. Vbi uero Vaſallus deſiit exponere res ſuas, tunc intuitu inſolentiſſimo toruóque uerbis duobus dat reſponſa, ut nec breuius ſit reſponſum Laconicũ, qui ſolo elemento mentem ſuam declarabant: ut ſi annuendum erat, per V, id eſt uolumus: ſi cõtrà, per N, id eſt, nolumus. In hoc igitur ſuperbiæ faſtu uerſatur princeps, in tantóque æſtimatu & ueneratione apud ſuos, ut ipſi nos nec deo immortali maiorẽ exhibeamus reuerentiam: id efficit timor incredibilis, nẽpe de nutu principis eorum uita pendet. Nam pro re quaque minima morte plectuntur, & mulieres ac filii

ac filii uenales exponuntur excandescente principe. Hæc sunt igitur quæ miram obedientiam ostendunt, cum subditi à principe patiũtur, quæ uix hosti colliberent.

Moschea principis, id est, templum idolorum, & mos sacrificandi & discumbendi. Cap. XXV.

ADEO MAXIMAM cum principe familiaritatem contraxeram, ut uel Moscheam ingredi mihi fas esset: id est enim idolorum templum, ubi sacra fiunt. Cum igitur aduesperascebat, presbyteros suos Azanegos siue Arabes accercebat: nam hi apud eos uice sacerdotum funguntur, & sacris præsunt ceremoniis, ac legem docent Mahumetis. Ingrediuntur itaque in cellam sacratiorem optimates eminentiores, gratia orandi: sic enim orant stantes, & cœlum subinde respicientes, terram sæpenumero deosculantur: & princeps sacerdotem imitabatur agentem hæc omnia spatio mediæ horæ. Et ubi desierat orare, percunctabatur me, quæ nam de hoc ritu orandi mea foret sententia, libentérque me differentem de nostra fide audiebat: dixi ego plura, ut decuit, de celebritate nostræ fidei, cum principem beneuolum haberem auditorem: ostendi enim falsum esse principem & alios omnes qui legem illam obseruabant: addidi nostram sanctiorem esse, ídq; comprobabam innumeris argumentis: nec prius desii concionari quàm excanduerint maiores satrapæ, qui indignabantur suam fidem abs me in ordinem redigi. At princeps risu uultum soluebat, adstipulabatúrque meis dictis, asserens & ipse nostram fidem non iniuria colendam esse, & nostrum deum eo argumento esse, & magnum & probum, ob ídque multiplicia dona nobis elargiretur, diuitias, opes, dexteritatem ingenii, uires, & pleraque alia. Suam tamen apprime extollebat, subdens eam faciliorem aditũ ad salutem eis præstare quàm nobis nostrã. His rationibus nixus, quoniam inquit, Vobis datũ est præsentibus bonis frui, erit præsens uita uobis pro paradiso illa æterna. Nos uero qui per uarias uitæ interturbationes uitam trahimus assiduo, scimus nobis haud defuturã illam æternam felicitatem: quoniam perpessi laboris, & susceptæ ærumnæ præmium nondum sumus consequuti. Validas ad hoc adducebat rationes uir, ut erat ingenii elegantis, nec nostra sibi displicebant, neque difficulter nostram fidem induisset, ni pauisset exui regno. Id enim acceperam à nepote, qui me enixe rogauerat, ut nostram fidem principi exponerem, affirmabátque rem dignam esse, uerbum dei. Ídque perlibenter audiendum fore censebat. Mores igitur huius principis iam retulimus, & præsertim eundem morem in uictu seruat, quem rex Azanegæ, suscipit à suis coniugibus dapes, ut etiam cæteri Nigritæ principes: humi procumbentes epulantur absq; nitore & elegantia uitæ, perpauci cum rege discumbunt, id solis licet sacerdotibus, aut regulis quibusdam, uel saltem eminentioribus optimatibus. Reliqui ignobiles XII uel X simul discumbunt, & inter epulandum ferè omnes ex eodem catino sumunt, & quidem non immoderate, uerũ frequentius, utpote qui ter uel quater interdiu epulãtur.

Legumina & uinum quæ ex regno Senegæ proueniunt. Cap. XXVI.

IGITVR regnum Senegæ, ulteriórque plaga Nigritarum, uinum, triticum, siliginem, hordeum, auenam, haudquaquam fert iniuria candentis syderis, cũ præsertim ibi mensibus nouẽ iugiter non pluat, uidelicet à mẽse Octobris usq;

in mensem Iulii. Id efficit ut iacta semina non germinent ob terræ calorem nimium, producit tamen milium, fabas, & fasiolos omne genus, quæ omnia nusquam elegantiora uisuntur. Sunt fasioli instar nucis auellanæ faberrime facti, diceres torno aliquo insculptos ac striatos, adeo uariantis naturæ ars in eis ludit, res uisu conspicua. Fabæ uero largiores, & proceriores, rubent colore uiuacissimo, aliæ albicantur, cernuntur uisu conspectiores: mense Iulii seminantur, Septembri leguntur. Cum autem tellus cœlesti rore perfunditur, id est, uberiori pluuia, tum terram mirum in modum colunt, non amplius quàm trimestri spatio seminant, & legunt sata: ignaui sunt cultores, & uix tantum seminant, quantum ad uictum sit sufficiens, nec in horreis congregant triticum uel alia. Is itaq; mos colendi agri seruatur, instrumenta quædam rustica habẽt, quæ bipaliis non sunt absimilia, eis terram egerunt ritu contrario, quàm nos consueuerimus: nam cum ligonizant terram, ante proiiciunt, non ut nos, qui terram egestam semper ad nos trahimus, adeo ut pedum plantas ligonizando cooperiamus terra, nec altius quàm tres aut quatuor digitos agunt bipalia uel graues uomeres: aliter ipsi non arant. Verum quia terra est feracissima, suapte natura quamplurima producit, horum potus præbet succus palmæ, lac & latices: nec ea est palma quæ fert cariotas. Alia est arbor, quæ ibi minime frequẽs est: & hæ arbores anno continuo succos emittunt instar lachrymarum: succus appellatur mignol: & ut uberiorem habeant succi prouentum, arbores sauciant: & statim prosilit succus, qui excipitur uase aliquo, ut thura leguntur, huic liquori colos est subcinericius: & serum lactis præsentat, nec maior est prouentus quàm binæ uel ternæ mensuræ die noctúque: huius est incredibilis suauitas, & ut uinum inebriat, ni aqua immixta fuerit: qui prima die prouenit ex sauciata arbore, is est dulcior, & omni uino uel perquam dulci præstat, & indies suauitatem amittit, fitque acidum & acre, tamen tertio aut quarto die magis homini conducit: id sum ego expertus pluries, & non minus, quàm uino aliquo eleganti hoc succo oblectabar. mignolum appellant, neque eo uti possunt omnes abunde, hoc est, ad uoluptatem, licet ad hilaritatem plurimi, & in primis illustriores: non habent harum arborum uineas, sed sparsas & uagas, ut fere cuique pateant, qui liquorem huiusmodi elicere uulnerata arbore uoluerit.

Varii fructus, & miræ naturæ oleum. Cap. XXVII.

FRVCTVS habent multiplices, nec nostris absimiles, suaues sunt licet syluestres, qui si ut apud nos colerentur, essent profecto multo meliores: regio est patens, & aprica ad omnia producenda prope apta, pascua ibi quamplurima, & arbores eminentissimæ, nobis tamen incognitæ: lacus ibi quamplurimi, qui aquam potu non insuauem propinant, neque nimium uaste expanduntur, uerum profundissimi: & ibi pisces innumeri, licet nostris absimiles: ínque his serpẽtes degunt, incolæ calcatrices uocant. Fert etiam hæc regio miræ naturæ oleum, quod pollet triplici uirtute, odorem uidelicet uiolaceum habet, saporem uero oliuæ: & si adhibitus fuerit dapibus, eas ut crocus inficit: quanuis ipsum crocum superet uberiori colore. Sunt & ibi arbores quædam quæ faxiolos producunt rubentes cum macula nigricante, quæ est illis pro insigni, & à nostris oculus dicitur, alii hilum appellant. producit igitur quàm plures, sed paruos admodum.

Angues immanes, qui deuorant capras, & anguium fascinatores.

Cap. XXVIII.

INVENIVNTVR ibi multiplices animalium species, præsertim serpentum ferè omnium generum, uenenosi alii, alii innoxii sunt, duorum pedum mensuram excedunt: alas nec pedes habent ut serpentes, alioquin immensi, & tantæ quidem uastitatis, ut integras capras hauriant, nec lancinent, solide deuorantur: ferunt incolæ serpentes huiusmodi congregari statis anni diebus, & migrare in loca quædam ubi formicarum est uis magna, quibus est colos albicans quæ suapte natura humiles quasdam casas instar specus exstruunt: nam ore terram portant, & ferruminant absque calce, diceres clibanos aliquos uel ruscula in ordine disposita. Nam ex huiusmodi casis uidebis C & CL continenter sub ordinatas, ut alteram sequatur altera miro naturæ ordine. Sunt etiam hi Nigritæ fascinatores, id est incantatores eximii, fascinant præsertim serpentes. Huius rei me certiorem reddidit adolescens quidam, qui anno superiore agens apud nepotem principis de Budomel, & cum hospitio receptus dormiret, audiuit innumeras serpentum sibilationes, quibus experrectus dum attentiore animo euentum rei expectat, intelligit nepotem principis euigilauisse, & domum egredi uelle: percunctatus est propterea adolescens nepotem principis quò nam nocte intempesta concederet: cui nepos (iam inclamauerat seruos à pedibus ut sternerent camelum) Sum inquit profecturus non longe, mox rediturus. Iuit igitur nepos & fascino compescuit serpentes, ilicóq; rediens rursus alloquitur hospitem Ligurem, Audiuistíne, inquit, circiter noctem mediam exsibilantes serpentes? At Ligur, Audiui quidem. Subiecit itaque principis nepos dictus Bisboror: Erant inquit serpentes, quibus hæc plaga scatet, obsederant enim domum gregem deuastaturi: ni ego occurrissem malo tanto incantatione, qua utimur frequentius. Ligur uero his auditis, dixit se mirari plurimum, & rem hanc Christianis prope incredibilem fore: tum nepos ad Ligurem, Non est, inquit, cur mireris ob hæc minima: nam princeps noster multo maiora efficit incantatione cum libet. Cum enim inquit, cupit præsentaneum uenenum habere quod ilico mortem afferat, inficit ibi arma ueneno, designato in terra circulo, & fascinatione serpentes eò concedere compellit. Quò cum uenerint, speculatur uenenosiorem quem interficiat, ueneni colligendi gratia, reliquos uero missos facit. Occiso itaque serpente, eius sanguinem cum semine arboris cuiusdam miscet, & ea mixtura arma illinit, quæ sic illita ubi sauciauerint condicto mortẽ afferunt, licet paruum uulnus existat, modo sanguinis nihil non elicerit. Subdidit etiam Ligur nepotem prædictum hortatum eum fuisse, ut rei uideret exemplum. Verum Ligur parum huius rei curiosus renuit experiri rem huiusmodi. Omnium igitur consensu Nigritæ sunt incantatores eximii. Sunt tamen etiam apud nos huius facti haud expertes, imò sagaces, contra serpentes præsertim.

Cap. XXIX.

IN REGNO Senegæ Nigritarum boues solum, & bucculæ uisuntur inter animalia domestica: nam capras & pecora ibi non uidebis ob ardorem torrentis syderis. At boues tam mares quàm fœminæ nostris multo sunt minores, uixq; ibi uaccam rubentẽ comperies, aut albæ aut nigræ omnes sunt, uel utroq;

colore diſtinctæ. Ex rapacibus leones, & pardi frequentiores, nec non lupi, capreoli, ac lepores prope innumeri. Sunt etiam in eamet regione elephanti ſylueſtres quamplurimi, nõ domantur ut alibi, & ferè gentium ubique efferantur, propterea & gregatim incedunt, ut in noſtris nemoribus apri, cicures uix reperiuntur ibi. Hi igitur duos eminentiores dentes habent hinc & hinc, inſtar aprorum, uerum ritu contrario: quandoquidem alteri ſcilicet apro in ſuperiora retorti ſunt dentes: alteri ſcilicet elephanto dimittuntur in terram: nec (uel ſenecta) huic ſunt decidui, uitam concomitantur: hominem niſi læſus non lædit: & ubi lædit, manu hominem comprehenſum iacit in ſublime ultra arcus iactum: ea dicitur manus elephanti, quam alii promuſcidem appellant, eam emittit & retrahit, pro ſuo arbitratu nullúſque inuenitur tantæ pernicitatis, quẽ ſuo inceſſu non comprehendat, licet gradatim ſolum ambulet effœtus, magis ſæuiunt dum pauent, ne catulis uis inferatur, & quatuor ad ſummum pariunt uno partu: maribus uix eſt cura ſobolis, arborum foliis uiuunt, & fructibus: nã promuſcide arborem deuaſtant, adeo ut ſi ſtipitem manu complexi fuerint, quantumcunque magnum ab arbore diſpartiant: manum habent in inferiore maxilla, quam exerunt & retrahunt pro libitu, hac cibum capiunt, & hauriunt potum omnem, & ori adminiſtrant ſuo, os habent in pectore, frequentia incolunt nemora, ac luto plurimum ut apri oblectantur. Sunt & alia ingentia animalia, uerum ſylueſtria.

De Pſitacis & aliis auibus. Cap. XXX.

AVITIORVM ſunt complura genera, & in primis Pſitacis ſcatet regio: nam hos odere plurimum Nigritæ, quoniam totam plagam ferè circumuolitantes, fruges & præſertim legumina deuaſtant: multiiugi ſunt, uerum è paruis & grandioribus, complures ego attuli: diſtinguntur colore triplici ſubcinericio, uiridi ac ueneto, quod adhuc ferè inuolucres ex nido ſubripui, ſed mox periere. Adultos igitur centũ quinquaginta in Hiſpaniam detuli, eos ſingulos ſingulo aureo nummo uendidi. His itaq; mirum eſt ingeniũ, & ſolertia nidificandi: nam excelſiſſimã quærunt arborem, quæ ſurculos habeat ſubtiles ac tenues, cuiuſuis ponderis ferè impatientes, horum cacumini adligant dependentem ſurculum, cui nidum mira induſtria fabricatum ſuſpendunt, inſtar pilæ rotundum, relicto ſolum foramine admodum anguſto, quod oſtii uicem ſuppleat: aiunt id efficere alitẽ, ut ſerpentum fallat aſtutias. Nam nidum penſilem petere nequeunt, quippe qui ſurculo tam tenui nuſquam ſeipſos crederẽt, mole grauati corporea. Igitur his artibus tuta eſt à ſerpente auis, licet parua. Ibi etiam ſunt gallinæ quædam, quas appellant Pharaonis, ex oriente deferuntur, his regio ubertim abundat. Sunt & anſeres non ut noſtræ, ſed colore & pennis multiiugis uariatæ.

De emporio, & qui eò confluant. Cap. XXXI

QVONIAM obtigit illic moram trahere diuturniorem, decreui co-

rum emporium, siue nundinas quasdam uisere: nam die lunæ & ueneris in pratis quibusdam conueniunt à quatuor uel quinque miliaribus circunstantis regionis: qui enim magis distant, alia emporia & nundinas adeunt. In his igitur nundinis compertum habui quàm indigi sint rerum multarum, quáue profunda egestate laborent, id declarabant eorum uiles merces, hæ enim erant cotoni elaborati mulierum pensis, nec eorum ingens copia, panni ex cotonis. Insuper legumina, oleum, milium, & pelues ligneæ, storias, tegetes appellant, palmarum foliis complicatas, & alia complura usui illorum non inepta, hæc mulieres uendunt: at uiri arma, & auri nonnihil, permutant omnia, pro re altera, rem alteram consequuntur, quandoque pro binis ternas, aut pro ternis binas: pecuniam signatam non norunt, nec nummos omne genus regio cudit. Hi igitur Nigritæ in promiscuum ibant ad me stupidi, & admodum admirãtes effigiem Christiani, & in primis albicantem colorem, necnon habitum, & corporis formam ac habitudinem insolitam: habitus is erat diplois ex serico nigro, damascum appellamus, chlamys item ex panno coloris cyanei, identidem pannũ ex lana contuebantur, & diploidem loco miraculi cuiusdam: nonnulli albedinis periculum faciebant, arbitrati non esse colorem naturalem, sed factitium. Igitur ut certiores huius rei fierent, sputo illitas manus admouebant brachiis & manibus meis, ut experirentur utrum colos foret à natura, uel ab arte. Vbi uero uidebãt sputũ nihil de albedine ademisse, sed albicantes carnes fore, rursus admirabantur. Ad has itaque nundinas ut multa experirer, utque scirem an aurum illic foret uenale concesseram: uerum ut præfeci, auri parum illic sum nactus promercalis.

De equis ibi uenalibus, & pabulo, & eorum incantatoribus.
Cap. XXXII.

ILLIC igitur equos magni pendunt, quandoquidem difficulter eò ducuntur, nec nisi à nostris Barbaris per Azanegos & Arabas illò ducuntur. Illorum propterea ingens pretium est, nec facillime ibi aluntur ob aridam tellurem: nam torrida est plaga, quæ pabula non producit, facitque æstus nimius, ut equorum inguina intumescant, ut uix meiere possint. Crepant propterea strangaria huiusmodi labefactati: pro fœno utuntur faxiolorũ laceramentis, sole siccatis, id uicem fœni supplet: nam ubi legerint faxiolos, secant eorum caules, & sole exiccant: loco auenæ succedit milium, quo mirum in modum pinguescunt: pro equo instrato phaleris, & reliquo ornatu dant mancipia nouem, ad summum quatuordecim, prout equi, & forma elegans, & agilitas persuaserit dandũ. Cum autẽ emerint equos, mox accersunt fascinatores equorũ, húncq; ritum seruant: rogum accendunt sarmentis, & herbis quibusdam suapte natura fumum exhalantibus, & equo per lorum apprehenso, sistunt ipsum supra fumantem rogum, uerbis nonnullis prolatis, unguento tenuissimo equum illinunt, & in domum adducunt, ubi ad XV uel XX dies delitescit, à neminéque uidetur. Interea etiam appendunt collo equorum effascinationes quasdã corio rubeo inuolutas, & hæc agunt affirmantes strenuiores tutioresque bello futuros equos.

De fœminis & earum mira alacritate.
Cap. XXXIII.

HVIVS itaque regionis mulieres hilares ſunt ſupra quàm referre poſſim, geſtiunt, exiliunt, ſaliunt, & perlibenter chorizant, & in primis adoleſcentulæ noctu ſolũ dum luna eſt pernox, in ſuis tripudiis: differunt à nobis quãplurimum. Res noſtras admirantur ferè portenti loco, ut ſunt baliſtæ & tormenta omne genus. Nam cum uiſum ueniſſent claſſem, iuſſi in uacuum exonerari tormenta, ut edito reboatu terrorem parerent his populis. Territi igitur tormenti inaudito, attrocíque bombo, credidere dæmonum opus, non mortalium artem adiicientes uno ictu poſſe huiuſmodi tormenta ſupra centũ homines proſternere, tibias etiam admirabantur: & cum uidiſſent exornatas, ut fit, inſtar animalis alicuius credidere uiuum animal uarias emittens uoces, non inſtrumenta: quod ubi intellexi ne hac opinione ducti diutius fallerentur: dedi tibias illis contrectandas, tunc cognouere artem eſſe, non animal neq; phantaſma, adeóq; eis oblectabantur, ut dicerent rem cœleſtem fore ab ipſo deo fabrefactam, tanta concinitate ac melodia allecti, & in primis uocum uarietates admirati, rémq; nullam uidiſſe pulchriorem prædicabãt. Nauim etiam per ſingula membra & minores partes ſcrutabantur, ut malum, anchoras, uela, remiges, & id genus alia dicebántq; oculatam nauim eſſe, quoniam in fronte uidentur ſculpta lumina, quod ſolum fit cauſa ornatus: ut fit quandoque in carpentis & curribus. Propterea aſſeuerabant nos fore eximios incãtatores, nec dæmonibus abſimiles, utpote qui ſulcabamus maria gradu citatiſſimo inſtar phantaſmatis, & itinera quãplurima in mari metiebamur, ipſi uero uix de loco ad locũ terreſtri itinere ire nouerant, & id præſertim admirabantur, nos uidelicet in tantum à continente recedere aliquando, ut per compluſculos dies terra nuſquam appareat, & tamẽ non ignorabamus ubi gentium eſſemus, & quónã tenderemus: quod eſſe non poteſt inquiunt citra magicam artem: quod profecto haud dicerent, ſi nauigandi callerent artes. Non minori etiam admiratione afficiebantur, uiſis candelis accenſis, quippe qui nulla alia luminaria unquam uiderant præter quàm ignẽ. Vbi igitur uidere ardere candelas, dixere rem eſſe pulcherrimam. In eadem regione mellis eſt plurimum, nam id é fauo mellis ore ſugunt, cerámque abiiciũt emi propterea ego fauũ mellis, & more noſtro à cera melle diſgregans, percunctatus ſum de cera eos quid ſentirẽt: qui aiebant ſe eam nihil pendere, uti rem inutilem. Confeci itaque ex cera huiuſmodi candelas, ipſis cernentibus, & iuſſi eas accendi, quo facto, magis ac magis admirabantur, profitentes nos ferè nihil neſcire.

Quomodo Antonietus, & Aloyſius in mare conuenere non longe à Capite uiridi. Cap. XXXIIII.

IN HAC regione inſtrumenta muſicalia habent ferè nulla, præter duo & ea melodiæ & concentus propè nullius: uidi inſtrumentum quoddam, ſembucam appellant, quod fidibus binis tantum pulſatur, & nulla inde concinitas, digitis pulſant: res rudis, & propè momenti nullius. Vt igitur præfeci, oportuit me illic per dies aliquot diuerſari cauſa explorãdæ mercis, ut ſi forte fortuna aliquid occurriſſet, quod conduceret commercio: & id eo libétius ferebam,

bam ut res nouas uiderem, quas referrem aliquando. Cum itaque decreuissem à continente soluere, & in altum facere uela desiderio uidendi adhuc maiora: cum præsertim à principe infante certior factus fueram, non longe à regno Senegæ esse regnum quoddam, cui nomen est Gambræ, & prout referebant Nigritæ principi infanti. Id regnum auri est feracissimum, adeo ut si eò contenderent Christiani, inde consequerentur diuitias innumeras. His igitur allectus cum ut aurum consequerer, tum etiam ut orbis partes incompertas mihi antea uiserem: expeditus à principe ad nauim redeo meã, parãs uela facere uentis, ut in pelagus altius eueherer, relicturus latus quo appulerant celoces. Dum itaq; hæc meditamur, repente naues apparuere in salo fluctuantes, nam uicissim altera uiderat alteram, nec ignorabamus eos esse Christianos. Congressi igitur mutuo conspectu frui affectantes colloquuti sumus: mòxque patuit alterã nauim fore Antonieti cuiusdam Liguris, qui maria sulcare probe nouerat: alteram uero aulicorum quorundam principis infantis. Hi igitur uiri conuenerant fide data, ut Caput uiride superarent desiderio uidendæ nouæ regionis. Iniui itaque cum eis amicitiam, & fœdus ingens, ut simul maria sulcantes nouas regiones adiremus. Vnà igitur soluimus, uela dantes uersus dictum Caput uiride Austro duce, à latere semper ut præ oculis continentem haberemus usquequaque. Sequenti itaq; die uentis prosperis Caput prædictum cœpit nobis apparere: nam distat à regno principis Budomel unde solueramus miliaria ferè quadraginta.

De Capite uiridi, & eius denominatione, & moribus gentium.
Cap. XXXV.

ID IGITVR promontorium Caput uiride idcirco appellatur, quia consitum est arboribus densissimis, eisdémque uiridibus ac uirentibus anno fere continuo. Huius notitiam habuere primo Lusitani superiori anno meæ nauigationis: appellarunt itaque hoc promontorium Caput uiride ab arboribus, uti ab harena Caput album denominatur. Hoc itaque Caput uiride eminens est admodum, & uisu pulcherrimum: inter duos montes medius exit. Tandem in mare prominens uaste, uariı́sque rusculis Nigritarum, & mapaliis septum undequaque ab ea parte præsertim, quæ respicit Oceanum. Sunt tamen hi Nigritæ ex regno Senegæ. Vltra Caput prædictum uisuntur tres paruæ insulæ non longe à continente, sed prorsus desertæ ab hominibus: uerum scatent arboribus instar Capitis uiridis. Cum uero aquæ penuria non mediocri laboraremus, iecimus ancoras, ut aquæ nonnihil inde hauriremus. Insulæ illi quæ uisa erat uberior, adhæsimus. Appulsi igitur huic grandiori insulæ fontem quempiam quærebamus, nullúmque nacti sumus præter quandam scaturiginem, que uix poterat nobis auxiliari sitientibus. In eadem igitur insula inuenimus nidos complures, & oua alitum diuersarum, quæ nobis haud erant incognita. Ibi stetimus per totam diem, piscatíque sumus uaria piscium genera sagenis alios, alios hamis quibusdam cepimus, in primis dentales, & ostreas ueteres põderis librarum XII uel XV, pro unoquoq; piscium. Mense Iunii postero die illinc soluentes, adnauigauimus littora haud prope deserentes. Id est etiam sciendum quòd mox post Caput uiride littora se sinuant, & in ipso recessu fit sinus pulcherrimus: terra est plana & referta arboribus innumeris, quibus non prius decidunt folia,

quàm alia ſubnaſcantur, uirent ſemper, & licet diſtent à mari iactu arcus, uidentur tamen à longe ipſa contingere maria. Res profecto eſt uiſu conſpicua, & ut fatear ingenue, ego quidem uarias orbis partes peragraui cum ad ortum, tùm etiam ad occaſum ſolis, uerum nuſquam amœniorem uidi, ea compluſculis irrigatur fluuiis, quorum quoniam ſunt nauium impatientes, non meminimus. Vltra ſinũ degunt bini populi, alii Barbazini, Serreti alii dicuntur: hi quidem ſunt Nigritæ, uerum regi Senegæ non parent: regem non habent nec principem, licet uni magis quàm alteri honorem maiorem exhibeant. Principem non eligũt qui uitæ ac necis poteſtatem habeat, cum in ſe tum etiam in natos: nam morem Nigritarum principum aſpernantur, qui ubi libuerit pro mancipiis, & uxores, & natos ſubditorum uendunt: fitque ut eorum uita ſemper ſit in ancipiti, interq; ſpem & metum ſuſpenſa. Idola colunt quàm qui maxime, legem habent nullam: uiri ſunt truculentiſſimi, arcu utuntur ac uenenatis ſagittis, perinde ut ſauciati ilico pereant, modo ſanguis uel mediocris exeat. Hi ſunt nigerrimi, ac ſtaturæ habiliſſimæ: regio frequens eſt nemoribus, quæ lignis ſunt referta plurimũ: irrigua eſt fluminibus quàm plurimis, ideo ferè inacceſſa, nec patet adeuntibus aditus niſi per nonnullos angiportus ex circumadiacentibus, timent propterea neminem. Id ſunt experti aliquando Nigritarum reges, qui cum bellum eis intuliſſent, ſunt peſſime accepti ab his populis. Diſcurrunt igitur latus prædictum. Auſtro flante peruenimus ad oſtium fluminis, quod Rium appellant Barbazinorũ, latitudo fluminis oſtii eſt iactus arcus, huius nominis memini ego in charta nauigationis, quam edidi nuperrime. Abeſt hoc flumen à Capite uiridi miliaria ferè LX. interdiu ſolum nauigabamus, occidente ſole iactis anchoris ad paſſus X, uel XII, aquæ longe à continente miliaria IIII uel V. Cum uero illuceſcebat, uela faciebamus in altum, poſitis prius ſpeculis in ſuggeſta celocis, qui eminus ſpecularẽtur ſcopulos maritimos, ubi uidiſſent mare luctari & fremere cum ſcopulis occurrentibus, mox renuntiarent uelificantibus. Dum igitur adnauigamus, ad oſtium alterius fluminis deuenimus: id erat Rii Senegæ magnitudine haud impar. Viſo ergo flumine tam præclaro, decreuimus quempiam è noſtris mancipiis emittere, qui terram exploraret: terra erat aprica, & omni arborum uarietate exornata, adeo ut nos ſummopere eò inuitaret. Adduxeramus enim nobiſcum è Luſitania mancipia complura, quæ Turcimanos appellamus. Hi ſunt Nigritæ, quos rex Senegæ Portugalenſibus ſiue Luſitanis (qui eò proficiſcuntur commercii cauſa) uendit. Hi igitur Turcimani ſiue mancipia (Sclauos uulgo appellant) Chriſti fidem in Luſitania ſuſcepere, & Hiſpanum idioma callent: nam * nos mutuati eramus à dominis ea lege, ut pro huiuſmodi ſeruitute, quam nobis exhibituri erant Turcimani cum rediiſſemus, ſeligerent ipſi quemcũque libuiſſet ex omni mancipiorum cœtu, Turcimani uero libertatem perpetuam conſequerentur. Iactæ igitur ſunt ſortes, ad quem ſpectaret ſuum Turcimanum emittere in littus. Cecidit ſors ſuper Ligurem, qui condicto cymbam expediuit, qua diſcedens à claſſe in littore mancipiũ exponeret lege data, ut caueret ne continentem appelleret ultra quàm foret neceſſe: ſatis ac ſuper erat, ſi mancipium in ſicco poneret, & mox in altum nauim duceret, ne incautus à Barbaris deprehenderetur. Inſtituunt igitur mancipiũ, ut cum terram attigerit, quærat quæ gens,

qui princeps,

qui princeps, qui mores ſint regionis. Sciſcitaretur etiam an ibi copia auri foret, uel alia quæ commerciis conducerent. Vbi itaque mancipium terrã tenuit, actu tum adfuere Nigritæ eius regionis, qui eminus ſpeculati fuerant aduentantẽ claſſem. Idcirco uenerant ad littus ſagittis & arcubus onuſti, deliteſcentes in frutetis & uepribus, ut quempiam è Chriſtianis improuidum corriperent. Viſo igitur mancipio, propius accedunt, colloquntúrque nonnihil, & mox exertis enſibus & machæris, plagis innumeris mancipium confecerũt: cui prius proxima nauis auxiliari nequiuit, quàm uitam exhalarit. Quod ut compertum habuimus, ſtupidi rem ægre tulimus, intelligentes gentem ſæuam & atrocem eſſe, quandoquidem in ſui conſimilem Nigritam tam truculenter ſæuierant, ſciẽtes haud dubie ſæuituros in nos magis, ſi poteſtatem in nos haberent. Relicto igitur littore, huiuſmodi cœptum iter perſequebamur, ducti Auſtro, in conſpectu continentem uſquequaque habentes. Littoralis regio amœniſſima erat, arboribus innumeris fulta, & ſolis patentis, nec inæqualis. Et tandem peruenimus ad oſtium fluminis Gambræ, quod patebat latitudine trium uel quatuor miliarium, ubi magis in arctum exibat. Ingreſſi igitur flumen oſtii tam patentis, duximus ibi poſſe nonnihil quieſcere, ut mox poſtridie certiores fieremus, ubi nã gentiũ eſſemus, & an illic eſſet Gambræ regnum, cuius deſiderio flagrabamus mirabilem in modum.

De flumine magno nauigato ab almadiis. Cap. XXXVI.

APPVLSI igitur oſtio Magni fluminis, quod in primo ingreſſu præ ſe ferebat latitudinem ſex uel octo miliarium. Cenſuimus propterea hoc præclarũ flumen fore regni Gambræ, cuius deſiderio afficiebamur plurimum: nobis etiã non difficulter perſuadebamus, illic auri plurimũ eſſe, aut forte aromata quæpiam, uel alia quæcunque mercimonia, quibus locupletati domum alacres rediremus aliquando. Luce itaque ſequenti uentis proſperis minorem celocem præcedere iuſſimus, uiris & armamentis fultam, cum eáque è noſtris cymbis unam has paruas naues ex compoſito præmiſimus, quippe qui adhuc ignorabamus altitudinem fluminis, uerebamur propterea ne tantarum nauium foret impatiẽs. Expeditis itaque his nauibus, nautas commonefecimus, ut aquæ altitudinẽ contis explorarent identidem, & ubi cognoſcerent eam ſatis fore noſtæ claſſi, gradũ referentes ſigno aliquo nos certiores facerent. Iuere noſtri & cum aquæ multum reperiſſent, nos monuere. Quibus cognitis, uiſum eſt aliam expedire nauim aliquanto maiorem, armis probe communitam, & illam Antonini licet multo minorem, lege præſcripta, ut ſi forte fortuna occurriſſent illi Nigritarũ almadiæ (id eſt nauis genus) rem ipſi non diſcernerent, neque congrederentur, ſed ſtatim gradum reuocarent, iter ad nos dirigentes: quandoquidem eò nos conceſſeramus non belli ſed lucri gratia, quærebamúſque ut omnia pace & concordia fierent, quod non ui ſed ingenio nos conſequi poſſe ſperabamus. Euecti itaque in interiorem fluminis partem, noſtri ſubinde uada & fluminis profunditatẽ contis tentant, inueniúntque in horas altiores aquas, & ingẽtium nauium capaces, & altitudine menſuram paſſuum XVI excedere: prouecti ultra ad miliaria duo, uident fluminis littora conſerta arboribus pulcherrimis hinc & hinc, animaduertúntque flumen immenſis orbibus & receſſibus implicari, ut Mæandrus ali-

quis. Decreuimus proptera gradum referre, & dum hæc meditamur, ecce à tergo ab ostio cuiusdam parui fluminis quod exonerabat in magnum, mox emergunt tres almadiæ, nos lembos appellamus, fiunt ex cauata arbore, nec maiores cymbis nostris, quas trahunt naues, sunt agiles nimium, uerum parui ponderis capaces. Quæ ubi liburnicas nostras & celoces conspexere, credidere nos eò contendere, ut uim inferremus aliquam: nam edocti eramus illorum consuetudinē fore, ut arcubus uterentur, & sagittis ueneno infectis fere per totam plagam regni Gambræ. Et licet nostri satis ac super eos eminus propulsare quiuissent, ut tamen dicto parerent nostro, uisis almadiis concito gradu ad nos redeunt: non tamen facere potuerunt etiam effusa fuga, quin semper ad iactum arcus post terga Nigritas haberent. Mirum est quàm pernices sint hi uecti hoc nauium genere. Cum autem nostri consecuti classem fuissent, ingressi celoces innuebant Nigritis ut propius accederent. Illi uero gradum sistentes nusquam propius accessere. Erant uero in his almadiis homines XXV, uel ad summum XXX. Nos admirabantur plurimum, ut rem sibi & ipsorum prædecessoribus hactenus inuisam incognitámque, naues uidelicet id genus, ut sunt nostæ, & homines albos. Pleni itaque admiratione non loquebantur, licet à nobis ad colloquia mutua inuitarentur signis, ut assolet quibusdam. Abiere igitur, & ea die nihil ultra tentauimus.

Quomodo Nigritæ nostros sunt adorti in flumine. Cap. XXXVII.

MANE itaque sequenti nos cum paruis nauigiis soluimus illinc circiter diei horam tertiam uentis prosperis, ut nostros adiremus socios, ut sic demum tutius interiora fluminis peragrare possemus, & tandem aliquando deorum munere mitius hominum genus quàm id erat quod nuperrime uideramus in almadiis, nanciſceremur. Igitur cum sociorum classem inuenissemus, unà omnes uela dentes uersus prædictum flumen iter direximus, præmissa parua celoce, sequentibus nobis continenter, ut altera ex ordine post alteram iret. Et cum iam ingressi essemus ferè ad quatuor miliaria, ilico à tergo almadiæ quædam (unde uenerint adhuc incompertum habeo) ad nos citatissimo gradu contendebant. Quibus uisis, mox in eos uela fecimus, ueriti ne nos suis uenenatis sagittis impeterent: non enim ignorabamus eorum sagittandi mores. Classe igitur reuocata in orbem, quàm citius potuimus nostros armauimus, ante omnia præcauētes, ne nos incautos & inermes hostis inueniret: uix tamen nobis erant arma ad hostem propulsandum. Diuisa itaque in duas partes classe, quasdam Nigritarum naues circundedimus, percensuimúsque eorum cymbas, quæ XVII erant, maiores nostris nauigiis, quæ nostra ferunt flumina, eásque impellunt remigiis innumeris. Sublato itaque remige, quisque illorum nos admirabatur, utpote rem nouam & incognitam. Percensiti tunc à nobis, plures non apparuerunt quàm centum & quinquaginta uiri: profecto si ad corpus spectes conspicui, nigerrimi quidem, uerum habitu albo induti non indecoro. Habitus is erat tunicis quibusdam, camisias appellamus: ex cotonina alba induebātur: in capite paruum habebant pileum, ut mos est Germanis: id plus habent quàm Alemani, uidelicet in pileo ex utraq; parte nescio quid alas præsentens duas: in medio penna emi-

na eminebat, ut eſt uidere apud noſtros milites, qui talibus plurimum gaudent: utcunque fuerit nos iudicabamus hunc habitum militiæ conuenire: erátque in fronte cuiuſuis almadiæ Maurus quidam ſtans, clypeum teretem in brachio habens: is clypeus uidebatur ex corio confectus: & neuter bellum inferebat, ſed alter alterum admirabatur. Vbi itaque uidere à tergo uigere alios, qui clandeſtine aduenere, mox demiſſis remigiis expediunt arcus, nihílque promentes in noſtros ſagittas dirigunt: quibus conſpectis, noſtri torm ẽta exonerant: uerum aquis immerſi lapides iacti, neminem occiderunt. Perterrefacti tamen tormentorum reboatu & ſtrepitu inſueto, ſtetere pauidi admodum. Cum uero cognouere neminẽ læſum his tormentis, uerum eorum iactus emori in aqua, rurſus reaſſumptis animis magis ac magis in nos ſæuiunt, aerem ſagittis obtenebrantes celeritate incredibili. Et iã propius accedebant, audaciores ſolito: at noſtri baliſtis eos propulſabant, & catapultis plagíſque onerant innumeris. Primus igitur qui iecit in eos is fuit Liguris filius nothus, qui Nigritæ unius pectus tranſfixit, moríq; ilico coegit. Suſceptus is itaque à ſuis, extractáque ſagitta admirationẽ peperit id teli genus Nigritis omnibus: nec ob id tamen temperabant à ſagittis ſuis, fiebántque in horas atrociores: contrà noſtri eos male accipiebant, perinde ut paruo temporis momento è Nigritis plures ceciderint, ex Chriſtianis uero, quæ deorum gratia fuit, nec unus periit. Profligatis tot Nigritis, qui ob cladem acceptam indignati plurimum, celocem minorem circumuenire ſatagebant uno impetu omnes, quod ut animaduertimus, mox in mediũ recepimus celocem prædictã, & rurſus exoneratis tormentis (bombardas uulgo appellant) ſtragem intulimus maximam. His uiſis Nigritæ iam ferè ſaucii omnes in diuerſa abeunt, nos uero catenis iniectis id curabamus, ne naues in uarias partes dilapſæ, uirium minus haberẽt, unà omnes ferebamur connectis nauibus & uentis proſperis, ultráque progrediebamur cedentibus iam Nigritis, id in primis obſeruantes, ut cum Nigritis mutuo colloquio frui poſſemus aliquando.

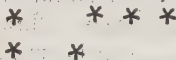
Decretum factum in flumine Gambre. Cap. XXXVIII.

IGITVR ADEO mancipia noſtra Nigritas inclamarunt, ut eorum feſſi clamore Nigritæ, tandem aliquando permiſerint unam ex almadiis ſuis propius accedere, ut puta ad iactum arcus. Percunctati ſunt itaque eos noſtra mancipia, cur in nos tam atrociter ſæuirent, cum præſertim non alia de cauſa illuc conceſſiſſemus, quàm commercii & pacis, concordiǽque, prout melius declarabat cum reliquis Nigritis regni Senegæ contubernium, & frequentior neceſſitudo. Ad hæc etiam noſtri adiiciebant, ueniſſe è partibus orbis remotioribus, ut munere perpulchro ſuum regem nomine regis Luſitanorum donarent, quandoquidem is enixe peroptabat ab eorum rege arcte diligi & amari. Rogabant præterea ut dicerent, ubínam gentium rex per id tempus ageret, & quis princeps huic regioni dominaretur, quódque huic flumini nomẽ inditum foret. Addebant etiam ut ad nos tuto & pacifice accederent, accepturi è rebus noſtris quicquid libuiſſet, & è ſuis darent pro ſuo arbitratu, modo omnia pace, & citra bellum contumeliámque fierent. In hanc ferè ſentẽtiam

nobis responsum est, non quidem eos latere, quæ gens foret Christiana natio, & unde ueniret, scireque quid egerint iampridem cum rege Senegæ, & aliis Nigritis suæ ditionis, qui quoniam nobiscum degunt boni esse non possunt: quippe qui non ignorant Christianos uesci humana carne, nec alia de causa emere Nigritarum mancipia, nisi ut mandant & lancinent ut ferinas carnes: propterea apud eos iuratissime asseuerabant, nullum Christianis amicitiæ locum superesse, sed cordi eis hæsisse, omnia sua quæ classe attulerant, diripere & deprædari, regique suo dono dare, seque trucidare atrocissime, regē abesse illinc itinere triū dierum, regnum esse Gambræ quod quærebant, flumen magnum esse, nomen quidem non reticuit, uerum ego non memini. Hoc igitur accepto responso, ut par erat, indignati in eos uela fecimus, qui effuse fugientes, mediterranea petiere. Hunc finem habuit congressus noster. His peractis explorato omnium uoto contendebamus rursus interiora fluminis penetrare, uel ad miliaria circiter centum, quæ res, ut patuit omnibus, permouit multos, quosque proprii laris cura solicitabat nimium, nec sunt passi nos ultra progredi, affirmantes satis ac super egisse, dum in has partes à sua urbe remotissimas sospites deuenissent, addentes nolle de cætero lacessere fortunam, & discordia ingenti concio soluta est. Nos autem qui callebamus horum consuetudinem, scientes quàm duræ ceruicis forent, quantúmue prosilirent ubi non exaudirentur, conducibilius fore duximus, si eis pro tempore cederemus. Sequenti igitur die illinc soluimus, uersus caput uiride iter facientes, ut deorum auxilio in Hispaniam rediremus aliquando.

CAPVT XXXIX.

PER ID tempus quo in ostio fluminis moram traximus, semel tātum septentrionem uidimus, qui adeo demittebatur, ut crederetur mare ferè contingere, ab aquisque non plus uidebatur abesse, quàm lanceæ tertia parte, & ibi sydera sex conspicati sumus, quæ magna erant, & mirū in modum splendebant, ea metiti sumus pyxide, & infra scriptam figuram præsentabant.

Censuimus propterea huiusmodi astra plaustrum austrinum efficere, licet priorem stellam in ordine minime uidere potuerimus, quoniam haud quadrat rationi ut eam prius uideamus quàm septentrionem perdiderimus, id est, ab nostris oculis euanuerit. Inibi etiam comperimus noctem horarum tredecim, diem uero undecim, ingrediente mense Iulii, quo regio illa eximie flagrat, habet tamen uarias temporum uices, hyemem & ipsi appellant, quoniam ab dicto mense usque in mensem Octobris terra irrigatur imbre & pluuia ferè continua, & præsertim in meridie exurgit quædam nebula, quæ cœlum inumbrat, nec supra terram multum tollitur in Subsolanum & Apeliotem. A Subsolano uero ad Vulturnum transit fulgoribus eximiis, & tunc imbre tellus madefacta semini præparatur. Vti agunt Nigritæ in regno Senegæ. Viuunt milio, leguminibus, carnibus & lacte. Accepi etiā introrsus non pluere, nisi ferè feruentem aquam, & ibi cum diescit non uisitur aurora ante emersum solis, ut usu euenit apud nos, quoniam semper inter auroram & solis ortum nonnihil temporis intercedit,

cedit: imò quamprimum nox abscessit, ilico sol emergit absque alio medio. Verum licet sol uideatur, non tamen illuminat ad spatium mediæ horæ: uidetur enim pati deliquium in ortu: propterea obumbratur aliquantisper. Causam uero, cur sol ibi citius uideatur quàm alibi gentium, nullam aliam afferũt, nisi quia regio patentis est soli & depressi, uacátque montibus, qui forte alibi obstant, ne sol oriens mox cernatur. Huic sententiæ astipulantur socii qui aderant omnes.

Quomodo Antonietus Ligur, & Aloysius Cadamustus in secunda nauigatione nouas inuenere insulas. Cap. XLI.

MORES igitur & qualitatem huius regni Gambræ, quantum ego colligere potui in meo itinerario, uix referre possumus: quoniam, ut præfecimus, incolarum sæuitia, & eorum in primis qui littoralia incolunt, consequi nequiuimus uotum nostrum: nam gens suapte natura ferox, colloqui cum mitioribus noluit, nec commercia tractare quæpiam. Igitur noueritis nos cognita huius gentis feritate haudquaquam ultra progressos fuisse, nautis reluctantibus, sed in Hispaniã, flumine illo Gambræ non suprato, rediisse. Anno itaque sequenti præfatus Ligur, & ego Aloysius unanimes rursus classem expediuimus, cum animum applicuissemus ad hanc prouinciam nauandam, ut tandem aliquando dictum flumen explorantes, regnum Gambræ ingrederemur. Hæc ergo ut percrebuere ad aures principis infantis, sine cuius commeatu expeditio hæc fieri non poterat, complacitum illi plurimum fuit, quod hæc nobis cordi fuissent: & ut huic pio proposito, nec pœnitendo uoto fauens subscriberet, unam è suis celocem armat eximie, & omni genere annonæ communiuit. Soluimus itaque à loco quodam qui dicitur Lanchus, qui parum abest ab Sacro promontorio, siue Capite sancti Vincentii, ingrediente mense Maio prosperis uentis, & iter fecimus per Canarias insulas: eas tamen ex composito prætereuntes, utpote rem non incognitam nobis, si superiorum meministis. Austro ducebamur, & labentibus aquis, quæ flante Noto mirum in modum fluunt, peruenimus ad Caput album: quo uiso, duximus classem in altum: & sequenti nocte adortus est nos uentus Auster, cuius impulsu regredi oportuisset, ni nonnihil ad occidentem declinauissemus. Sustinuimus igitur hanc uenti sæuiuitiam noctibus duabus, & diebus tribus: die uero tertio terram in conspectu habuimus, quod nemo nostrum autumasset. Cœpimus itaque gestientes exilire omnes, terram identidem inclamantes, admirati nimium ibi terram reperiri, cum prorsus id nesciremus. Expedita igitur cymba duos homines emisimus, qui explorarent iam uisam tellurem. Iuere itaque, & duas prægrandes insulas uidisse renunciant: quod ut accepimus, mox ruimus in dei laudes, qui sua clementia incredibili hactenus incognita nobis cognoscenda præpararet: res profecto nouas, & toti Hispaniæ incompertas. Vt igitur oblatam à deo terram aliquando peragraremus, rerum nouarum percupidi, fortunam experiri uolentes nostram, uela fecimus uersus huiusmodi insulas: quò breui peruenimus: & ubi in conspectu fuit, uisa est maxima, tantúmque obnauigauimus ut stationem non incommodam reperiremus. Appulsi igitur, prius iactis ancoris, cymbam bene armatam emisimus, ut compertum nobis fieret, an

insula coleretur ab humanis. Ingressi ergo nostri insulam, neminem unquam conspexere humanum, neque extabant uestigia itinerum, quibus cognosci posset quàm culta foret insula. Hoc cognito, mane sequenti, ut animo satis facerem meo, iussi ex meis decem armari, cùm telis, tum etiam balistis, ut interiora insulæ adirent, si forte ultra quosdam colles, qui ibi attollebantur, homines forent. Iuere igitur, & collibus superatis inuenere neminem præter columbos, & ferè omne genus auitiorum: nam columbi capiebantur pro libito manu hominis: non enim pauebant ad uiri conspectum, utpote ad rem sibi hactenus inuisam. Cepere igitur ex his quamplurimos, quos scipionibus occiderant, nobisque attulere. Ex alia regione apparuere tres aliæ insulæ magnæ, quas ipsi non uideramus: nam ad septentrionem nobis remanserant. Visum est etiam eis duas alias insulas uidere uersus occidentem in uasto mari: uix tamen id comprehendebant ob magnam distantiam: neque nos eas uisere magni fecimus, quippe qui animum induxeramus cœptum iter persequi, nec tantis suppetebat tempus, uerebamúrque ne frustra tereremus, diuertendo ad inhabitatas insulas. Interea dum his ego insisto quatuor insulis, alii uidere decem paruas insulas, quas cum adiuissent, nihil præter aues inueniunt, & pisces ingentissimos. Vt igitur reuertar unde sum digressus, solui ab hac insula, iter meum persecutus, & ecce duæ aliæ insulæ: & cum oram unius percurrerem, mox incidimus in cuiusdam fluminis ostium, & censentes aquam potu fore non insuauem, littori applicuimus: erat enim insula consita omni arborum genere pulcherrimo: & dum fontem quærimus quempiam glebas salis albas minutulas nanciscimur secus flumen. Legimus ergo nonnihil salis, quod itineri sufficeret nostro: nam ibi sal effuse affluit. Hausimus etiam aquæ non parum. Erant ibi testudines innumeræ, quibus pro tegmento natura uastissimas testas dederat, magnitudinis tãtæ, ut pro clypeo non inepte sufficiant. Nostri itaq; esculentis huiusmodi oblectati plurimum, exenteratis testudinibus multiiuga eduliorum genera fabricabantur, asseuerantes eis aliàs se solitos ubertim uesci, & cum primis in sinu Argino, cuius in superioribus affatim meminimus: nam is sinus scatet huiuscemodi testudinibus: hortabantúrq; ut ego eis uesci uellem. Essaui igitur cibum inibi insuetum, ut complura experirer: uisus est non insuauis: albicat enim caro hæc: nec multum est absimilis uitulinis carnibus, si fragrantiam & saporem spectes. Cum itaque placuisset comedisse, cibum approbans, in naui plurimum asseruari iussi, ut quandoque leniret famem. In primo etiam itinerario meo, quod prætermiseram, comedi ex leophante satis illecebri. Piscati sumus etiam in ostio dicti fluminis, ubi tanta uis erat piscium, quantam uix referre quibo: quandoquidem ferè credulitatem omnem excedit. Erant ex his piscibus complusculi, quos nemo nostrum uiderat unquam, uerum pergrandes, & ad cibos humanos non inepti. Ostium uero fluminis in tantam exibat latitudinem, ut onerariam nauim centum quinquaginta doliorum capacem haud grauatim exciperet: adeo patebat, ut paucis expediam, ut unius iactu arcus latitudinem eius metiri nequiuisses. Illic statiua fecimus biduo animi causa, ut feriati aliquanto à laboribus, animi deinceps ad dura promptius euigilarent. Annonam omne genus inde exportauimus, ut futuræ fami consultum iret, inter cætera columbos innumeros. Nec id præteribo, nos illi insulæ, cui primo applicuimus,

plicuimus, Boni uisus nomen indidisse: argumento, quòd prima à nobis uisa foret. Alteram uero, quæ inter quatuor eminet insulas, Diui Iacobi nuncupauimus, ob id quòd ea die, quæ in honorem sanctorum Iacobi & Philippi concelebratur, à nobis est reperta.

De loco dicto Duæ palmæ, & de fluuio Gambræ nauigato.

Cap. XLI.

HIS PERACTIS die memorato ab his insulis soluimus, per Caput uiride tenentes iter: & breui deorum munere peruenimus ad id loci qui dicitur Spedegar, in conspectu tellurem semper habentes: & ibi locus alius, qui ad Duas palmas appellatur: is est inter Caput uiride & sinum Senegæ prædictum, & quoniam iam terra erat nobis aliàs cognita, audacter dictũ caput percurrimus, adeóque id concite à nobis actum est, ut sequenti mane dictum Caput superauerimus: & tandem aliquando rursus ad prænominatũ Gambræ flumen peruenimus, & intrepidi dictum flumen nauigare cœpimus obstante Nigritarum nemine: nam almadiæ nusquam apparuere. Interdiu solum adnauigabamus, contis explorantes fluminis alueum: ecce quædam almadiæ Nigritarum, uerum secus littus fluminis euntes, nobis haud erant impedimento: & introrsus ad decem miliaria insulam quandam paruam reperimus: quò cum applicuissemus, è nostris quidam uitam exuit: nam febre diutius laborauerat: & licet ægre tulerimus omnes uiri exitum, tamen quoniam deo maximo complacitum fuerat, ut decuit fideles, nusquam eius potentiam detrectauimus: uerum pro more humano satis mœsti, humauimus hominem iam uita functum: & quia huic Andreæ nomen fuerat, insulam de nomine uiri appellauimus. Est itaque à cunctis deinceps dicta insula Sancti Andreæ. Soluentes igitur ab hac insula, dictum flumen nauigauimus: sequebantur à longe quædam Nigritarũ almadiæ, quas inclamans mancipium nostrum, quod Nigritarum idioma nouerat, tantum effecit, ut propius accesserint Nigritæ, à nobis cum uoce, tum etiam rerum nostrarum assidua ostẽtatione allecti: pollicebamur enim eis pro colloquio plurima, hortabamúrq; ut omnem de nobis suspitionem feritatis exuerent: quandoquidem hi eramus, qui humanitate & comitate cæteris præstamus mortalibus. His ergo prouocati propius accessere, iam nobis fidentes: quare unus ex Nigritis celocem est ingressus intrepide, & cum Turcimano, id est, mancipio nostro colloquutus, admirabatur nimium nostrum morem nauigandi, & in primis uela: quoniam ipsi solo remige impellunt naues, rati nullum alium inter mortales modum fore maria sulcandi, albicantésque homines cum insueto habitu magis ac magis demirabantur: nam his est habitus ex cotonina quadam alba admodum, quæ instar camisiæ uestem eis suppeditat: complusculi etiam nudi incedunt. Excepimus itaque Nigritam honorificentius quàm potuimus, muneribus nostris hominem propè onerantes. Qui nostra consuetudine delectatus, percunctabatur de multis nostros. Postremo aperuit nobis id esse Gambræ regnũ, quod errantes iampridem quærebamus: & illorum dominum dixit esse Farosangolum, eúmque abesse illinc itinere dierum decem introrsus meridiem uersus: ipsum tamen sub esse maiori principi, id est Regi Mellis, qui magnus Imperator Nebeorum dicebatur. Adiecit tamen, non esse longe à littore fluminis utrinque regulos com-

plusculos, in quorum contubernium & necessitudinem mox, si libeat, sua opera reciperemur: & in primis pollicebatur id se nauaturum apud regulum Batimausam: quoniam iam intelligebat nos & probos & comes uiros esse. Hanc igitur uiri huius nobis conceptam opinionem gratam habuimus supra modum, eúmque è nostris adnumerauimus in celoce receptum protinus, & tandem nauigando deuenimus ad eum locum, quem appellant Batimausam, qui nostra sententia abest ab ostio fluminis quadraginta miliaria.

De principe conciliato muneribus nostris.

Cap. XLII.

ILLVD est etiam sciendum, quòd dum sulcauimus flumen Subsolano uecti sumus: & is locus ubi iecimus ancoras, multo angustior erat ostio fluminis, & mea sententia latitudine miliarium non excedit, in eúmque complusculi fluuii exonerant. Vbi itaque applicuimus ad id loci, decreuimus mancipium nostrum (quo interprete utebamur) cum Nigrita, quem prius conciliauerant nobis munera & blanditiæ, ad principem mittere Batimausam, quem perpulchro munere donauimus. Id erat munus tunica quædam sericea, contexta more maurico: nos tunicam interiorem appellamus, siue camisiam: instituimúsque Turcimanum, ut munus his uerbis exornaret: Nos uidelicet huc contendisse, ut fœdus & necessitudinem eximiam nomine regis Portugalliæ, siue Lusitaniæ secum iniremus, uelléq; commercia exercere, ubi sibi complacitum fuisset: & si nostrarum rerum egeret, eis æque ac suis uteretur, nostrum regem nusquam defuturum, ut illi morem gereret usquequaque: aliáque quamplurima adiecimus, quæ sciens prætereo, ne surgat opus in Iliada magnam. Profectus est itaque mancipium Nigrita comite: & ut breue faciam, principi nostro nomine cuncta exposuit. Quo effectum est ut maximam cum principe amicitiā conflauerimus, permutauimúsque plurima. Dedit enim pro nostris mercimoniis mancipia, & auri quidpiam: aurū tamen ibi infra famam nominis reperimus, utpote qui audiueramus regionē huiusmodi scatere auro plurimo. Inuenitur quidem aurum: uerum magni penditur ferè ut apud nos: sciunt rem præclarā esse, licet cum rebus minimis permutent: quæ si à nobis considerētur, sunt profecto uiles: apud eos tamen sunt in pretio non mediocri. Id efficit regionū uiuendi uaria consuetudo, ibi etiam stetimus ad dies ferè quindecim. Interea ibant cateruatim Nigritæ ad classem nostram, loco miraculi nostra & nos ducentes: nonnulli ut permutarent sua: alii ut rem non uisam prius conspicerent: accedebant aliqui, ut fusaras uenderent, id est genus mercis cotonum, & eius filum, & tunicas ex eodem: hæc erant multiiugi coloris, ut sunt punicei & albicantis, necnon uermiculati coloris. Ferebant & feles propè omne genus: quandoquidem ea regio scatet animalibus huiusmodi, uendúntque pretio uiliori, ut puta marchetis decem, non tamen ipsa pecunia: ignorant enim omne genus pecuniæ: uerum re quapiam, quæ decem marchetorum pretium non excedat pro fele quolibet. Adducebant & alia quamplurima, ut sunt pelles felium, & castoreum, & id genus alia dabant unciam castorei, id est muscati, pro re pretii marchetorum quadraginta, uel ad summum quinquaginta: non tamen pondere aliquo permutabant: nam omne genus ponderis nesciunt: uerum si res data spectetur, unciæ pondus

expleret

expleret. Ferebant inter alia cariotas, id est, dactylos palmarum fructus, & fructuum genera omnia. Ex his nonnulli syluestres erant, non tamen insuaues: ego tamen his abstinui metu profluuii corporis: soluunt enim mirum in modum aluum. Itaq; ibat ad nos quotidie frequens hominum turba, nec idiomatis unius: uarium erat linguarum genus, nec desinebant uecti cymbis suis (almadias uocãt) ultro citróque commeare flumen sulcantes, traiicientes de loco ad locum, modo huc, modo illuc uecti, ut apud nos in quibusdam fluminibus est uidere, ut puta Lugduni Galliarum urbe in Arari flumine placidissimo: uerum omnis eorum nauigatio remigiis absoluitur: his mirum in modum stantes naues impellunt: utrinque in puppi plus remigum maior est numerus, modo hinc, modo illinc, ut medio æque utrinque librata nauis incedat, in neutram partem magis declinans. Stantes itaque remigant, ui lacertorum nullis inhærentibus remigiis. Verum sic fabricantur remigia. Habent lanceam longitudinis passus unius & dimidii, in cuius summitate alligant asserulam quandam teretẽ, uti nos in mensa utimur pro patinis, cum loco argenti uel stagni ligna succedunt, frugalitate, uel potius pauperie suadente: hoc instrumento nauigant, & quidem citatissime: almadiæ suæ à latere semper littus haudquaquam deserentes, sinítque ibi paruorum amnium ostia complura, quæ exonerant in mare: his se committunt tutius, nec multum ab regionibus suis recedunt, ne ab suismet Nigritis corripiantur, & captiui facti demum pro mancipiis uendantur Christianis. Dum itaque illic mercamur cum Nigritis, ægrotare nostri cœperunt febre adrapida & calidissima: propterea ut nostris consuleremus, protinus illinc soluimus, rursus ad ostium dicti fluminis reuertentes.

De syluestribus elephantis, & quomodo capiantur.

Cap. XLIII.

DE REBVS huius regionis quæ referri possunt à nobis, qui eas uel subiecimus oculis, aut à fide non indignis accepimus per id tempus, quo illic fuimus, de fide ipsorum potissimum auspicabimur. Idola igitur summopere colunt ritu multiplici, fidem non mediocrem fascinationibus adhibentes: patrant & alia innumera dæmone suadente: deum tamen norunt, licet cognitum non obseruent: alii Mahumetem spurcissimum uenerantur, & hi ut apud nos AEgyptii populi uagantur extra solum patrium: & in primis apud Mauros degunt: incolæ uero regionem non excedunt suam. Viuunt ut Nigritæ regni Senegæ prædicti, & ferè eisdem cibis aluntur. Id plus habent, quòd orizam uberius ibi legunt: quoniã in regno Senegæ non nascitur. Vescuntur canibus, quod nusquam alibi comperimus. Vestiuntur cotoninis: at Nigritæ ferè in uniuersum nudi incedunt: nam apud illos maior est cotonorum copia. Mulieres uniformem habent habitum: prius tamen quàm adolescant, corpora compungunt stigmatibus nõnullis, quæ igne inurunt, ut perpetuò remaneant. Notæ huiusmodi præsentant ornatum quendam factum in sindone opere polymito ex serico contextum, coloris multiplicis. Plaga est admodum torrida: & quanto accedunt magis ad Austrum, eo plus sunt exustiores: & cum primis secus flumen calor grassatur eximie ob arborum frequentiam: Nam æstus ubi exhalare nequit, urget magis. Arbores uero ibi sunt tantæ magnitudinis, ut earum ambitus sit pedum XVII, licet eminentia

altitudinis non quadret magnitudini: non enim altius tolluntur quàm pedes XX, cariosæ sunt tamen, & sine senecta, ut euenit annosis arboribus, siue carie quapiam commaculatæ erant & corrosæ. Aiebant etiam incolæ multo eminentiores arbores in regione huiusmodi esse: faciúntque hæ arbores, ut non difficulter credamus terram illam feracissimam fore: quoniam ubi arbores adolescunt in tantum incrementum, regio haud dubie non potest esse non irrigua. Fert etiam hæc regio elephantes, sed syluestres, neque ibi cicures fiunt aut domantur, ut alibi gentium. Vidi ego aliquando quatuor ex huiusmodi nemus egredientes, quos ubi sum è naui speculatus ego & socii complusculi, exiliuimus è naui contendentes ad eos: qui ubi nos conspexere, mox nemori sese dedidere. Vidi & exanimatum elephantum, quem occidi iusserat princeps quidam dictus Gnumimensa, in gratiam meam. Is princeps accola est ostii fluminis Gambræ, & profectus est uenatum concomitantibus compluribus Nigritis, biduo ferè continuo. In hoc igitur uenatu oppetiit prædictus elephas. Pedites exeunt ad uenationem, arcubus & machæris armati, & sua arma omnia illinunt ueneno præsentaneo. Nec id uos lateat, hos populos elephantos in nemoribus uenari, ubi cœni plurimum cernitur: Nam id genus animalium suapte natura ut sues in cœno uolutantur creberrime. Hi itaque Nigritæ pone arbores delitescunt, ac prætereuntibus elephantis sagittas & uenabula infigunt, saliúntque miro modo de loco in locum, ab una arbore ad aliam, donec feriant elephantum: qui cum maxima mole prægrauetur, nequit insidiantis ictus uelocissimos deuitare. Si tamen id tentarent in locis apricis & patentibus Nigritæ, in eis potissimum ubi nullæ uisuntur arbores, non euaderent profecto uires elephantorum: quandoquidem nullus hominum tantæ pernicitatis inuenitur, quem mox elephas non comprehendat etiam non currens, sed gradatim incedens: id efficit animalis uasta magnitudo, & ubi usu euenit, ut irato omine elephas in agris patentibus hominem sit consequutus, non euadat quidem: nec aliter lædit quàm promuscide: manum appellant. Hac itaque homines corripit circumamplexu, & adeo iacit in sublime, ut sæpenumero correpti hoc modo prius efflent animam, quàm terram contigerint. Hæc elephantis promuscis non multum absimilis labro suillo. In hoc differunt, quòd huic ea est uolubilis ad nutum, ut modo uibret, modo pro libito retrahat. Id à complusculis Nigritis accepi: non efferantur tamen, nisi prouocati: nec hominem lædunt, nisi prior iniuriam intulerit ipse. Vidi ego aliquando illic occisum elephantem perquam mediocrem, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat: eminebant ad duos palmos: uerum palmus contectus carne maxillæ immergebatur, ut totus occultaretur, ut sunt aliorum radices dentium: & quoniam eorum senecta dentibus cognoscitur, aiebant argumẽto dentium amplitudinis feræ despicabilis, ipsum haudquaquã annosum fore, si conferatur cum aliis proceribus, quorum dentes tantæ sunt magnitudinis, ut uicem postium suppleant, & pro palis sepes muniant, teste Plinio: & ut ipsi referebant, nonnullis eò amplitudinis crescunt dentes, ut duodecim palmorum mensuram excedant: & licet præfecerim, hunc elephantum, si spectentur cæteri, minime fuisse conspicuum: erat tamen tantæ proceritatis, ut unus plus carnium haberet,

quàm

quam tauri quinque noſtri. Donauit me igitur hoc elephanto princeps eo pacto, ut tantum carnium aſſumerem, quantum libuiſſet, reliquum uero uenatoribus impartirer: quoniam illi in cibatu elephantos gratiſſimos habebant. Inuitabar propterea identidem ab eis, ut & ego carne huiuſcemodi ueſcerer. Iuſſi igitur partem animalis concidi in fruſta, & ad claſſem deferri meam, móxque ahenis excoqui ſubiecto igne. Alii aliam partem torrebant, perinde ut & elixum & toſtum comederim: non quidem uoluptatis, quæ nulla erat, ſed experientiæ cauſa, ut iactare poſſem me aliquando eſitauiſſe eas carnes, quibus conterranei nunquam ueſci conſueuere, hæc ſumma eſt, carnibus uidelicet huiuſmodi me minime delectatum fuiſſe. Inſuauis eſt guſtu & aſperrima, duráque nimium. Tuli etiam ad claſſem promuſcidis partem, id eſt manus elephantis: euulſi etiam ab eo pilos, qui nigricabant, & quaſi duorum palmorum menſuram excedebant, erántque amplitudinis haud contemnendæ. Hos igitur, & carnis nonnihil in Hiſpaniam detuli, & omnibus principem Don Hurich prænominatum donaui, qui hæc omnia loco præclari muneris excepit, ueluti rem nouam, & hominibus regionis illius hactenus incognitam: nam hunc principem delectabant eximie, quæ ab remotioribus partibus orbis deferebantur: & in primis obſeruabat uir princeps, ut earum rerum fieret perticeps, quæ opera ſua & diligentia comperta fuiſſent.

De tibiis elephantis, & cabalino piſce,
Cap. XLIIII.

NOVERITIS igitur, elephanti pedem teretem eſſe inſtar pedis equi obrotundum circumquaque, uerum ex callo nigerrimo ampliſſimóque, ínque pedis callo ungulæ quinæ in una parte pedis: ea uidelicet quæ proximior eſt plantæ: nam ſingulæ ungulæ groſſoni argentei menſuram haud excedunt: licet parui elephantis occiſi pes eſſet: uerum planta pedis eius unius palmi & medii excedebat latitudinem, pro quadrata qualibet parte: quoniam, ut præfeci, pedes habent obrotundos, ut ſunt apud nos lignei aſſerculi, quibus in menſa uiri frugi utuntur: Galli tranſciu, nos talieros ſiue orbes appellamus. Donauit me præfatus Nigritarum princeps pede elephantis alio, cuius planta menſuram trium palmorum ſuperabat: id egomet ſum metitus aſtantibus compluſculis, eandémque latitudinem omni ex parte habebat. Donaui igitur principem rurſus hoc pede, & dente palmorum duodecim, mire à natura exornato. Hæc itaque omnia princeps prædictus ceu rem præclaram mulieri duciſſæ Burgundiæ dono dedit. Nec eſt quod credant aliqui elephantũ non habere plicatiles tibias: quoniam falluntur plurimũ: nam plicant genua ut cætera animalia, & pro libito humi ſe proſternunt, & ſurgunt cum libuerit, contra quorundam opinionem. Flumen itaq; Gambræ, & eius regionis complures omnes calcatricem nutriunt, & in primis piſcem miræ naturæ, inſtar uituli marini, ni caput equinum haberet. In hoc tamen uitulum marinum imitatur, quòd uidelicet modo aquaticum, terreſtre modo eſt animal, utroque elemento uiuens: uaſtum corpus habet, ut bos fœmina quæpiam: licet crura ſint multo graciliora: biſulcos habet pedes, & ut dictũ eſt, caput non abſimile equo: dentes duos habet, hinc & hinc proeminentes, ut eſt uidere in apris: ſúntque hi dentes tantæ magnitudinis, ut duorum palmorum

impleant mensuram. Egreditur interdum hoc animal flumen & terras petit, ut quadrupedia: nec alibi quàm hic huiuscemodi piscis inuenitur. Apud eosdem Nigritas reperiuntur uespertiliones & noctuæ magnitudinis trium palmorum, & multiplicia auitiorum genera, quæ præsertim à nostris non mediocriter differunt. Sunt & innumeri psitaci, & pisces complusculi nostris prorsus absimiles cum gustu, tum etiam forma: in cibatu tamen haud insuaues.

De flumine Casamanse, & capite rubro. Cap. XLV.

EFFECIT igitur nostrorum aduersa ualetudo, sicuti retuli in superioribus, ut operæpretium fuerit mox ab regione principis Batrinense abire: quare illinc soluentes, breui flumen euasimus. Cum igitur superauissemus flumen dictum, & annonæ omne genus plurimum nobiscum haberemus, uisum est fore laudabile, si ultra dictum flumen uela faceremus: ad id accedebat maior solito securitas, utpote qui ternas naues habebamus: & dum hæc tractamus, quadam die circiter diei horam tertiam uela dedimus felicibus uentis: quia uero uix euaseramus sinum Gambræ, & ab ea parte continentis, qua dominatur Notus siue Auster, mare sæuiebat magis, nos Occidentem uersus Zephyro proueheba-mur abeuntes à continente: terra tamen quam deseruimus, erat æqualis admodum, & innumeris scatebat arboribus: uerum ubi altum tenuere rates, mox apparuit angulus quem dicta terra faciebat, haudquaquam dignum memoratu, cum in eo nihil foret conspicui: & id pro comperto habuimus: ilico ultra dictam frontem instar anguli omnis littoralis plaga nobis sese uno intuitu præsentabat. Nauigabamus igitur discedentes ab ea quantum poteramus: quoniam allatrabat eam undabundum ac atrox mare introrsus ad quatuor miliaria. Certiores de hac re nos reddebant duo homines in prora speculæ fungentes officio, necnon alius in celso nauis malo, qui prædicebat scopulos, & alia discrimina maritima, ut sunt breuia & syrtes, & in mari terras ab aquis desertas aliquando, sicas appellamus. Interdiu solum adnauigabamus, uix uela facientes, ne in scopulos incideremus nolentes, noctu semper pauentes custodem habebamus uigilem: ibant nostræ celoces continenter, id est, mox post alteram altera, iactis sortibus, quis præcedere deberet: nam quisque alium præmittere uoluisset: uerum ne quis ferret grauatim frequentius quàm cæteri subire pericula, alternatim id præcedendi officium nauabamus. Igitur à latere regionis prædictæ iter facientes, ita tamen ut terram conspicaremur usquequaque, die tertio postquam illinc solueramus, peruenimus ad ostium fluminis cuiusdam non mediocris, quod patebat quingentis ferè passibus: & procedentes quasi ad occidentem mox reperimus paruum sinum quendam: ubi ancoras iecimus, cum iam aduesperauisset. Cum uero illuxit, uela dantes uentis, dum insinuamur nonnihil cedentibus terris, ecce ostium alterius fluminis, quod magnitudine cum illo Gambræ fluuio propè contendebat: in cuius ripis utrinque arbores conspiciebantur innumeræ: & quoniam uisa est plaga ferax, illi appropinquare decreuimus. Ostio igitur applicuimus, & quisque nostrũ cymbas emisit suas, necnon & Turcimanos, qui & interpretis & exploratoris uices supplebant aliquando, prout & tempus & loca exigebant. Hos igitur emisimus, ut terram & mores hominũ ac flumina,

flumina, & siquid ultra dignum erat scitu, explorantes nobis referrent. Profecti igitur, & dicta exequentes rediere, id noui afferentes, flumen uidelicet uocari Ra. ditionem esse principis Casamãsæ Nigritæ qui interiora fluminis incolebat ad triginta miliaria: uerum principem domo per id tempus abesse, & bello uacare contra uicinum regulum. His itaque cognitis, die sequenti illinc abiuimus. Nec præteribo sinum hunc Casamansam abesse à sinu Gambræ ad leucas ferè XXV. quæ miliaria centum efficiunt.

De fluminibus ibidem repertis, & gentibus.

Cap. XLVI.

CVM à flumine memorato recessissemus, littori semper inhærentes, ad quoddam caput deuenimus, nostra sententia à prædicto flumine distans miliaria XX. & id caput eminentius est nonnihil si terræ circumadiacenti cõferatur: & quoniam in fronte præferebat terram rubram, Caput rubrum nuncupauimus: & rursus superato Capite, nauigantes deuenimus ad ostium alius fluminis patens nostro iudicio iactu arcus, quod prætereuntes ibi nihil immorati, sinum sanctæ Annæ appellauimus, & persequuti iter nostrum, peruenimus ad flumen aliud haud impar illi sanctæ Annæ, & hoc sinum nuncupauimus sancti Dominici. Is abest à Capite rubro miliaria fere LX. Illic abeuntes nauigando semper à latere post unius diei nauigationem deuenimus ad uastissimum cuiusdam ingentissimi fluuii ostium, quod primo conspectu censuimus sinum esse quempiam. Verum quoniam altrinsecus conspiciebantur arbores innumeræ Austrũ uersus præsertim, flumen esse cognouimus: nam ostium fluminis patebat ferè miliaria XX. Triuimus igitur tempus traiiciendo dictum flumen, & ad ulteriorem ripam deuenimus: mox apparuere insulæ quædam. Decreuimus propterea illinc prius haud quaquam soluere, quàm de regione comperti aliquid habuissemus. Iactis itaque ancoris, stationem inibi fecimus nostram: & ecce sequenti mane almadiæ duæ ad nos citatissimo gradu contendebãt, quas ut uidimus, pauere cœpimus, & resumptis animis, ad arma concursum est, ut si forte uenissent uim illaturi, non inermes deprehenderemur: non prius tamẽ appropinquauere nobis, quàm erecta hasta quapiã, cui adligauerãt sindonem albam, ut securitatẽ accedendi peterent. Signo huiusmodi hoc uiso, & nos idẽ dedimus concordiæ signũ: quo conspecto Barbari accessere propius, & in primis maior almadia celoci meæ appropinquat, nósque lumina nusquã deflectentes contuebãtur, uiros albos admirati, nauésq; nostras mirari non desinebãt, malúmq;, & antẽnam, res illis incognitas conspectabant prope stupidi. Quare percupidus ego noscere gentẽ, & ad mutua colloquia descẽdere, monui mancipia nostra, ut compellarent hos Nigritas. Verũ lusere operam loquendo, quoniã nusquam nostrã linguam intellexere, minúsque nosipsi eos intellexeramus: quod summopere displicuit. Illinc igitur soluimus, ubi sciuimus nos terere incassum tempus: decreuimus conducibilius fore, si gradũ referentes ultra non progrederemur: quandoquidẽ quanto magis ulteriores plagas adiuissemus, tanto minus eorum idiomatis capaces eramus, nulláq; commercia sperabamus, ubi sermonis mutui copia non dabatur, reluctante natura. Hæsit itaq; cordi nobis regredi, & lares patrios repetere: non prius tamẽ illinc abiuimus, quàm merces nonnullas cõmu-

tauerimus biduo in ostio fluminis commorati. Vidimus etiam ibi Septentrionē prope terram contingere, adeo deprimebatur. Deprehendimus etiam ibi naturæ quædam pugnātia, quæ nusquam comperimus, ubi Christiani degunt, aquā uidelicet crescentem, decrescentémque decremento, auctúque imparibus. Nam Venetiis, & alibi gentium, mare flat horis sex, & in totidem reflat, id est, crescit & decrescit paribus spatiis. Illic uero increscit mare horis quatuor, & idem decrescit horis octo, ídque fit impetu tanto, ut non sit satis existimare an res credulitatem omnem superet, adeóque mare sæuiebat, ut tribus ancoris iactis, ex prora irreuocabili ferè pondere, ne sic naues sisti satis poterant: & usu aliquādo euenit, ut atrox tempestas eò discriminis nos adduxerit, ut ui coacti fuerimus uela facere non sine discrimine uitæ, quoniam maior feruor & æstus procellosi maris erat quàm uis uentorum.

Quomodo illinc soluimus ob id quod idioma nesciebamus. Cap. XLVII.

ABIVIMVS itaque ab ostio huius uasti fluminis, ut rediremus Hispaniam, iter facientes per has insulas, quæ à continēte per miliaria fere triginta absunt, hæ enim sunt numero quatuor: duæ maiores incoluntur à Nigritis, soli sunt non inæqualis, nec eminentis: uerum depressi admodum: ínque eis arbores magnæ proceritatis: nulla etiam ibi sermonis commercia fuere, quia alter alterum haud intelligebat. Inde igitur soluentes, uersus patriam contendebamus, quò deo miserante breui peruenimus laboribus innumeris superatis.

LIBER SECVNDVS NAVIGATIONIS ex Vlisbona usque Calechut, Traductus ex idiomate Lusitano, in Italicum sermonem. Cap. XLVIII

QVICQVID ego uidi accepíque ab aliis per id tempus, quo eas partes adiui, id totum retuli in superiore tractatu: uerum post me easdem partes adiuere complusculi, & comprimis Portugallenses, qui orbis explorandi causa ab eorum rege ex composito missi fuere: nam fato iam functus, suo principi infanti Don Hurico rex Lusitaniæ celoces duas expediuit, duce Petro Sinzia alumno præfati principis: huic princeps iussit ut totum latus Nigritarum excurreret, & nouas regiones adiret. Hunc igitur Petrum classis præfectum concomitatus est adolescens quidam, cum quo mecum maxima intercedit amicitia, quíque dum peragraui easdem partes, amanuensis meus fuit. Cum itaque redirent præfatæ celoces, ego Aloysius Cadamustus concesseram eò loci, qui dicitur Lachus, non longe à Sacro promontorio Lusitaniæ, aliter dicitur Caput sancti Vincentii. Dum igitur illic agerem, ecce dictus Petrus præfectus classis & amicus ille meus diuerterunt in ædes meas, qui abs me amice excepti, omnem suam nauigationem sedulo exposuere, locáque, & quibus nomina indidissent haud reticuerūt, explicantes singula ex ordine, prout in sequentibus mox colliquescet, & in primis sunt orsi à sinu Magno, quem nos adiueramus.

Primo

Primo loco itaque dictus amicus referebat se lustrauisse duas memoratas magnas insulas, quas cultas esse asseuerabat, & in primis ad alteram illarum propius accedentes, cum incolis Nigritis colloquuti sunt, licet alterum alter haud intellexerit: uisere tamen eorum domos, quæ sunt mapalia, id est ex paleis humiles casæ, pastorales domos appellamus, inibíque colossos & statuas ligneas idolorum comperere, quibus satis ac super cognouere eos idolorũ seruituti esse addictos. Vbi igitur nihil consequi ab eis potuere linguæ difficultate, illinc abiuere iter suum persequuti à latere semper, donec deuenere ad ostiũ cuiusdam magni fluminis, quod, ut aiebant, patebat longitudine trium uel quatuor miliariũ, aiúntque dictum flumen abesse à sinu Magno, cuius meminimus, miliaria ferè quinquaginta, per latus semper: affirmabátque dictum sinum uocari de nomine cuiusdam reguli dicti Besegne, cuius regio adiacet dicto fluminis ostio. Denique abiuimus à fluminis prædicti ostio, à latere semper maria sulcantes, quoad peruenimus ad quoddam Caput, quod Verge appellant, cuius plaga asperatur montibus, non tamen multum attollitur, distátque eorum sentẽtia, flumen prædictum à Capite huiusmodi miliaria fere centum & quadraginta. Súntque in his montibus arbores prope innumeræ, sua uiriditate uoluptatem contuẽtibus etiam eminus afferentes: proceræ igitur sunt, & conspicuæ admodum.

De Capite Sagres, & aliis tribus, ac de nominibus ingentiũ fluminũ. Ca. XLIX

SVPERAVERE igitur dictum Caput Verge, à latere semper nauigantes itinere miliarium LXXX. Et ecce aliud Caput apparuit eminentius eis omnibus, quæ unquam uiderant ipsi, nam tollitur in sublime supra omnem æstimationem, & acuminatur instar adamantis, scatétque multiiugis arboribus, huic nomen indidere Sagres, in memoriam eius arcis, quam in fronte promontorii Sacri princeps infans beatæ memoriæ condi iussit, quam appellauit Sagren. Hanc Lusitani Caput Sagres de Signea appellant, addebántque naucleri memoratos populos idolorum latriæ plurimum uacare, argumento imaginũ lignearum, quas colunt impense, nec prius discumbunt cibum sumpturi, quàm dapes obtulerint suis idolis. Sunt nigri, & ferro candente notas & stigmata inurunt corpori, præsertim in fronte: hi tamen citius in subcinericium colorẽ inclinant quàm in nigrũ: pro subligariis, quibus pudẽda contegunt, libris utuntur arborũ, cætera sunt nudi, arma habẽt nulla, quia ferro carent. Viuunt oriza, melle ac leguminibus, fabis uidelicet & fasiolis nostris non absimilibus, licet elegantioribus, carnibus uescuntur uaccarum, caprarúmque: non tamen ad satietatem, quoniam nec huiusmodi abundant. Et ultra dictum Caput aiunt esse duas insulas perquam mediocres ob angustiam illarum incultas: altera illinc miliaria sex, altera octo distat, scatent tamen arboribus: habent etiam illius fluminis accolæ almadias quasdam instar nostrarum maximas, his maria sulcant, hæ enim sunt triginta uel quadraginta hominum capaces: stantes remigãt, ut præfecimus: aures habent circunquaque terebratas foramine multiplici. In his foraminibus appendunt anulos aureos, ut olim margaritas AEgyptii: ferũt etiam appensos anulos naribus, quos haud quaquam detrahunt, nisi cibum sumpturi. Itidem agunt & fœminæ: id plus habẽt mulieres principum & optimatum, quòd perforata circunferunt labra. I'nque eis condalia, anulorum genus, ut alii Mauri gerunt, adimúntque pro arbitrio, & id est principatus uel magnæ

claritudinis specimē præclarum. Vltra dictum Caput Sagres ad miliaria ferè XL, inuenitur alius sinus dictus nomine sanctus Vincentius, cuius ostium patet ferè miliaria quinquaginta, secus latus prædictum. Est alter sinus dictus Viridis, magnitudine excedit signum sancti Vincentii. His fluminibus & sinibus indidere nomina Lusitani nautæ, quos rex Portugalliæ eò miserat explorādi orbis gratia. Regio est tota implicata montibus, unde & amnes, & parua flumina complusc ula deriuantur, reddúntque irriguam terram, nec peragratu est difficilis. Vltra dictum sinum Viridem ad miliaria circiter CC & quatuor aliud Caput apparet quod Lætum appellarunt, ob apricitatem regionis, quæ à dicto Capite auspicatur. Post hoc caput mons est eminentissimus, totus arboribus consitus iugiter uirentibus. Superato dicto monte introrsus mare ad octo miliaria uisuntur insulæ quædam paruæ, quarum maior ambitu patet miliaria quasi duodecim, hanc Syluestrem appellarunt, montem Leonem dixere: huic succedit ima, sed patens regio tota harenis strata, ut plerunque in littore maris est propter fluxum & refluxum iactabundi sali. Cum uero præterirueris montana Leonis, mox fluuius labitur ingens, cuius ostium circuitu patet miliaribus fere tribus: hunc fluuiū Rubrum appellarunt, ducti hoc argumento, quòd terra erat rubra, & in eundem colorem aquæ, quæ solent esse cerulei coloris, inclinabant: huic flumini adiacet promontorium, quod de nomine fluminis nuncuparunt, eisdem moti causis. Contra autem dictum promontorium uisuntur duæ insulæ pari nomine nuncupatæ, & inde Septentrio uisitur, non plus distans à mari quàm hominis mensura, adeo ut uideatur contingere aquas. Distat autē ostium prædicti Rubri fluminis ab hac insula miliaria quasi decem. Superato monte Rubro tellus se sinuat admodum aquis impellentibus, & fluuius ingens, quem appellarunt sinū sanctæ Mariæ niuis, quoniam ea die quæ est Virgini beatæ celebris, quia in exortu Canis, cum candens sidus dominatur plurimū, conspectæ fuere niues, fluuius huiusmodi repertus est. Ab altera parte fluminis est frons quædam è regione, cuius paulum introrsus mare est quædam insula, ubi mare harenam emittit, & efficit breuia innumera, éstque procellosum admodum, ob montes adiacentes, & exonerantes in id fluuios, propterea insulam dixerunt Scamnorum, quoniā sic egestæ harenæ referunt scamna, & abacos, ut dictum est abunde superius. Vltra dictam insulam eminet Caput magnum, cui nomen diuæ Annæ indidere, quoniam ea die est repertum. Abest autem promontorium huiusmodi à dicta insula miliaribus XXIIII.

De flumine Palmarum, & aliis compluribus.

Cap. L.

VLTRA itaque dictum flumen sanctæ Annæ ad miliaria ferè LXX per latus inuenitur aliud flumen, cui ob copiam palmarum nomen à palmis inditū est: ostium autem huius fluminis licet uaste pateat, est tamen repletum harenis, & breuiis, quæ quasi inaccessum ipsum faciunt, quoniam non superatur absque magno discrimine. Item abest Caput sanctæ Annæ ab hoc flumine miliaribus prope LXX, totúmque littus est aridum, & nullius ferax, licet pateat plurimum. Ibi etiam inuenere aliud flumen, quod appellarunt Sinum fluminum, argumēto, quòd quando repertū est id flumen, conspexere innumeros amnes, & aqua-

rum decursus incolarum arte factos. Supra dictum flumen ad miliaria XXIIII, per littus semper, caput quoddam inuenitur, & in mare multum eminens, inq; eo mons peraltus : hoc promontorium appellarunt Caput montis. Vltra quod progrediendo ad sex miliaria, inuenitur aliud paruum Caput, neque eminens, & in eo paruus admodum mons, quem Cortesium nominarunt. Ibi igitur collucentes ignes quamplurimos uidere, præsertim super arbores, & in littore uasto : nam hos accenderant incolæ regionis, ut eminus nos ueluti è specula conspectarent: erant enim illis nostra nauigia hactenus incognita. Superato dicto Capite, secus littus nemus condensissimum conspicitur, cuius arbores maris aquas obumbrant, adeo ipsi mari adiacent. Post hoc nemus apparuere quædam almadiæ, & in qualibet illarũ uiri tres nudi, qui pro armis clauas quasdam gerebant: nam hæ clauæ referebant suo modo tela: habebant etiam cultellos paruos in manu, & clypeos duos, arcus uero tres. Hi igitur celoci appropinquauere, auribus & naribus perforatis, alii habebant dentium humanorũ torquem collo dependentem: hos compellare & alloqui uariis interpretantibus mancipiis cœpimus: uerũ licet Turcimani nostri forent Nigritæ, & uarias nossent linguas, nusquã tamen consequi potuere, ut mutuo se intelligerent: & quanuis alter alterũ intelligere nequiuerit, tres tamen ex illis ingressi sunt nostras celoces, quorũ unum cepimus ducendum ad principem, quoniam rex iusserat, ut quoties euenisset, ut ultra progredi nauigando complacitum nobis non foret, ex ultima regione quam adiuissemus, uirũ quempiam ui uel amore abduceremus. Vt itaq; dicto principis pareremus, hunc ui abduximus Vlisbonam, quem alloquutus est mancipiorum Nigritarum genus multiplex. Sunt enim Vlisbonæ propè ex omni genere mortales complusculi : propterea sperabat princeps se abductum uirum per diuersa mancipia posse de rebus nouis percunctari. Cum igitur tentassent omne genus linguarum, ut captum Nigritam intelligerent, uicissimque intelligerentur, nullus unquam est id consequutus, præter fœminam Nigritam, quæ addicta erat seruituti cuiusdam patricii Vlisbonensis. Hæc itaq; uirum huiusmodi intellexit, & mutuo fruebantur colloquio : nec est consequuta decus huiusmodi idiomate proprio, uidelicet patrio, uerum lingua quadam media, quam uterque probe callebat. Igitur interprete fœmina huiusmodi nihil noui habuimus, præter id, quod in ea regione unde abduxeramus uirum hunc, unicornes uiui reperiebantur, & aliæ res quamplurimæ. Quare cum dictus princeps hominem domi tantisper habuisset, donec uir edoctus est res regni sui præclaras, denique decreuit eum missum facere, prius datis homini nonnullis muneribus, quæ ipse petierat. Expedita itaque celoce iussu principis, hic Nigrita patriæ restitutus est honorificentissime. Vltra igitur hunc locum unde abduxeramus uirum huiusmodi, nemo est adhuc progressus usque ad eum diem quo ego solui ab Hispania, qui fuit M.CCCCXCIII mensis Februarii primus. Cæterum nemori prædicto nomen est inditum sancte Mariæ finis. Nec id prætermiserim, quòd die septima dum redirem secus littus nauigans, uidi Caput Album, quo postera die superato circiter meridiem in mari apparuit belua immanissima, habens effigiem piscis, quæ in nos gradu citatissimo contendebat : hæc à nobis in prora existentibus conspecta est ilico, quam ut uidimus, cœpimus trepidare, quippe

qui uaſtiorem nuſquam uideramus. Ibat igitur belua huiuſmodi tanto impetu ac fragore, celſõue capite, ut nos perterrefaceret plurimum: quare in re ſubita præſentaneum cepimus conſilium: decreuimus propterea nobis fuga conſulere. Datis itaque uento uelis quàm celerius potuimus, altum petentes, euaſimus diſcrimen deo fauente. Præuentus eſt ergo piſcis huiuſmodi ſpatio unius miliarii: nec propius acceſſit: tunc eſt à nobis conſpectus ad regulam, nam diligentius formam beluæ conſiderauimus. Cum enim caput ſupra aquã efferebat, uidebatur alas quaſdam habere inſtar alarum molendini, quod uento circumagitur, ubi non adeſt aquarum copia. Ob id, noſtra ſententia, uiſa eſt belua non minor liburnicis, id eſt, galleis noſtris. Quam ob rem Hiſpani omnes qui aſſueuere magnis nauigationibus, fatebantur ingenue, nunquam uidiſſe atrociorẽ uaſtiorémue beluam, quam tantopere formidauiſſent: licet innumeras uidiſſent balenas. Confeſſione igitur eorum hæc belua balenam ſuperat magnitudine.

De digreſſu & regreſſu Luſitanarum nauium.

Cap. LI.

NAVES igitur quas miſit ſereniſſimus rex Portugalliæ, hæ fuere, primo tres, quarum duæ doliorum XC capaces erãt, baloneros appellant, aliæ uero doliorum L. poſtremo nauem onerariam mediocrem, que annonam omne genus uehebat. Hæ igitur omnes ferebant homines ſupra centum & octuaginta. Soluere enim ab Vliſbona nona Iulii M.CCCCXCVII duce Vaſco de Ghimam. Decima uero Iulii M. CCCCXCIX nauis quæ tulerat dolia L, Vliſbonã rediit: præfectus uero claſſis ad quandã inſulam Capitis uiridis applicuit, ut germanũ ſuum, qui graui ægritudine adflictabatur, in terram exponeret. Altera naui retenta doliorum XC capace, aliam uero combuſſit uirorum penuria, & alterã quæ uehebat annonam, rogo demandauit, quoniam etiam digreſſuri domi decreuerãt, ut ea non rediret.

De Melindæ regno, & de urbe Calechut, ac aliis compluribus locis.

Cap. LII.

CVM ITAQVE rediremus domum, erant nobiſcum homines circiter quinquaginta quinque, qui multiplici genere morborum adflictabantur: aliis & ora, & fauces morbus corripuerat, aliorum crura ac genua, tabe, ſanie, uel adrapido dolore labefactauerat iugis ægritudo. Nouas igitur regiones plus ſolito adiueramus ad leucas ferè octingẽtas. Vltra uero compertam regionem, ubi Caput bonæ ſpei uſque ad cognitam plagam tempore regis Don Ioan. ſuperarúntq; dictũ Caput ſpei leucis ferè ſexcentum, à latere ſemper populi ſunt Nigritæ: & peractis dictis ſexcentum leucis, mox apparuit flumen ingens, cuius in oſtio eſt frequens uicus Nigritarum, qui quaſi eis Mauris ſubiiciuntur, qui introrſus degunt, Nigritis bella inferunt aſſidue. Dictum flumen auro ſcatet ingẽtiſſimo, ut referebant accolæ fluuii: rogabant nos propterea, ut illic nouam lunã opperiremur, & pro mora pollicebantur auri plurimum. At præfectus claſſis ſiſtere gradum noluit, ſed progredi celerrime cupiebat. Progreſſi itaque ad leucas trecentas quinquaginta, nacti ſumus urbem circundatam muro, cultámque à populis, Indis haudquaquã abſimilibus, domus ibi ex lateribus & calce pulcherrimæ, ritu maurico. Appulimus tandem his oris, & à rege Mauro perbenigne excepti

excepti ſumus, à quo conſequuti fuimus itineris ducem, pilotum appellant. Traiecturi eramus ſinum quendam, cuius naturam ignorabamus: urbs Melindæ appellatur, in ingreſſu oſtii ſinus ſita eſt, quem ſinum altrinſecus Mauri innumeri uicatim accolunt. Is igitur pilotus linguam Italicam probe nouerat. Superauimus igitur ſinum traiectu leucarum ſeptingentarum: & tandem deuenimus ad urbem Chriſtianorum pergrandem, quæ magnitudine ſuperat Vliſbonam, Calechut appellant, cuius ſinus frequens eſt urbibus, & oppidis Maurorum: & in capite ſinus ſunt quædam anguſtiæ maris, ut dicimus ſtrictum Romaniæ. Superatis his anguſtiis, aliud mare occurrit, id eſt, ſinus, mare Erythræum appellant, ſiue Arabicum: & ab hoc latere domus ſceleſtiſſimi Mahumetis abeſt itinere trium dierum, Mecha dicitur, ubi arca Mahumetis, & ibi pæclara ciuitas, à Mauris culta, & mea ſententia, is eſt ſinus Arabicus, in quem, ut meminit Plinius, Alexandri Magni & Romanorum arma penetrauere, & Romano tandem paruit imperio.

De ſitu urbis Calechut, & de moribus regis, & de eius regia.
Cap. LIII.

ET VT reuertar deſcripturus urbem Chriſtianorum Calechut, Vliſbona maiorem eſſe noueritis. Hæc igitur colitur ab Indis Chriſtianis, qui in eum colorem inclinant, qui eſt inter nigrum & album, Bigas appellant: ibi templa cõpluria, & tintinnabula: uerum ſacerdotibus & cultu diuino carent, tãtum in ſuis delubris uiſuntur uaſa quædam cum aquis, tum etiam balſamo plena, omnı́q; triennio immerſi flumine quodam baptizantur. Is fluuius præterluit urbem, ubi templa ex lateritiis coctilibus calcéque fabricata conſpiciuntur more maurico. Diuiſas uidebis urbes per uicos & angiportus, ut mos eſt in Italia, ſtratas nos appellamus, Galli ruas. Huius urbis regi incredibilis ſeruitus exhibetur à ſubditis, uiuit more regio ac ſublimi faſtu, longum ſeruorum ordinem poſt ſe trahẽs: admiſſionales, & æditüos ac cubicularios habet quamplurimos, regiámque pulcherrimam. Verum rex urbe aberat, cum præfectus claſſis noſtræ appulit portum Calechut: qui ubi de eius appulſu certior eſt factus, mox illinc ſoluit, agebat in quodam oppido, quod diſtat à Calechut quinque uel ſex leucis. Rediit igitur Calechut uiris ferè quinquaginta concomitantibus: & demum triduo tranſacto, iuſſit accerſiri præfectum claſſis noſtræ: quem, ubi terram tenuit, illico excepere hominum quinque milia, & ad regiam deduxere principis, uiris duodecim comitatum: cuius fores obſeruabant æditui decem, clauas geſtantes ex argento faberrime factas. Deinde peruenere ad cubiculum regis, ubi rex iacebat in lecto imo, qui ſic condecorabatur: Primo totum cubiculum ſtratum erat uiridi ſerico, uilloſóque, uelutum appellant: at eius parietes cooperiebantur ſerico multiplicis coloris ritu Damaſceno contexto: cubile uero inſtratum erat ſtragulo albicante, uerum aureis filis intertexto, conopeóque ditiſſimo inumbrabatur. Tum rex lecto ſic eſt orſus ab imo, Qui mortales forẽt, quò nam peterent, auide percunctatus. At noſtræ claſſis præfectus, O rex inquit, Chriſtianorũ mos eſt, ut cum principem princeps per internuntium alloquitur, prius non promat legatus ſui principis mentem, quàm aſtantes paululum ſeceſſerint: tunc rex innuit ſuis, ut parũper ſecederent: móxque præfectus claſſis regem his dictis alloquitur,

Regem uidelicet Portugalliæ iampridem compertum habuiſſe, quanti facundus foret, utpote rex celſitudinis immenſæ, ac Chriſtiani nominis non contemptor, cupiebat propterea enixe in eius amicitiam, & neceſſitudinem recipi, ſi pacis & concordiæ ſupererit locus quiſpiam : & quòd in huius rei certius argumentum, per ſuum legatum condigne eum ſaluere iubeat, ut Chriſtiani reges ſeruant, ut mutuis conſalutationibus apprime gaudeant. Rex itaque legationem, & regis conſalutationem perquam humane excepit, iuſſitque uni è ſummatibus locupletioribus, ut præfectum noſtræ claſſis honorifice domi exciperet, monuítque ducem, ut ſereno animo conquieſceret.

De aromatibus & moribus Calechut.

Cap. LIIII.

IN HAC itaque urbe Calechut uiſuntur ditiſſimi mercatores innumerique: hi ſunt qui regem tum muneribus tum ingenio ſibi conciliant, & ferè pro libito gubernant cuncta. Habent propterea Moſcheam in foro, & ibi commercia exercent ſua, plerunque ſunt Mauri, uiri acres & exerciti mercimoniis. In urbem itaque Calechut comportant aromata ferè omne genus, uidelicet cynamũ, piper, gariophyllum, zinziberim, thus, lacham. Sunt & ſyluæ ſandalii condenſiſſimæ, non tamen huiuſmodi aromatum genera ibi naſcuntur : ſed ferè undequaque importantur, ab inſula præſertim, quæ abeſt ab urbe Calechut leucis CLX, à continente autem leuca una, in eodem latere ubi ſita eſt urbs Calechut. eò itur terreſtri itinere XX dierum ſpatio: incolitur à Mauris, neque Chriſtianis: Mauri dominantur, & inde plura aromata Calechut exportantur, quoniam ibi eſt emporium, & eorum ſtatio: potior illorum moneta appellatur ſaraffi ex auro obryzo defecatóq;: hanc cudit Soldanus Syriæ dominus, pondere noſtri nummi aurei, eam granis binis excedunt ſaraffi: & ibi Venetorũ, & Genuenſium aurei expenduntur, & moneta parua argentea, quam cudere Soldanum arbitrantur. Ibi etiam ſunt panni ex ſerico omnium generũ, cocco alii, alii Tyrio, purpura, uel buccino infecti: ibi etiam uidebis byſſinum, id eſt coccum Tyrio infectũ, & id genus complura ſunt, & panni auro intertexti plurifariam, Attalici dicuntur: æra autem fabrefacta, & ſtannea uaſa plurima comperies. Et ut tandem finiam, ferè ibi nihil deſiderant, quod ad humanum cultum pertineat. Et hæc mea ſententia ex Babylonia AEgypti comportantur, Cayrum appellant,

De nauibus quæ cauent à magnete, & de pretio aromatum.

Cap. LV.

PORTVGALLENSES in urbe Calechut commorati ſunt, à die decimonono Maii uſque in diem uiceſimumquintum Auguſti : & per id tempus uiderunt innumeras naues, ut puta ſupra mille ac quingentas, quæ ultro citróque commeant commercii gratia, & præſertim aromatum. Inter has naues quæ magnitudine alias excedit, non eſt capax CC doliorum. Earum ſunt magnæ quædam, nonnullæ uero paruæ: unum tantum malum habent, id eſt arborem, nec nauigant, niſi uentum habeant in puppi, adeóque æſtibus maris interturbantur, ut nonnunquam ſemeſtri ferè continuo, ut tranquillum fiat mare expectent: ſubmergũtur plurimæ, & miro artificio ſunt fabricatæ : ſunt tamen

men debiles perinde ut armorũ pariter ac tormentorũ ſint impatientes: quæ uero cõtendunt ad inſulas, ut inde cõportent aromata omne genus, fundi ſunt perquã mediocris, adeo ut paruo ad nauigandum alueo egeant. Aliæ ſunt quæ idcirco abſq; ferro ſunt, quoniam uim magnetis pauent: nam is lapis uiſitur ſupra dictas inſulas, qua iter ipſi faciunt. Dum urbi appellere uſu uenerit, illarum ſtatio eſt in terra, in luto tamen. Id enim curant ex compoſito, ut tutius degant in arido: cum increſcit mare, dant operam ut eius æſtu naues impellantur in ſiccum, & ibi tantiſper manent, donec finitis commerciis ſoluere illinc complacitũ fuerit: mare ibi creſcit & decreſcit ſingulis ſex horis, ut apud nos. Viſuntur aliquando in ſicco naues quingentæ uel DC, que res propè eſt incredibilis. Pondus cinami, id eſt cantatorum quinque pretium X aut XII ducatorum non excedit, ſi ſuam monetam conſideres, id eſt zaraffos, ferè idem pretium erit, ut præfecimus. Vbi uero legitur, minore multo pretio, ut puta ſex aureis pondus uenditur cinami, tantundem uenditur piper, ac gariophyllum: zinziber uero dimidio minus. Lachaautem ferè nihili uenditur, id efficit copia ingens, propterea uilipenditur. Itidem ſandalium, cuius nemora uiſuntur: pro his rebus nihil præter aurum & argentum, aut choralium recipiunt. Merces uero noſtras præter linum paruifaciunt. Linum igitur ibi eſt in pretio: nam noſtri nautæ camiſias complures pretio non mediocri uendebant permutatione aromatum: licet ibi tela ſit perquam ſubtilis & candida, quæ, ni fallor, Babyloni, quæ eſt urbs Nili, quam Cayram appellant, tunditur ut hic. Si ſoluendum eſt uectigal, pro centum quinq; ſoluunt: pretioſos lapides tulere paucos, & eos ferè pretii nullius: quoniam ut uerum fatear, defuit eis aurum & argentum, quibus commercia exercebant. Dicunt etiam ſubeſſe aliam cauſam, cur non tulerint lapides, quòd uidelicet maiore pretio quàm autumauiſſent uendebantur. Itidem de margaritis aiebant, nos tamen ſecus credimus: ſed nobis perſuademus eos perquam uili pretio uendi, licet à Mauris emantur, qui ſemper plus æquo rem æſtimant, próque re una quatuor petunt, procaces nimium: attulere tamen hos lapides, uidelicet berillos, topazios, zaphyros, adamantes & chryſolytos, aiunt tamen præfectum claſſise miſſe lapides pretioſos complures, argumẽto quòd omne ſuum argentum cum lapidibus huiuſmodi permutauerit, uidelicet uaſa aurea argenteáq; cælata, quæ cauſa ſplendidioris apparatus ſecum tulerat.

De Mecha ubi eſt arca Mahumetis, & de monte Sinai, & mari rubro. Cap. LVI.

NAVES quæ comportant aromata omnium generum, inibi plerunque eundem ſinum prægrandem traiiciunt, quem Luſitani ſuperatis illius anguſtiis cymbis quibuſdam, mare Erythræum, id eſt, rubrum traiiciunt: dehinc terreſtri itinere ad domum quæ dicitur Mecha, ubi Mahumetis arca uiſitur, quæ à littore maris rubri abeſt introrſus itinere dierum trium. Inde ad Babylonem, id eſt Chayrum Nili contendunt, tranſeunt ad radices montis Sinai, & demum per ſiccam harenam, ubi turbo quandoque adeo ſæuit pulueris, ut uento puluis agitatus uiatores obruat: ita nonnullæ naues circumeunt totum eum ſinum: aliæ fluuium illum, ubi comperere gentes multiplices propè Mauris adiacentes, cum

quibus diutina bella agunt. Reperitur etiam in Calechut uinum maluaticum, quod fert Creta, id est Candia insula: ex Chairo tamen comportatur eò loci. Aiunt etiam quod nunc anni octuaginta faciunt, quibus nonnulli Christiani albi eò iuere commercii causa: nam hi pileos gerebant in capite albos, oblongósq; ut solent Germani: barba his erat promissa inter nares & os, ut Byzantii mos est aulicis: cætera tonsi: barbásque huiusmodi mastuchos appellant: hæ ferebant uiros loricatos ferreis loricis, ac thoracibus, nostris non absimilibus: hastísq; quibusdam utebantur, tormenta etiam habebant, uerum nostris minora: postquam consueuere singulis bienniis semel eò contendere, classem non mediocrem trahentes, utputa nauium XX aut XXV. Hanc gentem incolæ Calechut adhuc nesciunt, mercésque præter linum quod deferunt candidum subtilissimúmque, nauibus malos quatuor habentibus, ut Hispanæ, exportant aromata, eos igitur ex Germania aduenisse minime arbitramur: nam id haudquaquam nos lateret: uerum plus fidei habet, ut sint Tartari è Roscia profecti, ut referunt quidam, qui crebro arant maria: tamen breui speramus huius rei certiores fieri, interprete Medio piloto, qui secum profectus est, nunc apud præfectum classis captiuum agit: nam nolens nauigat.

De cibatu regis Calechut, & eius populis.

Cap. LVII.

AD DICTAM urbem Calechut Christianorum magnam uim tritici comportant Mauri suis nauigiis: una die uiuit homo pane ualoris trium quatrinorum, qui tertiam solidi partem complent: panem conficiunt absque fermento, non habent clibanos, uerum sub cineribus, ut nos aliquando placentas torrent, eúmque faciunt in diem: oriza abundat, & bobus, uerum nostris multo minoribus, abundant etiam lacte & butyro, Assyriis malis, eísque dulcioribus, pomísque omne genus cetrinis, aliisque fructibus mitioribus compluribus: Cariotas habent recentes, & passas, & propè fructus omnium generum. Rex eius urbis ab omni morticino abstinet: nam is mos inoleuit apud eos, ut ipse rex, ac reliqui aulici & probi ferè omnes nihil edant, quod mortem patiatur: nullo ergo animali uescuntur, hoc argumento, quòd dominus noster Christus deus omnipotens tulit sententiam in Christiana historia, ut qui mortem intulerit, & ipse pereat, alludentes ad illa uerba: Qui ferit gladio, gladio peribit, uiri potius stolidi quàm simplices: at populus in promiscuum, & carnibus ac piscibus uescuntur, soluti his curis: non tamen necant bona animalia, ut sunt boues, eósque benedictos dictitant: & cum prætereunt, contingunt manibus, eósque deosculantur, ut nostri simpliciores deosculantur sanctorum imagines, cum manum ad os referunt deosculando non alia magis de causa, quàm quia ea tetigit imaginem. Verus itaque rex illorum lacte uiuit ac butyro, oriza quoque & aliis compluribus: eundem ritum in cibatu aulici & summates obseruant. Hic itaque rex arroganti ac superbo fastu recumbit, palmarum succo pro uino utitur, è uase argenteo bibit, ita tamen ut uas labra non contingat. Suspenso itaque uase, instar crateris uinum demittit guttatim, & ori infundit. Pisces ibi nostris haud sunt absimiles, regio frequens est piscatoribus: maiores equos nostris habent, uerum Mauri eos non magni faciunt.

De cogni-

De cognitione Christi quam habent,& de notitia pontificis Romani.
Cap. LVIII.

CHRISTIANI qui urbem Calechut incolunt, equitant elephantes, quoniam ea regio animalibus huiusmodi abundat: quæ ubi mansuescunt facilime. rex cum aliquò contendit: trahit secum innumeram peditum multitudinē: nonnulli uero elephantis uecti, regem concomitantur. Rex uero humeris hominum nobilium fertur: uiri pubetenus tantum uestiuntur, cætera usque ad inguina nudi. Veste utuntur cotonina, quoniam eo panno abundant plurimum: utuntur & pannis sericeis,& in primis illustriores: at alii aliis utuntur uestibus, prout patitur illorum census & opulentia. At nobilium uirorū mulieres, etiam supra cincturam carnes uelant telis subtilioribus. Egregiæ uero fœminæ usque ad pubem tantum corpora tegunt. Mauri autem more suo uestiti incedunt, cooperti ad talos usque. Abest hæc ciuitas ab Vlisbona leucis milibus & octingentis: quæ ratione subducta, ut leucæ cuilibet dentur miliaria quatuor, is numerus leucarum efficiet miliaria quindecim mille & ducenta: tantundem metiri oportét in regressu: quare si pensitatius quis consideret, quanto temporis interuallo id itineris perfici possit, comperiet profecto tantam locorum distantiam metiri non posse citius quàm decimosexto mense. Mauri uero nautæ ad ulteriores regiones duce Septentrione nauigant cum instrumentis quibusdam ligneis, quadrante uidelicet & astrolabio. A dextris semper cum sinum persicum traiiciunt, referunt pilotæ illorum, id est duces itineris, quod ad meridiem supersunt insulæ XI mille illis inaccessæ, quas non adeunt, quoniam nimium tendunt ad meridiem, adeo ut non sit tutus accessus. Forte fortuna hæ sunt, quas nuperrime rex Hispaniarum inuenit. In Calechut habent mediocrem notitiam presbyteri Ioannis, uerum non exercent inuicem commercia, neque consuetudines: quoniam multum abest ipse à Calechut, introrsus plurimum. Christum credunt natum ex Virgine maria, neque peccasse unquam, & ab Iudæis cruci affixum, mortuúmque, ac Hierosolymis sepultum. Papam uero sciunt Romæ degere: alioquin sanctæ Romanæ ecclesiæ notitiam haud habent aliam: norunt literas,& sua lingua scribunt.

De aromatibus, ubi nascantur.
Cap. LIX.

IBI IGITVR sunt innumeri elephantorum dentes, ac cotoni, saccaríq; plurimum,& mea sententia quicquid est quo uita carere non possit, eo hæc regio exornatur ditatúrque mirum in modum, creditúrque uinum fore in pretio, quandoquidem eo libenter utuntur Indi Christiani: expetunt etiam oleum admodum. Ibi etiam eximie iustitia colitur quàm alibi gentium: nam siquis furatur aut occidit, ritu Turcarum palo affigitur atrocissime. Qui uero uectigalibus imponere uult, si deprehensus fuerit, totum perdit, mercésque ludit omnes. Inibi rursus inueniuntur unguenta ferè omne genus, ut sunt castoreum, ambra, storax,& id genus alia. Insula uero quæ mittit aromata, Zellum appellatur: ea est ultra Calechut urbem ad leucas fere C & LX, ubi oriuntur aromata: at arbores cinami & piperi fert alia insula introrsus continentem. Aiunt etiam circum urbem Calechut nasci piper & cinamum, uerum non ad perfectionem. Gario-

phylla deferuntur à remotiore plaga: reubarbari ibi plurimũ, & aromata minutiora complura. Zinziber in mediterraneis oritur electissimum. Sinus quem præfeci, colitur eximie altrinsecus à Mauris. Post hæc intellexi melius à nonnullis, ipsum tantũ à latere uno habitari à Mauris, ab altero uero uersus meridiẽ ab Indis Christianis, eisdémque albis ut nos, in littore maris æque ac in mediterraneis. Is est tritici ferax plurimi. fructuum & carnium, & propè omnis annonæ. Inde plura ad urbem Calechut deferuntur: nam regio ubi uisitur Calechut, obducta est harenis, habet humum ieiunam: & præsertim tritici & id genus est impatiens. Ibi etiam duo uenti solum flant in æstate, uidelicet Subsolanus, & hyeme Fauonius, siue Zephyrus: rerum omnium sunt elegantissimi pictores: urbs muro ambitur nullo, uerum domos continenter & in ordine positas, uicósque maurico more habet. Eadem insula quæ fert cynamum, mittit & gemmas absolutissimas.

Portus aromatum Soldani. Cap. LX.

QVOAD res Indas inuentas ab istis quibusdam meis literis reddidi uos certiores sigillatim: post uero superuenit pilotes ille, quem ui ceperant. Is uisus nobis est ex Dalmatia oriundus, tamen reuera erat Iudæus, ortus Alexandriæ, aut non longe ab ea terrestri itinere: iuuenis admodum Indiam adiuit, nunc in urbe Calechut uxorem habet & natos. Is dominus erat quatuor nauium: ibat propterea interdum cum classe, & de eius regione mira referebat: de diuitiis præsertim ac aromatibus, & cinamomo perquam eleganti, quæ omnia ueniunt ex insula quæ ultra Calechut ad leucas centum & quinquaginta uisitur, parúmque abest à continente: oram Mauri tenent: piper uero & gariophyllum mittit ulterior regio, & in primis Iudæa, & ibi rex Iudæorum, uidelicet illarum decem tribuum, quæ ex AEgypto traiecerunt in Arabiam, superato mari Erythræo. Affirmant etiam innumeros esse idolorum cultores, gentiles uocant & Christianos propè nullos. Verum falluntur plurimi, qui arbitrantur ob id Christianos esse complures, quòd uidelicet ecclesiæ uisuntur cum tintinnabulis plurimæ, quæ templa tamen sunt idolorum, quod profecto magis quadrat rationi: nam absonum esset dicere, quòd ibi Christi nomen colatur absque diuino cultu, & præsertim à Christianis. Igitur ibi nec sacerdotes cernuntur, nec fiunt sacrificia quæpiam: asseuerant itaque nullos esse inibi Christianos, quàm eos qui presbytero Ioanni parent, qui distant mirum in modum ab urbe Calechut, cum citra mare Erythræum existat, non longe à rege Melindarum, in Africa introrsus multum uersus Nigritas, prope Guineam. Is presbyter alibi Soldano confinis est, haud longe à Nilo, ubi Babylon urbs uastissima, nunc Cayrum dicitur. Hic itaq; presbyter Ioannes habet sacerdotes qui diuina exequuntur, ut nostri Euangelia colunt & obseruant, necnon alia ecclesiæ mandata ut reliqui Christiani haud contemnunt, parúmque in cultu diuino à nobis differunt. Soldanus autem in mari Erythræo portum habet, & ex Alexandria AEgypti ad portum maris Rubri contendunt itinere terrestri dierum octuaginta: tantum abest ab Alexandria. Ibi uideas aromata omne genus: eò enim comportantur ex urbe Calechut. Non longe etiam à dicta urbe uisitur quædam insula distans à continente leuca una, ubi innumeri piscatores uisuntur, qui margaritas multiplices piscantur.

piſcantur. Ibi nullæ ſunt aquæ ad potandum ſuaues: uerum hi nautæ proficiſcuntur ad quoddam flumen ſine utribus ac doliis, ſed ſolis nauibus hauriunt aquam. Armenta, cum naues rediere, ilico currũt ad mare, ut aqua dulci ſatientur, quam abunde naues, ut præfeci, comportant. Hæc inſula eſt citra Calechut itinere leucarum ſexaginta, & colitur à Gentilibus, id eſt idololatris. Vaccas & boues eximie colunt, utpote benedicta animalia. adeo ut ſiquis læſerit quodpiã illorum, is protinus morte pœnas luat, non aliter quàm pro furto. In cibatu igitur animalia huiuſmodi non habent. De inſula uero Taprobane, de qua ſatis ac ſuper ſcripſi, alia non habemus, niſi quòd credimus ipſam innatare uaſtiſſimo pelago, & abeſſe plurimum à continente.

De inſtrumentis nauigandi, & quanti merces inibi uendantur. Cap. LXI.

IN VRBE Calechut eſt templum, quod ingredi nefas eſt. Impune id ingredi non licet cuiquam die Mercurii ante meridiem: nam ſiquis ante id horæ ingreſſus fuerit, mox moritur ob dæmonum conſpectum, qui per id tempus inibi ferè innumeri conſpiciuntur. Addebat etiam Iudæus qui captus fuerat, diem eſſe quendam in anno, quo in dicto templo ſuapte natura lampades quæpiam accenduntur, & rem monſtrificam ac portentoſam efficiunt. Inibi nauigant abſque pyxide, ſed ſolo quadrante ligneo: quæ res uiſa eſt difficilis admodum, & in primis cum cœlum inumbratur nubibus, adeo ut ſtellæ uideri non poſſint. Ancoras habent perquam mediocres, quas quando iaciant adhuc ignoramus. Temones nauiũ alligant funibus, & longitudine excedunt nauium tranſtra palmis ternis: omnia nauigia eius regionis fabricantur incolæ urbis Calechut, quia alibi arboribus & omne genus lignis carent. Potiores merces eius regionis ſunt corallia, & æra fabrefacta in uaſa, ut in cacabos & ſartagines, uel ahena, & id genus plura, necnon in laminas. Conſpicilia magni penduntur plurimum, adeo ut alicubi gentium par unum conſpiciliorum pretio uendatur eximio. Sunt etiam ibi in pretio telæ rudiores, uinum & oleum: panni ex auro fere nulli, & alii panni ferè omnium generum.

De elephantis, & titulo regis Portugalliæ. Cap. LXII.

HIC NOSTER rex Portugalliæ in his rebus animi eſt quidẽ non mediocris, uerũ eximii: argumento eſt claſſis quam parat in expeditionem Indicã: nam in præſens naues quatuor expediũtur, ac celoces duæ omni annonæ genere perquã munitæ, ut menſe Ianuarii præſto adſint ingentiſſimis refertæ mercimoniis, ínq; eis armamenta omne genus, ut ſi forte fortuna rex Calechut renuat oblatam conditionem, & noſtræ gentis contubernia ſpernat, diſcat ui dare aliquando, quod amicè potuiſſet. Hæret igitur animo illi, ut cum opus fuerit, ſua claſſe naues futiles ac nullius pẽſi regis Calechut profliget. Quòd ſi pro arbitratu ſuccedet, quoniam uix referre poſſum, quàm parui ſint momenti, & uirium nullarum orientaliũ meridionaliũmq; nauigia, ubi noſtris collata fuerint: inter cætera ſulcare maria nequeũt, niſi uentum habeant in puppi: uerum ibi nauiũ propè infinitus numerus uiſitur: & ultro citróq; commeãt ferentes aromata ferè omniũ generum. Potiſſima animalia eius regionis ſunt elephanti: his bella conficiunt:

turres quaſdam imponunt eis, capaces trium uel quatuor uirorum, qui de turri bus huiuſmodi præliantur: moderatorem habent, qui turrita animalia regit, ut commeminit Plinius. Eis reges ſe ſuáque tutantur: alii in exercitu ad bella ducunt elephantorum M D C. alii M D C C C. alii minus, prout ſumptus exigunt illorum. Quando naues appellunt onuſtæ, id fit ui elephantorum: currunt effu ſiſſime: & licet uix ſit dicto fides, fabuláque cenſeatur, rem tamen ueram denarramus. Aiunt etiam quanuis ibi ſit copia elephantorum, eos tamen uendi pretio ingenti, ſi alias res ſpectaueris. Præfectus claſſis noſtræ, nec alii lapides pre tioſos tulere: quare nobis perſuademus haud difficulter, lapides huiuſmodi inibi haud quaquam reperiri, ſed è lõgiore regione conuehi, fitque propterea ut eius regionis principes magni pendant lapides pretioſos, ſtorax, caſtoreum, & alia id genus plurima. Quicquid autem deinceps de rebus huiuſmodi comperti habebimus, mox uobis colliqueſcet. Hic rex noſter harum regionum iam titulum gerit, uidelicet, Rex Portugalliæ & Algarbiorum citra & ultra mare in Africa, & Guineæ dominus: & per nautas ſuos cum Arabibus, Perſis & Indis commercia exercet.

Quomodo rex Emanuel dedit præfecto claſſis regium trophæum. Cap. LXIII.

ANNO M D, rex Portugalliæ ſereniſſimus claſſem nauium duodecim in Indiam expediuit, cui præfecit Petrum quendam Aliares, ac Abrilum Fidalcũ: & hanc claſſem omni genere annonæ & armamentorum communiuit diligẽtiſſime, tantúmque amnonæ naues comportarunt, ut uictui menſium decem & octo abunde ſufficeret, data eis lege, ut ex duodecim nauibus decem ad urbem Calechut contenderent, duæ uero in Arabiam. Igitur hæ duæ diuertunt commercii gratia in eam regionem, ubi locus eſt dictus Zaphal, ſecus iter quo itur Calechut. Itaque naues decem prædictæ eas merces domo ſecum attulere, quas crederent Indis & Perſis haud fore ingratas. Ergo octaua menſis Martii anni prædicti, nauibus iam præparatis itineri, rex Portugalliæ conceſſit ad locũ quendam ad ſecundum urbis lapidem, cui nomen eſt Sanctæ Mariæ de Balera, non alia de cauſa, niſi ut daret præfecto claſſis noſtræ regium trophæum. Hæc itaque claſſis ſoluit illinc die Lunæ nono Martii, cœlo ſereno, ac felicibus auſpitiis. Igitur die XIIII, dicta claſſis ſuperauit inſulas Canarias. Item die XXII præteriuit capitis uiridis inſulam. Item die XXIIII quædam nauis digreſſa eſt ab aliis, & quò conceſſerit, adhuc nobis eſt incognitum: nam nuſquam apparuit.

Quomodo naues iactabantur fluctibus. Cap. LXIIII.

VIGESIMAQVARTA Aprilis, die Mercurii, in octaua Paſchæ dicta claſſis uidit continentem quendã: ob quam rem gauiſi ſunt plurimũ: propterea miſere exploratores, qui uiderent quæ gens illas terras incoleret: qui mox comperere ibi eſſe arborum uim maximam, & gentem quandam littus obſeruantem. Iactis itaque ancoris, rurſus cymbam mittunt, quæ diligentius ſcrutetur regionem, ac eius incolas. Iuere igitur: & ubi redierunt, retulere gentem eſſe eius coloris, qui medius eſt inter album & nigrum, eóſque uiros habere habiliſſima corpora, ac capillum promiſſum, & nudos eſſe, ſicuti exeunt ab utero matris, omníque uerecundia carere, & eorũ ſingulos arcus ferre cum ſagittis, utpo-

te qui

te qui littori fluminis custodiæ præerant : uerum nullus erat in dicta classe, qui eorum linguam calleret. His ergo conspectis cymba rediit ad classem : & dum nox humida cœlo præcipitat, surrexit atrox tempestas, quæ plerunque noctu sæuit : mane uero sequenti sublatis ancoris, adhuc undabundo mari ac sæuiente, percurrimus tamen littus quasi ad Aquilonem, flante Euro, ut si forte fortuna nacti fuissemus portum aliquem, ubi tutius classis conquiesceret. Tandem peruenimus ad portum quendam, ubi iecimus ancoras: etiam nacti sumus Ananinos, qui paruis cymbis portabantur : hos adiuere è nostris quidam, & duos ex eis ceperunt, & ad præfectum classis duxere ut intelligerent quænam gens esset : quoniam idioma illorum nemo adhuc intelligere potuerat: nam nec nutu, nec signis quæ exponebantur intelligebant. Igitur præfectus classis prædictos Ananinos penes se nocte una habuit : & ubi uidit nullum esse cum eis humanæ uocis commercium, eos dimisit indutos tunica interiori, & ueste alia birretóque quod eis summe placuit, nam nudi incedebant : propterea omne genus uestis admirabantur, utpote rem hactenus non uisam.

De radicibus, quibus panem ibi conficiunt, & quibusdam aliis moribus. Cap. LXV.

EA DIE quæ erat octaua post festum Paschæ, id est uigesima sexta Aprilis, præfectus classis nostræ decreuit missam audire : propterea iussit præparari tentorium, sub quo diuina officia celebrarentur : & post missarum solemnia omnes dictæ classis concioni diuinæ interfuerunt : eò etiam conuenere multi ex illis populis, qui tripudiis & saltationibus insistebant, quíque cornu intonuere, dum diuina celebrarentur: & mox peractis missis unusquisque dilapsus est in suam nauim. Incolæ uero regionis illius desiliebant in mare, immergebantúrque usque ad ulnas canendo, gestiendo, multáque alia lætitiam præ se ferentia agendo. Post hæc præfectus classis cum pransus esset, signum dedit cunctis ut naues pro libito egrederentur. Itaque egressi omnes cœperunt cum incolis eius regionis ludere, magnam uoluptatem sumentes ex illorum saltationibus & tripudiis : & demum cœperunt exercere inuicem commercia : nam incolæ pro panno, papyro, & aliis minimis, arcus & sagittas dabant : & tandem in his permutationibus mercium totam diem consumpsere : & inibi inuenere flumen ad potandum suauissimum: & cum aduesperauisset, rediere ad suas naues omnes. At sequenti die præfectus classis decreuit aqua & lignis rursus nauē communire. Igitur illius iussu nautæ omnes aquatum & lignatū profecti sunt, adiuuantibus illis populis : nam cateruatim confluebant, ut nobis essent auxilio. Iuere etiam è nostris complusculi, ut illorum domos & habitacula uiserent: habitant enim longe à mari ad tertium lapidem: & permutarunt suas merces cum psitacis & radice quadam, quæ dicitur igname, qua panis illorum conficitur, eóq; utuntur Arabes: nam nostri pro his rebus dederunt supradictas merces: & ibi sex dies permutando nostra cum suis triuimus. Quo ad mores illorum non ab re fuerit pauca commemorare. Sunt igitur, ut supra meminimus coloris qui est inter nigrum & album, pardum appellant: nudi semper incedunt, nullus est eis pudor, neque uerecundia : capillum promittunt, barbā uero & oculorū palpebras uellunt, & inibi depingūt uaria colore multiplici, ut albo, nigro, &

cœlesti, necnon rubeo : & ferunt labrum oris inferius perforatum, & in foramine huiusmodi ponunt ossa instar claui: alii autem lapillos ferunt eiusdem coloris, adeo ut uideatur totum labrum gemmatũ: itidem mulieres agunt, suntque sine pudore, uerum pulcherrimæ, & capillos per humeros leniter demittunt: domos habent ligneas, quas foliis & ramis arborum cooperiunt, suffulciúntque eas innumeris columnis : & in medio earũad parietem collocant rete bombicinum appensum, in quo homo inuoluitur : & rursus rete aliud, quoad continenter plura in ordine disponant, intérque ea rogos accendunt, efficiúntque ut in cœnaculo uaria cubicula & retia parietum uicem suppleant : nam retibus discreta sunt eorum habitacula.

De psitacis inibi repertis.

Cap. LXVI.

IGITVR eadem regio caret ferro & omnifariam metallo : propterea ligna incidunt lapidibus præacutis : abundant uero omni genere auitiorũ, præsertim psitacorum multiiugi coloris, tantǽque proceritatis, ut cum gallinis magnitudine contendant. E' pennis uero auium pileos & birreta conficiunt. Terra abundat arboribus ferè omnis generis, aquísque irrigua admodum : milium fert, & ignamen herbam, unde panis illorum conficitur : necnon gosipii mittit plurimum. Ibi animalia uidimus nulla. Regio est uastissima, & an sit insula uel cotinens, nondum satis liquet: uerũ nos inclinauimus in eam sententiam, ut sit continens, ob immensam uastitatem. Cœli est saluberrimi, & incolæ retia habẽt fere innumera : quoniam omne uitæ suæ tempus terunt piscando : nam piscantur pisces quasi omne genus. Inter cæteros pisces qui inibi eminent, unum uidimus, qui dolium non quidem mediocri crassitudine excedit: & rursus idem longitudine duo dolia superat, & formæ est obrotundæ, caput habet ut sus, uerum oculos paruos, dentibus caret, sed aures longitudine & latitudine brachii mensuram excedunt : in inferiori parte corporis duo habet foramina, cauda illi est oblonga, eadémque lata supra brachii mensuram : & loripes erat : in aliqua corporis parte uidebatur habere suis cutem : corium densum supra digiti mensuram. Interea temporis dum illic agebamus, præfectus classis decreuit de his rebus regem reddere certiorem, & in ea regione uiros duos, iam ob scelera morti addictos dimittere : nam ex his complures secum trahebat. Itaque ilico præfectus classis nauim expediuit in Lusitaniam, quæ regem harum rerum certiorem faceret : nec ob id numerum duodecim nauium minuit : quoniam hæc nauis ultra dictas duodecim naues ad tales casus ducebatur. Literæ erant eius tenoris, quòd narrabant ex ordine omnia nuperrime inuenta à Lusitanis. Hoc facto mox mittit quosdam, qui in littore crucem eminentissimam figant, ceu nostræ fidei trophæum: & in eodem loco duos, ut præfeci, morti addictos deseruit: qui ubi uidere se destitutos omni Christianorum auxilio, flebant mœstissime. At incolæ regionis illius eos solabantur, miserati eorum conditionem.

De ingenti tempestate, qua naues quatuor submersæ sunt.

Cap. LXVII.

IGITVR sequenti die, secunda erat Maii, anni eiusdem, explicuimus uela, iter

iter dirigentes uersus caput Bonæ spei : & id maris iter leucas ferè habet M C C, id est, miliaria quatuor mille. Die uero duodecimo eiusdem mensis nobis nauigantibus Cometa quidam apparuit Arabiam uersus, cuius radii promittebantur plurimum:sicque cometa diebus octo aut decem iugiter apparuit die no ctúque:& tandem die dominica, uicesima quarta mensis Maii, dum iter nostrũ prosequeremur, & classis omnis felicibus uẽtis potiretur, capientes uentum non pleno malo, sed medio, ob pluuiam quæ præcesserat, ecce uentus turbinis repen tino flatu inuasit nautas, egítque ut naues propè omnes submergerentur : nam quatuor ex nostris nauibus inuertit submersitque, nec ultrà earum quampiam uidimus:adeo enim concite eas corripuit tempestas, ut eis auxiliari nequiuerimus : quippe qui parum & nos aberamus à morte. At naues septem quæ supererant, uentũ in puppi accipientes, dei clementiæ haud diffidentes nauigabamus. Dum itaque priore tempestate perterriti mœstissimum iter prosequebamur, ec ce atrocior procella cœpit mare interturbare, & effecit ut plus solito sæuiret : adeóque iactabamur fluctibus, ut uideremur cœlum conscendere, dum fluctus nos in superiora impellebãt:cum uero demittebamur, ipsum Acheronta petere arbitrabamur, tanta erat inundatio aquarũ. Vela facere uentis prohibebat tempestas : igitur luctamur cum Neptuno, & in uarias partes disiungimur : eóque discriminis perueneramus, ut altera alteram conspicere non posset : nam nauis quæ classis præfectum uehebat, id est prætoria, cum duabus aliis iter aliò cepit : quò tamen pergeret non satis sciens. Alia uero nauis, quæ regis nomen obtinebat, aliò profecta est, comitantibus duabus aliis. At ea quæ sola supererat, infelicior cæteris, errabunda per se mare sulcabat. Sic itaque alto iactati per dies X X, hanc maris sæuitiam perpessi sumus.

De Zaphala auri mina.
Cap. LXVIII.

TANDEM sextodecimo Iulii fauentibus superis, Arabiæ littora conspeximus, & illò nauigia dirigentes ancoras iecimus. Erat ibi ingens piscium copia : cepimus ex eis complures : nec tamen quisquam nostrum continentem applicuit : solum enim littori adhæsimus : uidimus tamen regionem illam populis ferè innumeris cultam. Tunc sublatis ancoris, & secus littus iter prosequentes nostrum, plurima uidimus flumina, ac animalia complura. Erat profecto frequens habitatore, cum hominibus, tum etiam multiiugiis animalibus : tandem nauigando peruenimus ad quandam auri minam : ea est in loco qui dicitur Zaphala : & ibi erant duæ insulæ, ubi naues duæ Maurorum commorabantur commercii causa : hæ enim aurum uehebant ad regnum Melindæ: quæ quidem naues ubi nostram classem conspexere, mox effusissime fuga sibi consuluere terram petentes:& aurum quod uehebant, in mare proiecerunt, ne nos eo potiremur. At præfectus noster ubi hæc uidit, in eos uela fecit, cepítque naues huiusmodi, in quibus parũ adhuc supererat auri. Captos igi tur compellare cœpit & percunctari, quænam gens foret undéue ueniret, & quò pergeret. At dux Maurorum, Mauri, inquit, sumus, regi Melindæ necessitudine arctissima coniuncti, ex insula quæ Zaphal dicitur uenimus, uxorem ducebam mecum, & dum classem uestram conspeximus formidantes, terram appellere

festinantius uoluimus, ea maris obruta est fluctibus: idem casus nato obtigit meo. Tum nostræ classis dux, ubi accepit eum regis Melindæ affinem esse, ægre tulit eorum iacturã, solarique cœpit eos, honorifice admodum ipsos excipiens in memoriam tanti regis, cum quo nobiscum maxima amicitia intercedit, & in primis cum nostro rege. Iussit itaque ut illorum naues reponerentur: & siquid auri sublatum fuerat, id totum mox restitueretur. Tunc Maurorum præfectus percunctatus est nostrum ducem, an fascinatorem haberent quempiam, qui incantationibus pessundatum aurũ extrahere posset. Cui noster dux infit: Nos Christum deum colimus, qui arcte nobis has fascinationes exercere prohibet: propterea ab re huiusmodi temperamus. Rursus ab eo noster præfectus quærit, ubi sit dicta Zaphala, quam ipsi adhuc nesciebant, uerum fama eius adducti adnauigabant. Tum Maurus ait, Zaphala est insula quæ aurum fert, ea paret regi Mauro, qui insulam incolit Choloam nomine dictã, nec à uobis abest in eodem itinere quod tenetis, sed iam eam præteriuistis nonnihil. Tunc præfectus, ubi hæc intellexit, signum dedit ut uela daremus uentis, à nostro itinere haudquaquam declinantes. Tandem XX Iulii applicuimus insulam quandam ditionis regis Zaphal, nomine Monzobinghe: ea est habitatore haud frequens: uerũ ibi uisuntur diuites complusculi, qui inibi commercia exercent. Eò igitur ubi deuentum est, corpora curabamus, ducémque itineris accepimus, pilotum appellant, qui nos Achiloam duceret, ea est insula, ubi portus est perquam opportunus, non longe à continente. Igitur hinc soluimus Achiloam uersus, littori semper adhærentes, ubi innumeras conspeximus insulas eximie cultas, ac ditionis eiusdẽ regis: & tandem Achiloam peruenimus XXVI mensis eiusdem, eóque simul naues sex deuenerunt uario itinere: at septima nusquam comparuit. Hæc itaq; insula parua est admodum, & continenti propè coniuncta: regio est aprica ac pulcherrima: domos habet eminentes more hispanico, & ibi locupletissimi mercatores: quoniam scatet auro, argento, ambra, castoreo & margaritis. Incolæ induuntur cotono albo, nec non serico perquam eleganti: uiri sunt nigerrimi.

De congressu regis & præfecti. Cap. LXIX.

HABITO itaque saluo conductu, quo impune cum rege colloqui posset per internuntiũ, primo cœpit regem adire. Misso igitur Alphonso Furtado, qui uicem legati supplebat, concomitatus sex uel septem uiris, elegantissime, ut assolet, indutis, his uerbis alloquitur regem, Classem esse regis Portugalliæ, quæ eò accesserit solius commercii gratia, ferréque complura mercimonia, quæ forte regi erunt haud ingrata: cupere propterea præfectum classis regem coram uidere, uerum ex mandato regis Portugalliæ non posse impune terram appellere, nec nisi in cymba regem adire posse: hunc esse ducum classium morem uetustissimum, ne correpto principe mox ruerent omnes qui de eo pendent. Ad hæc rex respondit se descensurum perquam libenter ad mutua colloquia, séque uicissim cupere præfectum uidere tantæ classis. Igitur sequenti die conuenere rex & præfectus, uecti cymbis uariis: nam nostri tormenta expediuere, gentémq; omnem cum signiferis, buccinatoribus ac tibicinibus, & chorаulis: at rex almadias exornat suo more, tibiis & cantu exultãs: cohors nobilium regẽ concomitatur suum. Igitur præcedentibus fecialibus colloquuti sunt. Tunc nostri tormẽta ferè omne

genus exonerarunt, tanto fragore edito, ut mare totum contremiſceret, & cœlum reboaret eximie: quæ res & regem ac ſuos adeo perterrefecit, ut ſtupidi penè hæſerint omnes, his nunquam aſſueti. Poſtquam mutuo colloquio uterq; po titus eſt, ad ſua quiſque rediit. Sequenti itaque die rurſus præfectus Alphonſum emiſit, qui cum rege nauaret operā de mercimoniis permutandis aliquando: ue rum longe aliter rex uiſus eſt ſentire, quàm præfecto pollicitus fuerat: plura enim excuſabat, & in primis ipſum mercium noſtrarum non egere, & piratas propè arbitrari. Re itaque infecta Alphonſus rediit ad claſſem, inibi tamen ad tres uel quatuor dies commorati, nihil conſequuti ſumus. Interea temporis rex metuens ne genti ſuæ uim inferremus, aliquam inſulam peditibus compluſculis communiuit. Hoc uiſo præfectus noſter illinc ſoluit, & uela dedimus uentis uerſus regnum Melindæ: & inter nauigandum longe à littore multiplices conſpeximus inſulas à Mauris cultas: & ibi urbs quæ dicitur Mombaza regis Mauri, ſuntque hæc Arabiæ littora à Mauris culta. In inſula uero introrſus aiunt eſſe Chriſtianos, qui, ut dicunt, magna bella conficiunt, id tamen nobis fuit incompertum.

De muneribus regis Portugalliæ miſſis ad regem Melindæ. Cap. LXX.

IGITVR die ſecunda Auguſti menſis eiuſdem deuenimus ad regnum Melindæ, & ibi tres naues regni Gambræ ancoras iecerant: nam quælibet earum capax erat amphorarū ducentarum: hæ enim mira arte ſunt compactæ, abſq; ferro uidelicet, ſed ferrumine neſcio quo, thure admixto: arcem non habent in prora, ſed in puppi tantum, caſtellum uulgo appellant: redibant naues huiuſmodi ab Indica prouincia. Eò ergo ut applicuimus, mox rex munere multiplici nos donari iuſſit: id munus erat, arietes compluſculi, gallinæ propè innumeræ, anſeres plurimi, & mala Aſſyria ferè omne genus, quæ quidem ſuauitate mira omnia alia præcellunt, argumento quòd ægris, protinus eis guſtatis plurimum con ferunt. Vbi itaque terram appulimus, præfectus claſſis iuſſit de more ut tormen ta exonerarentur: duóſque negociatores emiſit, quorum alter idioma Arabicum callebat, eíſque mandat ut regem ex ſe adeant, illíque renuntient claſſem huiuſmodi aduenifſe, ut ipſum nomine regis Portugalliæ uiſat, & donet munere non ingrato, præfectúmque ad ipſum literas habere ſui regis: quæ omnia libens audiuit, ſupra quàm referre queam: & eum qui linguam Arabicam nouerat, apud ſe ea nocte habuit. Cum uero illuxiſſet, Mauros duos uiros haud inhonoros ad claſſem miſit, qui Arabico ſermone præfectum alloquerentur his uerbis, Gratū uidelicet habuiſſe eius aduentum, rogaréque propterea ut ſi alicuius egeat, quod regis foret, eius rebus æque uteretur ac ſuis, crederétque eſſe in regno Portugalliæ: quandoquidem erant ſua omnia cum rege Portugalliæ communia, ob amicitiam quæ iampridem inter eos interceſſit. Præfectus uero his auditis decreuit literas quas habebat mittere ad regem, necnon munera huiuſcemodi, uidelicet ephippias quaſdam exornatiſſimas, par unum frontalium equorum, ſtapedes & calcaria argentea, pectoraléque equi unius: & habito ſuper hac re conſilio, uiſum eſt cunctis ut munus regi offerret Araſchorea negociatorum primus. Hunc comitati ſunt complures ex nobilioribus claſſis, præeuntibus buccinatoribus. Rex itaque ubi hæc audiuit, illuſtriores quoſdam præmiſit, qui occurrerent ne-

gociatori. Regia principis portui adiacet: & prius quàm appropinquarent ædibus regiis, obuiarũt mulieribus quibusdã patinas igne plenas ferẽtibus: quibus in iecerant odores ferè omne genus, adeo ut fragrantia multiplici opplerent totam terram. His igitur odoribus excepti ad principis regiam deueniunt: ubi rex in sede regia sedebat, satrapis complusculis Mauris astantibus. Qui cum primum munera uidit, gauisus est plurimum: acceptis etiam literis, quæ ab altera parte subscriptæ erant charactere Arabico, ab altera uero Lusitano: quibus perlectis cœpit cum suis Mauris lætari & gestire: & tandem omnes uno impetu exclamarunt in cœnaculo, reddentes gratias deo, quòd eius permissu cum tanto rege, ut est Portugalliæ dominus, inissent fœdus & amicitiam. His igitur oblectatus muneribus, negociatorem rogauit plurimum, ut tantisper apud se ageret, donec classis illic commorabatur: quoniam mirum in modum gaudebat secum de rebus Lusitanis commentari. Et Araschorea respondit, id sibi haudquaquam licere præfecto inconsulto. Tum rex ilico sororium cum anulo suo ad præfectum classis mittit, qui ab eo impetret, ut Araschorea regi morem in petitis gerat, simúlque hortaretur eum, ut regis & regni rebus uti non differret. Huic itaque mox dux classis est obsequutus. Hoc accepto rex iussit domum pro Araschorea magnificentissime præparari, datis prius omnibus quæ uictui erant necessaria, ea uidelicet quæ régio meliora ferebat, ut sunt arietes, gallinæ, oriza, lac, butyrum, cariotæ, mel, ac fructus, & id genus complura: panem uero non misit, quoniam eo haud utuntur. Itaque triduo apud regem fuit Araschorea: & id tempus ferè omne consumptum est in colloquiis & commentationibus rerũ Portugallensium: nam res de rege Portugalliæ adeo libenter audiebat, ut uix discedere quiret ab his colloquiis. Petiit etiam perquam auide, ut ipse ac dux classis mutuo frui possent colloquio. Cui Araschorea inquit: Rex serenissime, scito duci nostro minime unquam licere terram appellere, ne classem deserat: tu uero, si tibi cordi hæsit uirum compellare, id non consequeris, nisi cymba uectus, perinde ut mare non deserat: quoniam hoc est nostri regis edictum. Itidem fecit Achiloæ rex, ubi sibi complacitum fuit conuenire ducem. Subrecusabat rex quippe qui cum esset tanti, ad minorẽ ire dedignabatur: tandem persuasus Araschoreæ uerbis consensit: tunc Araschorea certiorem præfectum classis de gestis apud regem fecit: quibus acceptis, dux classis cymbas paruas exornari iussit, prouiso prius ne classis iret in diuersa. Cymba uero qua uehebatur, taliter exornabatur, Primo strata erat cocco & purpura, & aliis aulæis inumbrata, necnon uiris strenuis, eisdémq; armatis communita. At rex & suas cymbas, almadias uocant, suo ritu exornat: iussit etiam equum sibi sterni more Lusitano, uerum non inueniebatur qui hanc operam nauaret, nescientibus eis nostrum morem: nostri ergo equum huiusmodi strauerunt. Strato itaque equo rex scalas descendebat: quibus descensis, mox affuere regni illustriores, qui inibi regem præstolabantur, arietem habentes: quem ubi rex descendit exenterarunt, & exenteratum equi pedibus subigunt, mox à rege equite conculcandum: & is mos eis pro ceremoniis & fascinationibus prius quàm rex domum exeat, & clamore ingenti edito regem persequebantur. Hunc morem etiam seruant in Zambombac. Rex igitur & dux conuenere, amicéque ut sunt colloquuti, in sua quisq; loca dilapsus est:

non

non prius tamen uale dixit regi præfectus, quàm ab eo impetrauerit ducem itineris, hoc est pilotum, qui iter ad Calechut optime sciret. Vbi itaq; rex domum rediit, ducem rursus donat munere multiplici, id est, eduliis ferè omne genus, promissúmque mittit pilotum. Is erat ex naue Chombaiæ, probe sciens itinera. Dux uero noster inibi duos addictos morti ob scelera reliquit, unum apud hanc gentem Melindæ regni dimisit: alterum uero nauem Chombaiæ, de qua pilotum susceperant, sequi uoluit. Itaque sequenti die, quæ erat septima Augusti, iter cepimus uersus Calechut, incipientes sinum magnum traiicere, qui non longe abest à mari Persico.

NAVIGATIONIS FACTAE EX VLISBONA IN CALECHVT, LIB. III.

De mari Rubro ac Persico, necnon de insula Angradida. Cap. LXXI.

VM itaque regnum Melindæ deseruimus, à latere urbs insignis est relicta, eam Mauri incolunt: diues est & pulchra admodum: & paulo supra uisitur magna insula, ínque ea urbs altera, incincta muro, & pulchritudine cum superiore contendit. Ad insulam itur ponte, cui nomẽ est Zognotorre: & dum ultra prouehimur, mox occurrunt angustiæ maris Rubri, quæ latitudine patent leucæ & dimidiæ. Ibi est Mecha, id est arca Mahumetis, & diuæ Catharinæ mausoleum, situm in monte qui dicitur Sinai. Inde exportantur aromata quasi omnium generum, lapidésque pretiosi deferuntur in Babyloniam Nili, cui nomen est Cayro. Hæc aduehuntur dorso dromedariorum, qui sunt cameli electi. In hoc mari sunt complura referenda digna miratu. Superato angustiarum ostio, mox mare Persicum uisitur, & in eo prouinciæ complusculæ, quæ magni Soldani regna contingunt: nam mare Rubrum & Persicum sunt duo sinus, quos Oceanus meridionalis, siue Indicus facit. Igitur in sinu Persico est insula parua, dicta Gulphal, ubi innumeræ sunt margaritæ: & in ostio huius maris Persici est insula prægrandis, dicta Agremus, quæ paret Mauris, cum alia insula Gulphal. Ex ea itaque insula Agremo equi complures ueniunt, quos Mauri ducunt in Indiam, uendúntque pretio immodico. In hac regione fiunt commercia propè innumera. Superato itaque sinu Persico, mox sese offert prouincia Combara, quæ regem habet, & feracitate ac deliciis omnibus contendit cum lautioribus totius orbis prouinciis: ínque ea tritici, siliginis, orizæ, saccari plurimum: Panchæa à Latinis dicitur, unde Virgilius,

Totáque thuriferis Panchæa pinguis harenis.

Hæc itaque thura mittit per totum orbem, sericum etiam & xylon, multósque equos & elephantos. Rex seruit idolis, & nuperrime in regnum inauguratus est, persuadentibus Mauris, qui ibi sunt frequentes: idoláque colunt ferè omnes, intérque eos mercatores complusculi sunt, qui hinc cum Arabibus, inde cum Indis commercia exercent. Ab his auspicatur India, & per eius latus itur in urbem Calechut, & in eo latere complures uisuntur prouinciæ, & Maurorum regna idola colentium. Tandem XXII Augusti applicuimus ad eam prouinciam quæ

India dicitur, quæ ditionis est regni Gogæ : eáque cognita, iter nostrum prosequebamur, donec deuenimus ad quandam paruam insulam, quæ dicitur Angradida, & à Mauro quodam possidetur : ínque eius umbilico lacus ingens, qui aquam potu suauem haurientibus propinat, aliàs culta, nunc inculta admodum: auri est ferax, & à continente miliaribus duobus abest. Illàc transeunt Mauri, qui Mecham adorant, dum ad urbem Calechut contendunt : coguntúrque eà transire ob aquarum ac lignorum penuriam, quæ alibi gentium est maxima. Itaque eò tandem deuenimus, & iactis ancoris in terrã descendimus, ut & aqua & lignis rursus classis communiretur : fuimúsque ibi per dies ferè X V. Interea obseruabamus, an almadiæ Mechæ aduentarent, quoniam decreueramus eas, si potestas fuisset in manibus nostris, capere. Dum igitur sic immoramur, conducebant ad nos multa undequaque populi, qui libenter nobiscum loquebantur, pluráque referebant : eos propterea honorifice excipi à nobis classis præfectus iussit, & in ea insula uisebatur parua admodum classis, ubi complusculis diebus immorati diuinis insistebamus, id est, solenniis missarum : & unusquisque nostrum sacram Eucharistiam sumpsit : nam ibant nobiscum complures sacerdotes, ut cum negociatore patriæ nostræ uitam ducerent in urbe Calechut. Peractis igitur diuinis, lignísque & aqua rursus communiti, frustra expectantes naues Mechæ, illinc soluimus, ad urbem Calechut contendentes, quæ abest ab hac insula leucis L X X.

Quomodo dux classis profectus est ad regem Calechut.

Cap. L X X I I.

ITAQVE die tredecimo Septembris eiusdem anni peruenimus ad urbem Calechut, cuius incolæ ubi nostri aduentus certiores facti sunt, effuse nobis occurrerunt, uecti cymbis extra urbem ad primam leucam. Inter eos qui nobis occurrerunt, erat quidam mercator de Cusurate locupletissimus, ac nonnulli urbis primores, qui nostram adeuntes classem, prætoriam nauim ingressi sunt, his uerbis ducem consalutantes, Regi placere plurimum quòd incolumes aduentauerint, quódque nihil illi gratius obuenire posset, quàm quòd utantur regis opibus & auxilio. Post hæc uisa regis erga nos beneuolentia, ancoras iecimus ante urbis mœnia, tormentáque exonerari iussimus : quæ res adeo perterruit urbis incolas, ut dicerent contra nostros nullas esse uires præter deorum. Cum itaque aduesperauisset, dedimus membra quieti, cum uero illuxisset, præfectus statuit mittere ad regem interpretes, quos secum adduxerat ex Vlis bona. Ex his unus erat Maurus Christianus, reliqui Indi, qui omnes probe nouerant idioma Lusitanorum, uerũ erant adhuc Gentiles, id est idololatræ, piscatorésque. Hos itaque eleganter indutos ad regem mittit, qui ubi consalutauerint eum, securitatem adeundi regis impetrent, saluum conductum appellant. Adiuit itaque regem Maurus, compósque uoti factus mittit saluum conductum ad præfectum : cæteri autem Indi regem non uidere, ob id quòd essent uiri nati obscuro loco : Nam rex huiusmodi id pro fastu obseruat, ne adeant ipsum ignobiles, prout latius referemus in sequentibus. Salui conductus tenor is erat : ut liceret impune cuiquam in terram descendere. Hoc accepto præfectus classis Alphonsum Furtadum mittit ad regem, interprete comite, qui Arabicam linguam optime

callebat

callebat : quibus dat in mandatis, ut ad regem hæc proferant : classem esse regis Portugalliæ, & eò solum aduenisse, ut cum eo commercia exerceant, ineántque fœdus & amicitiam non uulgarem: regem propterea alloqui coràm: id fieri non posse ex sui principis præscripto, nisi prius datis eis obsidibus quos ipse nominauisset: & hi erant urbis primores. His expositis rex conditionem renuebat, excusans ualetudinem aduersam, & defessam ætatem obsidum quos uocauerat: adiiciens ad hæc, se alios daturum, qui maris sæuitiam tolerantius perpeti possent: admirabatúrque plurimum de proposita conditione. Et in his disceptationibus biduo uel triduo hæsitauit : tandem decreuit conditionem haud aspernari : cuius rei certior factus dux classis, se præparabat expeditioni, instituebátque commorari cum rege, & ternos aut quaternos dies inibi consumere: secúmque adducebat uiginti aut triginta uiros honoratiores classis, eosdem eximie cultos & adornatos: habebat etiam secum aulicos, & alios complures: qui illi more regio inseruirent: uasáque cælata complusc ula tulit, ut honoratior fieret his rebus, quæ suapte natura magnificentiam præ se ferunt, prouiso prius de præfecto classis, cui iussit ut obsides perquam honorificentissime exciperet, haberétque in deliciis, donec ipse rediret. Postero die rex uenit ad littus, ubi erat quædam domus mari ferè adiacens, ut commodius præfectum classis exciperet. Itaque misit quinq; uiros ex primoribus urbis, qui tantisper illic commorarentur, donec præfectus classis rediret. Iuere igitur ad classem seniores urbis, longum seruorum ordinem secum trahentes, necnon tibicines & choraules, satellitésque compluscculos, enses & clypeos ferentes. His uisis dux classis uectus cymba naui egreditur sua, & ad littus contendit. Vbi uero optimates obsides appropinquauere classi, prius naues ingredi nolebant, quàm in terram descendisset præfectus: qui licet nondum appulisset portum, eò tamen contendebat pleno gradu, suámque supellectilem præmiserat, ut mos est principibus. Diu igitur disceptatum est de hac re, obsidibus renuentibus nauem ingredi, ni terram dux primo teneret. Dum sic contenditur, Araschorea it ad eos, hortatúrq; ut perfidiæ suspitionem omnem exuant, eò uenisse non ut imponant eis, sed ut eorum amicitiam promereantur. Tandem his adducti uerbis, nauim ingressi sunt intrepide. At præfecto iam terræ appulso it obuiam nobilium decentissima cohors, ipsúmque honorificentissime excipiunt, & humeris imponunt suis, nec terram contingere patiuntur, donec ad principis regiam peruentum est.

De habitatione & ornatu regis Calechut. Cap. LXXIII.

IGITVR rex Calechut ædes eminentissimas habitat, habens pro thoro regio locum concameratum, instar sacelli cuiusdam : peluis figuram referebat, ut nos quandoque imagines sanctorum collocamus, suppositis uiginti puluillis sericeis, necnon instratis aulæis. Thronum panno sericeo inumbrauerat, qui purpuram præsentabat : ipse uero nudus conspiciebatur totus: circunduxerat bombicinum pannum candidissimum, eundémque subtilissimum, quem auro exornauerant, in capite gerebat birretum aurei panni, qui cassidem ferream referebat, perforatas habebat aures, ínq; eis adamantes & sapphyri unionésque duo, quorum alter obrotundæ figuræ erat, alter uero instar pyramidis, nucis auellanæ magnitudinem excedebat. In brachiis uero armillas aureas, à cubito usque ad

manum, diſtinctas lapidibus pretioſis innumeris, eiſdémque incredibilis ualoris. Crura uero pariter exornabantur, & in digito pedis uernabat lapis pretioſus ſplendore incomparabili. Condalia etiam in digitis manuum, hoc eſt anulos omnifariam: habebat ſmaragdos, adamantes, & id genus alios complures. Inter hos lapides quidam fabam magnitudine ſuperabat. Balteúmque habebat aureum, gemmis innumeris diſtinctum, adeo ut æſtimationem omnem excederet. A' latere uero regiam ſedem argenteam, quæ baſes & bracteas aureas habebat, eaſdem gemmis multiiugis uariatas. In ſua regia conſpeximus currum quendam id eſt genus uehiculi, nos carpentum dicimus, miro lapidum & gemmarum apparatu condecoratum: eo uectus fuerat ex ſolita regia in has maritimas ædes. Id genus uehiculi trahunt uiri duo. Hunc exornabant quindecim uel uiginti buccinæ argenteæ, quarum tres erant ex puro auro, ac ponderis non mediocris, adeo ut earum quamlibet uir unus ferre nequiret: oras uero earum ditabant lapides pretioſi, eáſque mira uarietate diſtinguentes. His adiungebantur uaſa quatuor argentea, trulláque aurea, & ex aurichalco magna candelabra, in quibus tortus filus oleo immerſus conflagrabat: quæ res erat ſuperuacanea, uerum arrogantiam præ ſe ferebat, & celſitudinem principatus. Huic genitor eius aſtabat, necnon germani duo, longe à throno paſſibus quinque uel ſex ſtantes, omni ſplendoris apparatu condecorati. Poſt eos paulo longius ſtabant innumeri optimates ac principes regulíque, diuitiis & ipſi quammaxime onuſti. Itaque præfectus claſſis hæc uidens, ad regem ibat manum eius exoſculaturus: uerum annuere aſtantes, ut à congreſſu temperans propius non accederet regi: quandoquidem is eſt mos illorum, ut regem contingat nemo. Continuit ſe igitur præfectus noſter: cui mox ſedes allata eſt, ut ſedendo regem alloqueretur: quod non mediocris honoris eſt ſpecimen. Cœpit igitur alloqui regem præfectus, promens quæ iuſſerat Portugalliæ rex: & ilico literas protulit: quæ lectæ fuere regi: nam charactere Arabico exaratæ erant. His peractis præfectus ad claſſem nuntios miſit qui munera regi ferrent, quæ in ſequntibus explicabuntur.

De muneribus miſſis ad regem Calechut. Cap. LXXIIII.

PRIMO uas aureum cælatum, in quo principes de more manus abluunt, maluuium appellamus: deinde uas aliud argenteum, idémque inauratum coopertúmque cooperculo argenteo, miro modo fabrefacto. Item clauas duas argenteas cum catenis argenteis. Item puluinos quatuor pergrandes, uidelicet duos coopertos aureo panno, duos uero alios ex ſerico purpurei coloris. Item conopeum unum ex panno aureo cum laciniis diſtinctis auro ac ſerico coccineo, cúmque eo tapetum magnum, & ſtragula duo ditiſſima: alterum figuris inſigni tum, alterum uero arbuſculis ac foliis uirentibus diſtinctum. Deinde gutturniũ argenteum, quo guttatim per colli anguſtias aqua infunditur manibus, pari opera & ornatu elaboratum, uti uaſa ſuperius deſcripta. His ſuſceptis muneribus, necnon uiſis literis, & legatione audita, uiſus eſt lætari plurimum. Propterea hortatus eſt præfectum claſſis, ut diuerteret in eas ædes, quas ſibi parari iuſſerat: interea dixit ſe miſſurum captum eos obſides, quos pignori dederat præfecto: quoniam uiri erant patritii claríq; admodum, nec uſq; in illam horam cibi

aliquid sumpserant, aut potus: quandoquidem ipsi pro lege habebant, ut in mari cibum non capiant, nec bibant, essentque usquequaque insomnes: addiditque si præfecto complacitum sit naues repetere suas, id pro arbitratu faceret: quoniam eosdem obsides in crastinum se daturum pollicebatur, ut rursus ipse redire ad regem posset, expediturus commercia. Igitur dux noster classem reuisit, relicto interea Alphonso Fartado cum sociis septem uel octo, qui illi domi inseruirent. Dum itaque littus deserit præfectus noster, uerna quidam illorum nobilium præuenit præfectum, & citatissimo gradu contendit ad obsides, nuntians præfectum recessisse. Qui ubi hæc accepere, sese præcipites è nauibus in mare dederunt: quod uidens Araschorea negociator præcipuus, ilico conscendit cymbam, & mox duos obsides cepit, cúmque eis tres uel quatuor uernas: reliqui uero natando euasere. Interea præfectus classis superuenit, & eos obsides, quos nactus est, in inferiore parte nauis poni iussit, ne & ipsi in mare desilirent: deinde monuit regẽ de compertis, questus de gestis per obsides, reiiciens causam huius rei in quendam regium amanuensem: addebátque, in carcerem trusisse obsides, ob id quod timerent suis: quia adhuc in terra apud regem agebant: & insuper suam supellectilem repetebat, spondens se quamprimum dimissurũ obsides, ubi sui dimitterentur. Iuere igitur ad regem nostri legati, cúmque eis duo ex illis quos ceperamus in almadiis: & tota nocte præfectus classis præstolatus est responsum. Postero autem die rex ad littus accessit, stipatus cohorte decem aut duodecim mille hominum, & cum eis nostri, quos cum suis permutaturi erant. Interea expediuntur uiginti aut triginta almadiæ, quæ cum nostris qui permutandi erant conscendunt ad classem. Vbi igitur in conspectu fuere, propius accedere non audebant, hæsitabundi omnes, an prius darent captiuos, quàm suos redemissent: & inter spem & metum positi, totam diem frustra consumpsere, rursus ad littus redeuntes: & cum terram appulissent, nobis conspectis, probris & maledictis nostros incessebant, identidem mortem ac supplicium minitantes. Quare nostri noctem illam per uarias animi interturbationes & corporis molestias transegere. Sequenti tamen luce iterum rex mittit ad præfectum internuntios, nuntians se ultro suos ad eum mittere inermes cum captiuis Christianis, exhortans plurimum ut ipse remitteret obsides, quos penes se habebat. Mittit itaque dux noster cymbas suas ad almadias, ut tandem aliquando permutatio fieret captiuorum. Conuenere cymbæ utrinque, & supellex reddebatur nostris, cum senex impatiens moræ sese in mare iecit. Tunc nostri indignati plurimum, & senem capiunt, & alios in mare trudunt. Postridie dux compassus seni, qui famem triduo sustinuerat, eum ad regem misit rogans, ut & ipse remitteret adolescentes duos, qui inibi adhuc retinebantur: remisitque omnia eorum arma, quæ capta fuerant in almadiis. His uisis rex pudore uictus adolescentes ad præfectum mittit. Post hæc triduo continuo nemine ultro citróque commeante, sed omnibus domi sese continentibus, præfectus tandem decreuit regem rursus his aggredi uerbis: quòd uidelicet commercia inter eos futura essent, si iterũ obsides darentur. Cum uero hærerent omnes, nec inuenirentur qui Barbaris ultra fiderent ob præteritam perfidiam, Franciscus Chorea eques seipsum obtulit id munus obiturum, seque regem aditurum intrepide

clara uoce professus est. Ita actum est, regem adiuit, ipsúmque certiorem fecit uenturum Araschoream ad regem, de mutuis mercimoniis tractaturum: uerum id haud quaquam fieri posse, nisi rursus obsides dentur: Nam petebat pro pignore mercatorem quendam locupletissimum, Gugeratum nomine. Tum is mercator respondit, se mox missurum nepotes, quos habebat duos: quod regi admodum complacitum fuit. Itaque sequenti die de his omnibus præfectus à Francisco certior est factus. Quibus perceptis, Araschorea se itineri accinxit, prius obsidibus in potestate habitis. Cum ergo terram Araschorea appulisset, & dies iam inclinaretur, uisum est ad classem redire, ut ibi noctē tutius agerent. Postridie uero ad regem contendit Araschorea, nauaturus de commerciis operam, quam Franciscus regi pollicitus fuerat. Huic igitur rex perquam commodas ædes dari iussit, quæ erant illius uiri locupletissimi, cuius superius meminimus: cui etiam à rege demandata erat prouincia, ut Araschoream mores regionis sedulo doceret. Cœpit itaque Araschorea negociari, nec mercari poterat, nisi per interpretes Arabas: neque regem adire quibamus, nisi Mauris mediis, qui suapte natura inuidi nobis aduersabantur, & iugiter imponebant: non tamen eorum impostura nos diutius latuit. Nam id curauerant, ut dum negociabamur apud eos, nemo nostrum ad classem contenderet: si tamen in terram è nostris ibant aliqui, excipiebantur ab eis, sed redeundi nulla dabatur copia. Quod uidens dux classis, credidit fraudem subesse, & uentis uela facere iussit. Et cum rates iam altum tenerent, conspectæ à nostris, per internuntium, perceleri cymba uectum reuocatæ sunt ad portum. Rebus igitur pacatis, Araschorea commercia exercebat cum Barbaris: & adeo res conquieuere, ut iam intrepide nostri negociari quirent. Is tamen mercator Mauros, qui nepotes pignori opposuerat suos, eos repetebat, nos ferè infansus obseruans. Tum rex alio accersito uiro Turca, protinus iubet ut nostra non incuriose curet, aliásque paret ædes, ut mitius pacatiúsque nostras diuenderemus merces. Hoc facto, indies melius nostra suum effectum sortiebantur: nam uendidimus multa, compluráque emimus: & inter nos uiguere spatio duorum mensium mirabilem in modum commercia. Rebus itaque nostris nundinatis, it ad regem Araschorea, & gratias agit quas potest maximas. Inuicem rex multa pollicetur, hortatúrque plurimum, ut cœpta mercimonia deinceps prosequantur intrepide: nec prius eos missos facit, quàm ædes illis perpetuo donauerit. super qua re confecta sunt diplomata, hoc est, regiæ literæ, quæ uicem supplebant priuilegii: hæ enim ex ære erant ad ipsos: ad regem uero Lusitanum ex auro purissimo. Is est suus mos exarandi diplomata, quæ mercatoribus dari solent. Erecta etiam sunt de iussu regis trophæa regia supra domum, ut sic ædium indemnitati consultum foret. Contendit itaque ad classem Araschorea, & literas profert regias, ac obsides reddidit quamprimum, quibus confisi maxima securitate, altissimáque pace fruebamur, iam alter fidebat alteri, & de obsidibus nulla mentio fiebat, uidebamur enim domi agere, adeo amicè omnia inter nos agitabantur. Interea dum mutua pace fruimur, ecce nauis maria aliena sulcans, quosdam elephantos ferens eximios, quorum unus cæteris elegantior erat, ac bello assuetus magis, pretiíque non mediocris. Hæc ubi regi comperta fuere, mox & nobis sunt relata

ex rege, qui nos apprime rogabat, ut in ſuam gratiam nauim huiuſmodi corriperemus, mercéſque inuitis mercatoribus interciperemus: quoniam pretium immodicum pro eo elephanto ſpoponderat, nec tamen conſequi eum poterat. Idcirco plurimum precabatur, ut ab eis pertinaciæ ſuæ pœnas exigeremus. Quæ cum rex multis precibus denarraſſet, præfectus ilico reſpondit ſe regi morem geſturum: uerum intellexiſſe ratem memoratam eſſe omni armorum genere communitam, eámque uaſtiſſimam, ac cœtu uirorum exornatam: capi propterea non poſſe ſine hominum ſtrage. Ideo petebat, ut ſibi impune liceret, ubi opus foret, in eos iuribus belli uti. His itaque rex protinus annuit, & Mauros miſit ad claſſem noſtram, qui rei nauandæ non præeſſent, ſed intereſſent, & noſtrarum uirium ac dexteritatis locuples facerent teſtimonium, uel ſi forte fortuna deditionem facere uoluiſſent, adducti eius perſuaſione. Igitur noſtri celocem parant, tormentáque fere omne genus expediunt, nec ſupra ſeptuaginta uiros rati imponunt, qui noctibus duabus iugiter memoratam ratem conſectabantur, nec tamen aſſequi poterant. Sequenti tamen die annixi plus ſolito, poſt longam ac celerem inſectationem nauis comprehenſa eſt. Hos prius amice hortati ſunt, ut regi facerent deditionem. Qui ubi hæc audiuere, nos ueluti fabellam quampiam narrantes, ſua freti multitudine, aſpernati ſunt: ferebat enim nauis homines ſupra tercentum. Qui pro reſponſo ſagittis nos impetere cœperunt, & ſupra quàm referre queam contemnere. Tunc noſtri arma expediunt tormentáque: & atrociter exoneratis tormentis, in eos contendunt. Qui reboatu tormentorum perterriti, & iam rate dehiſcente, mox ſeſe dedidere. Huius rei condicto rex certior factus eſt, qui ad littus magna concomitante caterua profectus eſt, ut egregium facinus coràm uideret: nam uix adduci poterat, ut crederet celocem noſtram perquam mediocrem, tantam nauim profligare quiuiſſe: Nam, ut præfecimus, nauis erat duplo celoce maior & uirorum in ea bellantium numerus multo frequentior: quæ res ad maiorem uictoris laudem attinebat. Regi noſter præfectus & nauim & elephantos dedit, omnibus lætam uictoriam nobis congratulantibus, & noſtra nauis ilico claſſi reddita eſt.

DE AEDIFICIIS VRBIS CALECHVT ITEM DE eius incolis, qualem habeant ueſtitum ac inceſſum, déque eorum religione ac republica, qui rex & magiſtratus, item de mulierum monſtroſa licentia, déque aliis mirandis ritibus, ex æquo & iniquo, honeſto ac inhoneſto permixtis.

Cap. LXXV.

VRBS ITAQVE Calechut uaſta eſt admodum abſque mœnibus: intus pluribus in locis uacat. Domus haud ſunt contiguæ, inuicem diſtantes plurimum. Lapidibus & calce extructæ ſunt, interiores ædium partes ſculptæ: pro imbrice palmis utuntur: illis tegunt ſuas ædes. Fores prægrandes habent miróque artificio fabrefactas: Has muro incingunt, inſtar pomerii. Ibi uiſuntur arbores innumeræ, ſtagna, & fontes compluſculi: nam ſtagnis

libenter immerguntur, lotionibus enixe gaudentes: Fonte plurimum lætantur. In urbe uero lacus uiſuntur complures, quibus immerſi gregarii ac proletarii, omníſque ignobilior uulgus, ter uel quater interdiu lauantur. Rex idolorum latriæ eſt addictus: licet nonnulli crediderint eum Chriſtianum fuiſſe, qui minus mores eius calluerunt: nam nos apud regem diuturniores fuimus, mercimoniis inſiſtentes, quo facillime ſcire quiuimus, qui ritus eius forent. Regem appellant Ganfer, cuius aulici & contubernales omnes ſunt Mauri, qui habiliſſima habent corpora. Nudi incedunt pube tenus, reliqua panno inuoluunt. Nudis ambulãt pedibus, & aperto capite prodeunt, niſi eminentiore præcellant gradu: tunc enim birreto utuntur ſericeo, hoc eſt uelutato, eóq; longiore, ut retulimus. Terebrant aures, ínque eis margaritæ quæque prætioſiſſimæ appenduntur. In brachiis aureas armillas geſtant. Patricii denudatos enſes & clypeos ferunt: at enſes in cuſpide latiores ſunt quàm alibi, clypei ſunt teretes, iis non diſſimiles, quibus apud nos pedites utuntur: peltas appellamus, eóſque coloribus nigro & albo diſtingunt. Gladiatores ſunt, quàm qui maxime, in alio ferè nullo exerciti. Hi ſunt qui regis latera ſtipant numero frequẽtiore. Numeroſiore oblectantur coniugio: quinq; aut ſex mulieres uni uiro nubunt: quos habent chariores, eos coniuges comprimere uolunt, & id eſt beneuolentiæ argumentum apud eos maximum. Nullus eſt eis pudor, nulla uerecundia, continentia nulla: natæ illorũ ante puberes annos corpora proſtituunt ſua: cum annum octauum egerint, nudæ ipſæ æque ac uiri incedunt. Diuitias propè incomparabiles circunferunt: capillum comunt mirum in modum: pulchritudine ferè omnes ſuperant uiros: prehenſant ut ſtuprant eas: quoniam uirginitas eſt eis pœna: nam nubere non poſſunt uirgines. Bis in die comedunt: pane & uino abſtinent: carnibus, nec piſce ueſcuntur: in cibatu habent orizam, lac, butyrum, ſaccarum, & arborum fructus: prius cibum non capiunt quàm loti fuerint: tacti à non lotis, non comedunt, niſi rurſus lauentur: & is mos eſt eis pro ceremoniis, eúmque mire obſeruant. Viri & fœminæ per urbem incedunt eſitantes folium quoddam, cui nomen eſt Betellæ: hoc igitur inficit ora & dentes colore ſubrufo: hoc more abſtinent tantum obſcuro loco nati. Vbi uero ob funera pullam induunt ueſtem in ſpeciem mœſtitiæ, temperant à folio huiuſmodi, ut & dentes præ ſe ferant mœrorem, & ſubrufo colori ſuccedit nigricans. Rex duas habet coniuges, & quam libet illarum ſacerdotes decem aſſiduò comitantur, eáſque comprimunt, & id in decus regis eximium fieri iactant, nullum alium honoratiorem titulum regi dantes, quàm quòd eius coniuges à ſacerdotibus comprimantur: propterea eorum filii nuſquam regno ſuccedunt, ſed ex ſorore nepotes regnum capeſſunt. In regia degunt innumeræ mulieres, utpote mille & quingentæ, aiúntque id eſſe argumentum regis excellentiæ, nec aliud hæ mulieres agunt, quàm puluerulentam domum ſcopis uerrere, aquáue aſpergere, quocunque rex eat ſequuntur: domus aſpergitur aqua mixta boum excrementis: ædes regiæ tolluntur ín altum, ínque eis fontes, quibus immerguntur cum corpora abluunt. Cum rex egreditur, carpento uehitur, id eſt curru, quem bini uiri ferunt, omni lapidum genere condecoratum. Carpentum ſtipant choraulæ, præcones, buccinatores, & id genus compluſculi. Patritii uero, & eminentiores ſuæ ditionis, omnes ſequuntur

quuntur, enſes denudatos ac clypeos teretes gerentes. Sagittarii etiam ac uelites eum præcedunt, itinera explorantes: habet ſuos æditu os & admiſſionales: conopeo, id eſt tentorio tegitur, dum incedit, ut apud nos dum pompa ducitur regum & principum: & ut aliquando finiam, nullus eſt in toto orbe apud ſuos honoratior: quippe qui inſtar numinis alicuius reuerentiſſime colitur: nam ad eum propius quis non accedit, quàm ad tres uel quatuor paſſus: cum uero aliquid porrigunt, ac ſi ſtipem darent elephanto ab ipſis tremebundis, id ramo porrigitur: quoniam regem tangere apud eos nefas ducitur. Cum eum alloquuntur, id agunt demiſſis capitibus, manu ori appoſita: & nemo è patritiis regem adiret inermis, hoc eſt, ſine enſe & clypeo. Cum regem uenerantur capita manibus tangunt, ſicuti qui deum adorant. Qui uero agunt magiſtratus, parui ſunt cenſus, hi regem nec uident, nec alloquuntur: & in primis piſcatores, qui ſi forte fortuna in uicis urbis occurrerint patritiis, aut effuſe fugiunt, aut ſi perrexerint ire obuiam nobilitati, mox uapulant ſcipione aliquo: patritiorum uero coniuges cum rex uitam cum morte commutat, ipſum comburunt ligno ſandalio igni ſubiecto: uulgares uero & capite cenſi humantur: barbam comunt, ratiocinatores ſunt maximi, ac ſcribæ perceleres: ſcribunt in foliis palmarum ſtylo ferreo, abſque colore uel incauſto. Eſt & aliud genus hominum, qui magna commercia agunt, Guſurantes appellantur, oriundi ex Cambaia prouincia: hi ſuapte natura idola colunt, Solem uidelicet & Lunam, uaccáſque adorant: & ſiquis uel fortuito bucculam occiderit, is protinus morte mulctatur, nihílque eiuſmodi uiri eſitant quod mori poſſit: nec pane, nec uino utuntur: & ſiqui per imprudentiam carnes comederint, hi mox relegantur ut oſtiatim uictum quæritent per orbem uniuerſum errabundi, uel ſi claro loco nati forent: uacant plurimum incantationibus diuinationibúſque: albedine incolas urbis Calechut ſuperant: capillum exornant plurimum comúntque: panno bombicino induuntur: peplis utuntur ut fœminæ, quibus inuoluunt capillos: nubunt ut noſtri: zelotypia laborant eximie: mulieres habent pulcherrimas, eaſdémque pudicas: illorum mercimonia ſunt panni & uniones.

DE NEGOCIATORIBVS ET ITINERE AD AROmata, & Cayro portu Alexandriæ, qui dicitur Babylonia.

Cap. LXXVI.

SVNT INIBI & alii mercatores, dicti Zetieties, ex alia prouincia: idola colunt: eorum mercimonia ſunt lapides omnifariam pretioſi, uniones, omne genus aurum, & argentum: nigriores ſunt cæteris: prætexta utuntur: aliquando nudi ferunt pro cauda equorum ac boum caudas: faſcinatores ſunt maximi, adeo ut uiſibiliter dæmones frequentius alloquantur, eorum coniuges libidinoſiores ſunt cæteris mulieribus, ſumméque Veneris appetentes. Ibi etiam ſunt Mauri ex regione Mechæ, ubi Mahumetis ara. Ibi ruſus Turcæ, Perſæ, Aſſyrii ex Babylone, & ferè innumerabiles gentes aliæ: eximii ſunt mercatores, iidémque locupletiſſimi, & omnium rerum quæ importantur in urbem Calechut emptores, earundémque uenditores. Nam eius urbis hæ ſunt potiores,

uidelicet lapides pretiosi, ut sunt Berylli, Smaragdi, Chelidonii, Topasii, Sapphyri, Chrysoliti, & id genus plures, Castoreum, id est, muscum, thus, aloe, ac reubarbarum, porcellanǽq;, necnon gariophyllum, cinamomum, sandalium, lacha, myristica, nux muscata appellatur, & mastix, hæc omnia aliunde importantur: piper uero & zinziber ibi nascuntur, myrobalanúmque & casia, hæc regio urbis Calechut abunde mittit. Hi igitur Mauri sunt præpotentes, & regni illius tenent habenas: nemo est qui illis post regem non pareat. In montibus uero non longe ab urbe Calechut rex dominatur longe potens, rerum multarum dominus, Naremegha dicitur, idola colit, coniuges habet supra trecentas: fato functus suo comburitur, & cum eo coniuges omnes: cæteri uero cum uitam exuerint, in fouea comburuntur, & eorum coniuges omni mundo muliebri exornatæ illò contendunt, concomitantibus parentibus & cognatis omnibus, subsequentibúsque chioraulis & tibicinibus, applausu immodico ad foueam ueniunt, & ibi coniunx quæ comburi uult cum uiro, circunuehitur foueam gestiens ac tripudiis insistens, & demum ut cancer reptando incedit, quoad sese in ardentem foueam præcipitet. Astant etiam memorati affines, obseruantes factum: quoniam cum sese præcipitem dederit mulier, mox iniiciunt ollas olei & butyri supra corpus mulieris, ut hoc fomento altus ignis citius comburat coniugem. Fert etiam hæc regio elephantos multiplices, & in primis domitos, ac belli artes edoctos: his bella conficiunt acerrima: hi etiam adeo sunt cicures & mansueti facti, ut nihil eis desit ad humanitatem præter loquelam: nam imperata faciunt, & dominos cognoscunt suos: id enim nos ipsi conspeximus in urbe Calechut, uerámq; denarramus historiam: nam aure certior arbiter est oculus. Elephantes quibus rex utitur efferantur plurimũ, uiriúmque sunt incredibilium: nam duo tantum nauim magnam trahunt in terram. Ibi maria non sulcant nautæ, nisi à mense Octobri usque per totum mensem Martii: & id est illis æstas, reliquum uero tempus est hyems, adeo ut nobiscum contrarias uices temporum habeant. Cum uero non nauigant, in sicco naues tenent. In mense Nouembri naues Arabum Mechæ soluunt illinc, & in Arabiam contendunt, aromatum omni genere onustæ. Vida dicitur eorum portus, quò primo aromata conuehunt, & inde ferunt ad Cayrum Alexandriæ portum, & emporium orientalium cantatissimum: eò tamen hæc omnia ab portu Vida terrestri itinere conuectantur.

De strage Maurorum & Christianorum facta in Calechut.

Cap. LXXVII.

CVM ITAQVE diutius immorati illic fuissemus, tribus uidelicet mensibus commerciis insistentes, nec nisi duas naues mercibus onerauissemus, & iam moræ istius nos tæderet plurimum, præfectus nostræ classis mittit ad regem nuntios, qui ei renuntient, iam menses ternos elapsos, quibus ipse tolerantissime præstolabatur: ut tandem aliquando expediretur: quoniam tempus redeundi ad patriam appetebat: & tamen uix celoces duas oneratas mercimoniis esse, Mauros nihilominus emisse & asportauisse quæcunque libuisset, & uili quidem pretio, se propterea rogare plurimum, ut tandem annuat Portugallensium uotis, patiatúrque eos expediri prout inter regem & Araschoream conuenit iampridem. Hæc retulit noster nuntius. Iis in hunc ferè modum rex respondit, Se non difficulter

culter passurum, ut Lusitanæ naues expediantur, nec sibi posse persuadere, Mauros furtim mercari, quandoquidem exierat edictum ab eo, ut prius nemo naues oneraret, quàm Lusitani expediti forent, si forte sibi imposuere Mauri, se haud ægre laturum, quod Lusitani Maurorum onustas naues corripiant, & sibi uendicent eodem pretio, quo emissent Mauri cunctas merces quas nanciscentur in nauibus. Itaq; decimasexta Decembris, dum Araschorea uacat cōmerciis, essentq; in portu duæ naues nostræ iam onustæ, ecce Maurorum nauis quædam soluit illinc, onusta admodum omni genere aromatum, ferens elephantos ternos. Cuius rei factus certior præfectus noster, mox ratē corripuit: Huius erat dominus Maurorum illustrior, is ægre ferens factum, it protinus ad regem, quæstus grauiter de illatis à Lusitanis. Fit per urbem clamor ingens, confluunt ad regem Mauri, qui in nos conspirauerant. Rex igitur fatigatus his querimoniis, annuit ut uir seditiosus, & fidei nullius: nam ut citius regem flecterent, aiebant nos plura iam exportauisse quàm attulissemus in regnum eius, nósque propterea fures uocitabant & prædones. De consensu igitur regis sumunt Mauri arma, teláque expediunt, & efferari incipiunt, per mediam urbem bacchantes ibant, cædibus & internecioni Christianorum uacantes. Iam ruebant cateruatim in nos omni armorum genere communiti: tum solis ensibus & pallio protecti uim ingruentem propulsare cœpimus: uerum sufficere illis nostræ uires nequibant: maior erat numerus quàm à nobis redigi in ordinem posset. Retulimus igitur pedem: & iam è nostris ceciderant tres uel quatuor: è suis uero septem uel octo. Dum igitur pedem retrahimus, consauciantur è nostris complures: & uix portas occludere quiuimus, irruente Barbarorum incondita turba: tunc à muris propulsare cœpimus hostem: at illi domū expugnant, ea enim ambiebatur muro, alto quidem haud supra equitis mensuram: nam nos septem uel octo arcus habebamus, quibus innumeros Barbaros confecimus. Tandem prouocati magis Mauri in nos plus solito sæuiunt: murum quo cingebatur domus demoliuntur. Nos uero consilii & opis egentes euasimus ædes, ut ad littus contendentes à nostris exciperemur: nam non longe à littore cymbæ nostræ exitū rei mœstissime præstolabantur: opem ferre non poterant, licet certiores facti essent à nobis uexillo leuato, dum adhuc domi obsideremur: uerum tormenta lædere hostem nimis distantem nequibant. Itaque inter uitam & mortem ambigui ad littus contendimus sequentibus Mauris: nec prius naues nostras ingredi potuimus quàm ceciderit Araschorea noster, & è nostris quinquaginta: qui uero euasere, se iactabundo mari nantes credidere ferè XX. non enim naues ad littus accedere audebant, ne corriperentur à Mauris: inter eos qui ad classem peruenere ferè mortui, erat filius Araschoreæ, natus annos undecim: præfectus uero cymbarum iam fessus, regredi ad littus noluit, cum præsertim dux classis ægrotaret. Igitur hi solum uiginti mortem euasere, reliquis à Mauris male acceptis. Hæc igitur ut sunt relata præfecto classis, ipsum peruasere plurimum, mouerēque ad excandescentiam, quòd uidelicet sui adeo male accepti fuissent, ut uix uiginti è tot uiris superessent. Itaq; iussit naues Maurorum decem, quæ in portu morabantur corripi, & occidi omnes qui in eis reperirentur. Captis igitur nauibus desiderati sunt homines plus quàm sexcenti: delituerant nonnulli in sentina, ubi etiam merces compertæ sunt

compluſculæ. Viros trucidauimus,& omnes merces nobis adiudicauimus,& naues omnes combuſſimus:erant etiam in nauibus elephanti tres, quos occidimus comedimúſque. Sequenti uero die propius urbem appulimus,& exoneratis tormentis mœnia demoliti ſumus, non ſine hominum ingentiſſima clade. Illatis damnis innumeris, & inuicem ipſi è continente tormenta in nos exonerabant: uerum nihil profecere,in uanum emittentes. Dum ſic congredimur,ecce naues duæ quæ portum quærebant,qui diſtat à Calechut leucis quinque: quæ ut nos conſpexere,mox effuſe fugerunt, ad portum contendentes, ubi ſeptem aliæ naues ferè in ſicco mercimonia opperiebantur. In eas igitur uela fecimus: uerum operam luſimus,quoniam propius accedere nequibamus,tum quia erant propè in arido, tum uel maxime ob numeroſiorem hominum cœtum, qui inibi naues tutabantur. Propterea decreuimus proficiſci ad urbem Chuchinã,ubi commercia exercere tutius quiremus.

Quomodo naues onerauimus. Cap. LXXVIII.

SOLVIMVS igitur illinc Chuchinam uerſus euntes,quæ urbs abeſt à Calechut leucis triginta,regnúmque eſt nulli parens:& inter nauigandum à nobis conſpectæ ſunt naues duæ,quæ,cum uela feciſſemus in eas,mox à ſuis deſertæ ſunt: Nam qui eas ducebant uecti paruis cymbis profecti ſunt in terram: nos uero accedentes ad eos,nullis compertis mercimoniis,præter orizã,eas comburi iuſſimus. Applicuimus ergo ad urbem Chuchinam uiceſimoquarto Decembris,& in oſtio cuiuſdam fluminis ancoras iecimus: quibus iactis præfectus noſter emiſit pauperculum quendam conſeruatum, qui ſponte ſua naues noſtras fuerat ingreſſus,ultróque in Hiſpaniam proficiſcebatur. Is igitur ad regem contendit,& quæ nobis in urbe Calechut euenerant regi explicat. Qui ubi hæc accepit,ut regem decuit,nobis compaſſus, uicem noſtrã indoluit. Expoſuit etiam regi,præfectum noſtrum multa adduxiſſe,quæ libenter cum mercibus regionis, ſi complacitum foret regi, commutaturus erat: & ubi merces non placuiſſent, pecuniam pollicebatur multiplicem. Ad hæc reſpondit rex ægre ferre, illatas nobis fuiſſe iniurias: quòd uero ad ſe ſpectaret, merces ſuas aduentúmque eorum grata habere: quandoquidem iampridem de fama & probitate Portugallenſium certior factus fuerat,bonam propterea de eis opinionem induerat: accederemus itaque intrepidi,commutaturi noſtra cum ſuis pro noſtro arbitratu. Tunc nuntius noſter infit regi, nos nunquam ex uetere inſtituto conſueuiſſe prius terram appellere, quàm obſides dati fuiſſent, mitteret propterea è ſuis quempiam, ut mox accederent negociaturi. Tum rex his auditis,actutum duos patritios obſides dedit, ut confidentius accederent noſtri, qui commercia exercebant. Hi igitur obſides regio iuſſu adiuere præfectum claſſis,ſeſe illi committentes. Præfectus uero ut uiciſſitudinem rependeret,quatuor aut quinque è ſuis in terram miſit,negociatorémq;,& hos commonefecit,ut quàm celerius poſſent expedirent merces ſuas,inuicem emerent eorum mercimonia pretio aliquando, nonnunquam uero permutatione,prout conducibilius fore rati fuiſſent. Interea quoniã apud eos is inualuit mos pro lege,ut in mari ſiquis comederit,is nunquã regem uideat: obſidum adhuc nemo comederat, permutabantur in diem propterea aliis ſuccedentibus tantiſper,donec alii comediſſent. Igitur illic cõmorati

ſumus

ſumus circiter dies XV, naues exonerantes non longe ab urbe Chuchina, ubi portus eſt qui dicitur Carnagallo, & ibi comperimus Chriſtianos, Iudæos, Mauros, & Zapharas. Inuenimus etiam ibi Iudæam quandam de Seuilia, quæ ex Cayro uenerat uiſum Mecham, & inde Chuchinam, & cum ea duo Chriſtiani, qui aſſeuerabant ſe profecturos Hieroſolymas, & inde Romam, quod profecto perquam gratum præfecto noſtro fuit. Dum itaque naues noſtræ exonerantur, ecce ingens claſſis regis Calechut in mari apparuit, naues ſupra XXV trahens. Huius certior factus rex, ilico ad præfectum mittit quendam, qui ei nomine ſuo uim hominum maximam ad claſſem profligandam offerat. Huic præfectus reſpondit, ſe regi agere gratias, nec per id tempus opis ſuæ egere, ſe ſatis facturum aduentanti claſſi, oſtenſurúmque illis eorum futiles conatus: & re uera credidit haudquaquam ſibi opus fore alieno auxilio, quoniam iampridem expertus fuerat eorum uires: & ipſi non accedebant, ſed altum tenentes à claſſe noſtra una leuca aberant: nihilominus præfectus uela explicare iuſſit, à portu ſoluens, & obſides ſecum ferens, dimiſſis in terra è noſtris ſeptem, & pleno gradu contendit in claſſem Barbarorum, ratus non difficulter ſe ſubacturum Barbaros. Verum ſequenti nocte claſſis noſtra uentos haud habuit felices, ut in hoſtes contenderet. Poſtera uero die quæ fuit decima Ianuarii, M D I, propius alter alteri acceſſit adeo, ut congredi commode potuiſſemus. Dum igitur utrinque naues ſe prælio expediunt, præfectus recenſens ſuos, uidit nauim Sancini Tonari abeſſe, propterea ſatius cenſuit, ſi per id tempus temperauiſſet à pugna. Decreuit igitur in patriam redire ſuam, fauentibus uentis: nos tamen uſquequaque per diem totam claſſis Calechut conſectata eſt. Cum uero aduesperauiſſet, mox euanuit: nos uero citato gradu patriam petebamus, dimiſſis ſeptem è noſtris, & duos nobiſcum ferentes obſides: quos cœpit præfectus enixe rogare, ut ſe tempori accommodarent, nec deſperarent, uerum cibum quempiam caperent, ut ſuæ uitæ conſultũ irent: nam triduo iam famem ſuſtinuerant: tandem adducti ducis hortamentis, comederunt non ſine mœſtitia. Nos uero uerſus Luſitaniam uela fecimus.

De rege Chanone amico noſtro. Cap. LXXIX.

ITAQVE die XV Ianuarii ad quoddam appulimus regnũ, quod Chanonam appellant de Gafferes, quódq; à Calechut parum abeſt, & eiuſdem ſunt linguæ. Dum igitur è regione regni huiuſmodi nauigamus, rex ad nos amice nuntium mittit, qui referat ſe ægre tuliſſe, quòd eò prius non conceſſerint, quàm aliò iuiſſent: uerum eos hortari plurimũ, ut ſi merces non habeant quæ uoto ſuo faciant ſatis, ſe uberrime daturũ protinus. Ad hæc præfectus reſpondit, oneratas iam eſſe naues, nec alterius egere niſi cinamomi bacharis centum, quæ ſunt CCCC cantara, id eſt uaſis genus. Hoc accepto rex, mox ad ducem cinamomum mittit diligentiſſime fidentérque: pro eo dedit præfectus pecuniam ſignatam cruce, cruciferos appellant. Poſt hæc eò conuehebatur cinamomi plurimum certatim cymbis frequentantibus: uerum nullus ſupererat ulteriori merci locus, onuſtæ erant admodum naues. Rex uero ratus nos non habere pecunias, rurſus ad nos mittit, qui renuntient regem ſponte daturum mercimonia abſque pecuniis, ſoluerent modo cum rediiſſent: nec ob hoc deſineremus commercia noſtra abſoluere, quoniam audiuerat regem Calechut bona noſtra deprædatum fuiſſe, pu-

blicatis noſtris mercimoniis, ac illata hominum Chriſtiani nominis ſtrage non mediocri: addebat etiam compertũ habuiſſe iampridem inconcuſſam eſſe Portugallenſium fidem, ſe propterea eſſe propè addictum nobis. Huic itaque regiæ uoluntati, & opinioni de nobis tam benignæ correſpondens noſter præfectus, ut erat uir acerrimi ingenii, non uulgares retulit gratias: & eas ſe relaturum quandoque ingenue profeſſus eſt, & introducto nuntio uim pecuniarum maximam, quæ ſuperfuerat, oſtendit: & rurſus quærenti regi an alicuius egeret: reſpondit nullius, niſi uiri cuiuſpiã, quem ſecum in patriam ducat, qui rerum Portugallenſium teſtimoniũ locuplex aliquando regi faciat. Rex igitur protinus patritium quendam miſit, qui nobiſcum iret in patriam: non prius tamen illinc ſoluimus, quàm de obſidibus regi Chuchini ſcriberemus, certiorẽ facientes regem, nos ire in Luſitaniam, & obſides fore apud ſe ſua cauſa in pretio, & fauentibus ſuperis redituros quamprimũ, & noſtros inſuper ſuæ altitudini commendabamus: dedit etiam præfectus noſter negociatori literas, quibus hortabatur uirum & ſocios ut bono eſſent animo, & negociarentur tantiſper, donec redirent, futurum ſibi decus ingens, quod inibi Chriſtianum nomen exornent, cum apud immortalem deum, tum etiam apud principem noſtrũ & reliquos conterraneos omnes. Itaque apud hunc regem diem unam duntaxat conſumpſimus. Illinc ſoluentes, uela uentis dedimus, iter facientes uerſus Melindæ regnum: ultima Ianuarii luce ſinum traiecimus Melindæ, & ibi nauim comperimus Combaiæ, ex Melindæ regno ueniebat onuſta mercibus compluſculis, hanc cepimus, arbitrati eſſe Mechæ regni aut Maurorum: ferebat enim ſupra tercentum uiros ſexus utriuſque: ubi uero apparuit eam eſſe regni Gambræ, mox dimiſſa eſt, paſſa iacturam nullam, pilotum ſolum accepimus ab eis, & demum iter noſtrũ perſequuti ſumus.

De naufragio ſinus Melindæ. Cap. LXXX.

DIE DVODECIMA Februarii ſub noctem piloti omnes, id eſt, itineris duces & reliqui, qui chartam nauigationis optime callent, terrã applicuere: tum * Sancinus Tonarus, qui præfectus erat ingẽtis nauis, ultro ſe obtulit itineris præuium, & explicatis uelis, ipſe rates omnes præibat: & ecce nocte intempeſta mare ſæuit undabundum admodum, claſſem actutũ conturbat, modo huc modo illuc impellens: & tandem Sancini nauim impulit in ſiccum, cœpit protinus conflagrare, ubi ignis emicuit: mox certiores huius inauſpicati euentus reliquas naues reddidit: quo uiſo igne, iuſſit præfectus claſſis naues eò uela facere, ubi ignis emicuerat: nox erat tenebricoſa, cum luna pernox minime eſſet, uenti etiã magis inualeſcebant, adeo ut uix tempeſtatẽ ferre poſſemus: non audebat propterea claſſi propius accedere, ne & aliæ naues igne corriperentur. Miſit itaq; eò paruas cymbas, ut iactis in pelagus mercibus, uel ipſos homines uendicarẽt ab incendio, uerũ nauis iam dehiſcebat, conflagrabátq;, ut nullus ſpei locus ſupereſſet: ardebat enim tanto incendio, ut propè naues alias ignis corriperet. His uiſis uela deſerentes, remigare cœpimus, & omnium mercium nauis combuſtæ iacturam fecimus, ſaluis tantum uiris: nam aromata omne genus ferebat nauis quæ arſit, & ea erat ducentorum doliorum capax: & in hoc ſubmerſu & conflagratione nihil prorſus ſeruatum eſt: uiri enim ſolis tunicis interioribus induti incendium euaſere. Illinc itaq; ſoluẽtes, prætermiſſo regno Melindæ, quoniã eò concedere

dere minime licuit, uersus Monachiæ prouinciam iter direximus, & inde ligna & aquam sumpsimus, reductis in terram nauibus, ne à fremente salo submergerentur: nam plenæ rimarum erant undequaque perfluentes. Tunc præfectus classis misit Sancinum quæsitum celocem quampiam, necnon pilotum, quo præuio insulam Zaphalæ exploraremus. Interea nos naues sarciebamus: inde soluentes, petere instituimus locum quendam piscosum, ubi pisces erant innumeri. Ibi igitur uberrime piscati sumus, & cum multum piscium consequuti essemus, illinc abeuntes in atrocissimam tempestatem rursum incidimus, quæ perinde nos interturbabat, ut coacti fuerimus gradum referre: & dum sic iactamur maris fluctibus, nauis quædam è nostris correpta est à sæuiente salo.

Quot naues redierint in Lusitaniam. Cap. LXXXI.

ITAQVE post tot naufragia, & animi interturbationes, & ferè rerum omnium iacturam, ac intertrimenta, die Paschæ sancti pneumatis Caput bonæ spei appulimus. Id enim promontorium, quod Pomponius frontem Africæ appellat, ubi Africa se cuneat, & fastigiatur admodum. Inde uero uentis prosperis ad id oppidum quod adiacet promontorio Viridi deuenimus, regnum Telenice dicitur. Ibi itaque nacti sumus liburnicas tres, quas nuperrime rex Lusitanis eò miserat gratia explorandi orbis, ut est uir ad magna quæq; altus & educatus. Illic etiam comperimus nauim quandam, quæ seuiente freto à nostro conspectu euanuerat, è regione ostii sinus Mechæ: nam in urbe quadam cõmorati fuerant, ubi & cymbam, & maiorem hominum partem reliquerant: redibat enim nauis, uiros septem tantummodo ferens, eósq; ægrotantes, utpote qui uinum non bibebant, nec item aliam aquam, quàm pluuiam bibebant in naui, ut assolet, collectam. Tandem aliquando appulimus Vlisbonã solum patrium, ferè ultima Iulii. Postridie uero superuenit ea nauis, quæ euanuerat dum rediremus, necnon & sanctus Tonarus cum celoce quam fabricatus fuerat in insula Zaphale: & is nobis referebat eam insulam esse perquã angustam in ostio cuiusdam sinus à Mauris cultam, & ibi montes esse, ubi aurifodinæ sunt quamplurimæ: addebat etiam eò compluscúlos alios contendere emendi auri gratia permutatione rerum multarum. Et id tempus quo Sanctus illuc concessit, competit ibi quamplures Maurorum naues, cepítq; inibi Maurum, qui apud eum tantisper obsidis officio fungeretur, donec Christianus quidam rediisset, quem ipse in Arabiam causa explorandæ regionis destinauerat. Cum autem nusquam comparuisset, uela uentis dedit, secum ducens Maurum, & tandem in patriam diu optatam peruenit. Nec etiam id uos latere uolumus, Vlisbonam è tanta classe sex duntaxat naues rediisse, reliquis pessundatis cum hominum strage, necnon mercium infinita iactura.

De pondere & moneta eorum. Cap. LXXXII.

POSTQVAM in superioribus meminimus mercium ferè omne genus superest nunc, ut nonnihil de pretio & pondere earum in medium afferatur. Igitur in urbe Calechut baccar nucum muscatarum, id est mensuræ genus continens cantaros quatuor, non pluris uenditur quàm pro CCCCL fauis: & Faui XX ducatum, id est, nummum aureum efficiunt. Item cynamomi baccar, CCCXC fauis. Item faracula aridi zinziberis, id est XX baccari pars, fauis sex. Item faracala zinziberis saccaro conditi fauis XXVIII. Item baccar tamirindi fauis XXX.

Item baccar

Item baccar piperis procerioris fauis C C C C. Item baccar zerombeci fauis X L. Item baccar myrobalani fauis D L X. Item baccar zedouariæ fauis X X X. Item baccar ſandali rubri fauis L X X X. Item baccar lachæ fauis C C L X. Item baccar ſandaſii fauis C L X. Item baccar maſticis fauis C C C C X X X. Item faracula conforæ fauis C L X. Item baccar piperis fauis C C C L X. Item faracula thuris fauis V. Item faracula belzuini fauis V I. Item faracula ligni aloe fauis CCCC. Item faracala caſſiæ fauis I I. Item faracula reubarbari fauis CCCC. Item baccar gario phylli fauis D C. Item faracula opii fauis C C C C. Item baccar ſandali albi fauis D C C. Item mittricale ambræ, quod unciæ ſex cum quarta efficiunt mittricale unum ambræ. Item baccar unum XX farazolæ efficiunt, farazolam uero XIIII aratollæ & tertia pars unius efficiunt Portugallenſium, quoniã Venetiis XXIIII aratollæ, libras efficiunt X X I I, & ſecundam partem. Ad ſummam igitur nummus aureus non pluris ualet quàm X X fauis. Poſt hæc dicendum eſt de pretiis rerum, quas domo attulimus, uidelicet, quanti uendantur in urbe Calechut. Item faracula æris fauis X L V. Item faracula coralli albi, fauis mille. Item faracula plumbi fauis XVIII. Item faracula coralli obliqui fauis DCC. Item faracula argenti fauis XX. Item faracula coralli nothi fauis C C C. Item faracula aluminis fauis * XX. Item almenum unum, quod eſt pondus excedens menſuram Portugallenſium, aratis duobus & medio, quod efficiet libras tres uel circa, more Veneto, & hoc pondere uendunt crocum, fauis uidelicet L X X X.

De regionibus, unde comportantur aromata.

Cap. L X X X I I I.

NON ABSONVM igitur crediderim, ſi eorum locorum nonnihil meminerim, unde afferuntur aromata ferè omnium generum. Piper itaq; aduehitur è turri quadam quæ eſt ultra Calechut, ſecus littus ad leucas ferè L. Cynamomum mittit regio dicta Zalon, nec alibi inuenitur, ea eſt ultra Calechut itinere leucarum CCLX. Gariophyllum fert Meluza regio, quæ abeſt à Calechut ad leucas duodecim more Luſitano, in loco qui dicitur Cananor. Nuces uero muſcatæ, & maſtix afferuntur ex Meluza, quæ abeſt à Calechut leucis DCCXL. Caſtoreum, hoc eſt, muſcatum, uenit è prouincia quadam quæ dicitur Pego, diſtante à Calechut leucis D. Vniones uero proceriores affert plaga Armuzi, citra urbem Calechut leucis DCC. Spicus nardus, & myrobalanũ aduehuntur ex Combaia prouincia citra Calechut leucis DC. Caſſiam in ſurculis mittit urbs ipſa Calechut. Mittunt uero ſua thura Sabæi citra Calechut leucis DCCC. Mirrham Fartica regio citra Calechut DCC. Lignum autem aloe, & reubarbarum, camphoram, & calingam mittit Chiua regio ultra Calechut ad mille leucas. Zerombam fert Calechut, cardamomum maius Canona mittit oppidum Calechut, longe ab eo leucis duodecim. Piper longum in Same inuenitur. Benzui, & zan ultra Calechut leucis DCC. Tamirindum, & zedouariam mittit urbs Calechut, Lacham mittit oppidum dictum Samoterra, ultra Calechut leucis D. Braſille fert regio Tanazar, ultra Calechut leucis D. Opiumfert plaga Adde citra Calechut DCC. Satis igitur ac ſuper dictum ſit de ponderibus, & rerum pretio, necnon de locis unde hæc aduehuntur.

F I N I S.

Regeſtrum

Regeſtrum
Operis
Aloyſii Cadamuſti.
a. b. c. d. e. f. g.
Omnes ſunt terniones præter g, qui eſt duernio.

Impreſſum Venetiis apud March. Seſſam
Cura et impenſis Illuſtriss. Venet. Senatus.
Anno Domini
·M·D·XV·
Die ſeptimo Nouembris.

Verlang

